

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN TÜRK TARİHİNDE ÖNEMLİ
FAALİYETLERDE BULUNAN TÜRK BÜYÜKLERİ HAKKINDAKİ ALGILARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MESUT ÖMER

DANIŞMAN
PROF. DR. SEVGİ COŞKUN KESKİN

HAZİRAN 2022

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN TÜRK TARİHİNDE ÖNEMLİ
FAALİYETLERDE BULUNAN TÜRK BÜYÜKLERİ HAKKINDAKİ ALGILARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MESUT ÖMER

DANIŞMAN
PROF. DR. SEVGİ COŞKUN KESKİN

HAZİRAN 2022

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Mesut ÖMER

İTHAF

İleriki yaşamında iyi bir örnek olmak dileğiyle, oğlum METE'ye...

ÖN SÖZ

Türk milletinin içinden yetişmiş büyük Türk şahsiyetleri, sosyal bilgilerin milli bilince sahip iyi vatandaş yetiştirmek ve tarih bilinci kazandırmak gibi toplumsal amaçlarının öğretilmesinde ve değerler eğitiminin içinde yer alan değerlerin kazandırılmasında her zaman önemli bir unsur olacaktır. Bu araştırmada da ortaokul öğrencilerinin, sosyal bilgiler müfredatında yer alan bazı Türk büyüklerine dair algılarını belirlemek amaçlanmıştır.

Bu çalışmamın ortaya çıkmasında ve şekillenmesinde büyük katkıları olan, bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Sevgi Coşkun KESKİN'e şükranlarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca derslerine katılma, çalışma ve faydalanma fırsatı bulduğum bütün kıymetli hocalarıma saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım. Eğitim sürecim boyunca desteklerini gördüğüm arkadaşlarıma ve tez aşamasında yol arkadaşlığı yaptığımız meslektaşım, arkadaşım Gökhan ŞENTÜRK'e teşekkür ederim.

Bütün eğitim hayatım boyunca büyük emekleri olan sevgilimi aileme, yüksek lisans eğitimim konusunda beni cesaretlendiren sevgili eşim Sinem ARAS ÖMER'e ve çalışmamla birlikte bebeklikten çocukluğu adım atan canım oğlum Mete ÖMER'e teşekkür ederim.

Ve son olarak çalışmamın çıkış noktasını oluşturan, çalışmam dâhilinde olan ve olmayan büyük Türk milletinin büyük şahsiyetlerine saygı ve minnetlerimi sunarım.

ÖZET

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN TÜRK TARİHİNDE ÖNEMLİ FAALİYETLERDE BULUNAN TÜRK BÜYÜKLERİ HAKKINDAKİ ALGILARI

Mesut ÖMER, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN

Sakarya Üniversitesi, 2022.

Geniş bir coğrafya ve geniş bir zamana yayılan Türk tarihi, farklı alanlarda büyük şahsiyetler yetiştirmiştir. Bu şahsiyetlerin toplumsal ve kültürel alana yaptıkları katkılarının yanında eğitim süreçlerine de şüphesiz büyük katkıları olabilmektedir. Temel amaçlarından birisi milli bilinç sahibi iyi vatandaş yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersi müfredatında yer alan Türk büyükleri, sosyal bilgiler dersinin genel amaçlarının ve kazanımlarının öğretilmesinin yanında değerler eğitimi alanında da kullanılarak etkili bir öğretim süreci oluşturulabilir.

Bu çalışmada ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler müfredatından yer alan Türk büyüklerine (Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa, Mimar Sinan) dair algıları belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu ana problemten yola çıkarak öğrencilerinin Türk büyüklerine dair çağrışımları, bilgi kaynakları ve özdeşim kurma şekilleri araştırılmıştır.

Araştırmanın bu amacına uygun olarak çalışmada nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu resmi bir ortaokulda görev yapan 50 ortaokul 7. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış çalışma formu kullanılmıştır. Öğrenciler ile görüşme gerçekleştirilerek araştırma soruları yöneltilmiş ve yazılı olarak cevaplar alınmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile işlenerek anlamlı bir hale getirilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda öğrencilerin sosyal bilgiler müfredatında yer alan Türk büyüklerine dair çağrışımlarında onların faaliyetlerini, yöneticilik ve kişilik özelliklerini, yaşadığı döneme ait tarihi bilgi ve kavramları ve o döneme ait sembollerini öne çıkardıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan öğrencilerin Türk büyükleri ile ilgili bilgi kaynaklarında okul içi ve okul dışı kaynakların yer aldığı görülürken, okul içinde ders programı ve örtük

programa ait kaynaklardan; okul dışında ise yardım ile ve kendi kendine ulaştıkları kaynaklardan bilgiler edindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırma sonucunda ğrencilerin Türk büyüklerinin kişilik özellikleri ile mesleki özellik ve faaliyetlerine yönelik özelliklerini kendilerine örnek aldıkları sonucuna da ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Türk büyükleri, Tarih bilinci, Milli bilinç, Rol model.

ABSTRACT

SECONDARY SCHOOL STUDENTS' PERCEPTIONS ABOUT TURKISH ELDERS WHO HAD IMPORTANT ACTIVITIES IN TURKISH HISTORY

Mesut ÖMER, Master's Thesis

Advisor: Prof. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN

Sakarya University, 2022.

In Turkish history spanning a wide geography and a wide period of time, important personalities in different areas have been trained. These personalities can contribute to our education process as well as contributing to the social and cultural field.

Turkish elders are included in the social studies curriculum, one of the main purposes of which is to raise good citizens with national consciousness. An effective education process can be created by using Turkish elders in values education as well as in the social studies curriculum.

The aim of this research is to determine the perceptions of secondary school 7th grade students about Turkish elders (Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa, Mimar Sinan). Based on this main problem, students' associations with Turkish elders, sources of information and ways of identifying were investigated.

In accordance with the purpose of the research, the basic qualitative research model, one of the qualitative research designs, was used in the study. The study group of the research consists of 50 secondary school 7th grade students working in a secondary school.

A semi-structured study form was used as a data collection tool in the research. Research questions were asked and written answers were obtained by interviewing the students. The data obtained were processed with the content analysis method and tried to make them meaningful. As a result of the research, it was concluded that the students emphasized their activities, managerial and personality traits, historical knowledge and concepts of the period in which they lived, and symbols of that period in their associations with the Turkish elders in the social studies curriculum. In addition, it has been seen that there are in-school and out-of-school sources in the information resources of the students about Turkish elders. It was concluded that they acquired knowledge with the curriculum and the hidden curriculum in school, and with the help of their families or by themselves outside

the school. Another result of the research is that students take the personality traits and professional characteristics of Turkish elders as role models.

Keywords: Social studies, Turkish elders, Historical consciousness, National consciousness, Role model.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
İTHAF	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR	xv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın amacı.....	5
1.2.Araştırmanın önemi	5
1.3.Araştırmanın sınırlılıkları	6
1.4.Tanımlar.....	7
BÖLÜM II.....	8
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	8
2.1. Türk büyüklerinin toplumdaki ve eğitimdeki yeri ve önemi.....	8
2.2 Sosyal bilgilerin gelişimi ve sosyal bilgiler bağlamında Türk büyükleri	9
2.3.Değerler eğitimi, özdeşim kurma ve rol model alma bağlamında Türk büyükleri	15
2.4. Sosyal bilgiler ve tarih öğretimi bağlamında Türk büyükleri	17
2.5. Araştırmada yer alan ünlü Türk büyükleri ve sosyal bilgiler müfredatı	18
2.5.1.Metehan	20
2.5.2. Alparslan	20
2.5.3. Ertuğrul Gazi.....	21
2.5.4.Osman Bey	22
2.5.5. Fatih Sultan Mehmet	23
2.5.6. Yavuz Sultan Selim	24
2.5.7. Kanuni Sultan Süleyman	25
2.5.8. Barbaros Hayrettin Paşa	26
2.5.9. Mimar Sinan.....	27

2.6. İlgili araştırmalar	28
BÖLÜM III.....	31
YÖNTEM.....	31
3.1. Araştırma modeli	31
3.2. Çalışma grubu	32
3.3. Veri toplama araçları	33
3.3.1. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğı	33
3.4. Verilerin toplanması ve analizi	33
3.4.1. Verileri işleme.....	36
3.4.2. Verileri kodlama	36
3.4.3. Tema oluşturma	36
3.4.4. Görsel hale getirme	37
3.4.5. Yorumlama.....	38
3.4.6. Sonuç çıkarma.....	38
3.4.7. Raporlama	38
3.5. Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları	38
BÖLÜM IV	40
BULGULAR	40
4.1. Ünlü Türk büyüklerine dair öğrenci çağrışımları	40
4.1.1.Metehan	40
4.1.2. Alparslan	44
4.1.3.Ertuğrul Gazi.....	47
4.1.4.Osman Bey	51
4.1.5.Fatih Sultan Mehmet	53
4.1.6.Yavuz Sultan Selim	56
4.1.7.Kanuni Sultan Süleyman	59
4.1.8.Barbaros Hayrettin Paşa	62
4.1.9.Mimar Sinan.....	64
4.2.Ünlü Türk büyüklerine dair bilgi kaynakları.....	66
4.2.1. Metehan	66
4.2.2. Alparslan	68
4.2.3. Ertuğrul Gazi.....	70
4.2.4. Osman Bey	71

4.2.5. Fatih Sultan Mehmet	73
4.2.6. Yavuz Sultan Selim	74
4.2.7. Kanuni Sultan Süleyman	75
4.2.8. Barbaros Hayrettin Paşa	77
4.2.9. Mimar Sinan	78
4.3. Ünlü Türk büyüklerinin günümüz meslekleriyle ilişkilendirilmesi	80
4.3.1. Metehan	81
4.3.2. Alparslan	84
4.3.3. Ertuğrul Gazi	87
4.3.4. Osman Bey	90
4.3.5. Fatih Sultan Mehmet	93
4.3.6. Yavuz Sultan Selim	96
4.3.7. Kanuni Sultan Süleyman	99
4.3.8. Barbaros Hayrettin Paşa	102
4.3.9. Mimar Sinan	104
4.4. Ünlü Türk büyükleriyle özdeşim kurma	106
4.4.1. Metehan	106
4.4.2. Alparslan	109
4.4.3. Ertuğrul Gazi	111
4.4.4. Osman Bey	113
4.4.5. Fatih Sultan Mehmet	115
4.4.6. Yavuz Sultan Selim	117
4.4.7. Kanuni Sultan Süleyman	119
4.4.8. Barbaros Hayrettin Paşa	122
4.4.9. Mimar Sinan	124
4.5. Ünlü Türk büyüklerine dair bütüncül değerlendirme	126
4.5.1. Metehan	126
4.5.2. Alparslan	128
4.5.3. Ertuğrul Gazi	130
4.5.4. Osman Bey	132
4.5.5. Fatih Sultan Mehmet	134
4.5.6. Yavuz Sultan Selim	136
4.5.7. Kanuni Sultan Süleyman	138

4.5.8.Barbaros Hayrettin Paşa	140
4.5.9.Mimar Sinan.....	142
BÖLÜM V.....	145
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	145
5.1. Sonuç	145
5.2. Tartışma	147
4.2.1 Öğrencilerin Türk büyükleri ile çağrışımlarına ilişkin tartışma	147
5.2.1. Öğrencilerin Türk büyüklerine dair bilgi kaynaklarının belirlenmesine ilişkin tartışma.....	150
5.2.3.Öğrencilerin Türk büyüklerini günümüz meslekler ile ilişkilendirmesine ilişkin tartışma.....	154
5.2.4.Öğrencilerin Türk büyükleriyle özdeşim kurma şekillerine ilişkin tartışma	155
5.3.Öneriler	157
5.3.1. Milli Eğitim Bakanlığı'na öneriler	158
5.3.2. Öğretmen, akademisyen ve araştırmacılara öneriler	158
5.3.3. Ailelere öneriler	159
KAYNAKLAR	160

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Türk büyükleri ile müfredat içerisinde geçtiği kazanım	19
Tablo 2. Katılımcılara ait demografik bilgiler	32
Tablo 3. İşlem zaman çizelgesi.....	34
Tablo 4. Tablo ile gösterim örneği.....	37
Tablo 5. 7. Sınıf öğrencilerinin Metehan hakkındaki çağrışımları	41
Tablo 6. 7. Sınıf öğrencilerinin Alparslan hakkındaki çağrışımları	44
Tablo 7. 7. Sınıf öğrencilerinin Ertuğrul Gazi hakkındaki çağrışımları	47
Tablo 8. 7. Sınıf öğrencilerinin Osman Bey hakkındaki çağrışımları	51
Tablo 9. 7. Sınıf öğrencilerinin Fatih Sultan Mehmet hakkındaki çağrışımları	54
Tablo 10. 7. Sınıf öğrencilerinin Yavuz Sultan Selim hakkındaki çağrışımları.....	56
Tablo 11. 7. Sınıf öğrencilerinin Kanuni Sultan Süleyman hakkındaki çağrışımları	60
Tablo 12. 7. Sınıf öğrencilerinin Barbaros Hayrettin Paşa hakkındaki çağrışımları	63
Tablo 13. 7. Sınıf öğrencilerinin Mimar Sinan hakkındaki çağrışımları	64
Tablo 14. 7. Sınıf öğrencilerinin Metehan'a dair bilgi kaynakları	67
Tablo 15. 7. Sınıf öğrencilerinin Alparslan'a dair bilgi kaynakları.....	68
Tablo 16. 7. Sınıf öğrencilerinin Ertuğrul Gazi'ye dair bilgi kaynakları.....	70
Tablo 17. 7. Sınıf öğrencilerinin Osman Bey'e dair bilgi kaynakları.....	71
Tablo 18. 7. Sınıf öğrencilerinin Fatih Sultan Mehmet'e dair bilgi kaynakları	73
Tablo 19. 7. Sınıf öğrencilerinin Yavuz Sultan Selim'e dair bilgi kaynakları.....	74
Tablo 20. 7. Sınıf öğrencilerinin Kanuni Sultan Süleyman'a dair bilgi kaynakları	76
Tablo 21. 7. Sınıf öğrencilerinin Barbaros Hayrettin Paşa'ya dair bilgi kaynakları	77
Tablo 22. 7. Sınıf öğrencilerinin Mimar Sinan'a dair bilgi kaynakları	79
Tablo 23. 7. Sınıf öğrencilerinin Metehan'ı günümüz meslekleriyle ilişkilendirmesi	81
Tablo 24. 7. Sınıf öğrencilerinin Alparslan'ı günümüz meslekleriyle ilişkilendirmesi.....	84

Tablo 25. 7. Sınıf öğrencilerinin Ertuğrul Gazi'yi günümüz meslekleriyle ilişkilendirmesi	87
Tablo 26. 7. Sınıf öğrencilerinin Osman Bey'i günümüz meslekleriyle ilişkilendirmesi.....	90
Tablo 27. 7. Sınıf öğrencilerinin Fatih Sultan Mehmet'i günümüz meslekleriyle ilişkilendirmesi	93
Tablo 28. 7. Sınıf öğrencilerinin Yavuz Sultan Selim'i günümüz meslekleriyle ilişkilendirmesi	96
Tablo 29. 7. Sınıf öğrencilerinin Kanuni Sultan Süleyman'ı günümüz meslekleriyle ilişkilendirmesi	100
Tablo 30. 7. Sınıf öğrencilerinin Barbaros Hayrettin Paşa'yı günümüz meslekleriyle ilişkilendirmesi	102
Tablo 31. 7. Sınıf öğrencilerinin Mimar Sinan'ı günümüz meslekleriyle ilişkilendirmesi	105
Tablo 32. 7. Sınıf öğrencilerinin Metehan ile özdeşim kurmaları	106
Tablo 33. 7. Sınıf öğrencilerinin Alparslan ile özdeşim kurmaları	109
Tablo 34. 7. Sınıf öğrencilerinin Ertuğrul Gazi ile özdeşim kurmaları	111
Tablo 35. 7. Sınıf öğrencilerinin Osman Bey ile özdeşim kurmaları	113
Tablo 36. 7. Sınıf öğrencilerinin Fatih Sultan Mehmet ile özdeşim kurmaları.....	115
Tablo 37. 7. Sınıf öğrencilerinin Yavuz Sultan Selim ile özdeşim kurmaları.....	117
Tablo 38. 7. Sınıf öğrencilerinin Kanuni Sultan Süleyman ile özdeşim kurmaları.....	120
Tablo 39. 7. Sınıf öğrencilerinin Barbaros Hayrettin Paşa ile özdeşim kurmaları.....	122
Tablo 40. 7. Sınıf öğrencilerinin Mimar Sinan ile özdeşim kurmaları	124

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. kod→ tema oluşturma aşaması	37
Şekil 2.kod→alt tema→ tema oluşturma aşaması	37
Şekil 3. 7. sınıf öğrencilerinin Metehan’a dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi.....	127
Şekil 4. 7. sınıf öğrencilerinin Alparslan’a dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi.....	129
Şekil 5. 7. sınıf öğrencilerinin Ertuğrul Gazi’ye dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi.....	131
Şekil 6. 7. sınıf öğrencilerinin Osman Bey’e dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi.....	133
Şekil 7. 7. sınıf öğrencilerinin Fatih Sultan Mehmet’e dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi.....	135
Şekil 8. 7. sınıf öğrencilerinin Yavuz Sultan Selim’e dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi.....	137
Şekil 9. 7. sınıf öğrencilerinin Kanuni Sultan Süleyman’a dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi	139
Şekil 10. 7. sınıf öğrencilerinin Barbaros Hayrettin Paşa’ya dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi	141
Şekil 11. 7. sınıf öğrencilerinin Mimar Sinan’a dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi.....	143

ŞİMGELER VE KISALTMALAR

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

IYİ: Osmanlı Devleti’ni kuran Kayı boyunun damgası olan iki ok ve bir yayı simgelemektedir.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bireylerin yaşantılarında istendik davranış değişiklikleri meydana getirmeyi amaçlayan süreçler olarak genel kabul gören bir tanımı olan eğitim, aslında insanın sadece sonradan edindiği davranışlarıyla ilgilenmediği gibi bireylerin yalnızca davranışlarında değil, olaylar ve durumlar üzerindeki düşüncelerinde de değişiklikler meydana getirebilir. Öte yandan gerçekleşen eğitim süreci sonucunda önceden amaçlanmamış tutum, davranış ve değerler de ortaya çıkabilir (Kale, 2019). Bu özellikleriyle birlikte düşünüldüğünde eğitimin tanımı yapılırken formal ve informal eğitim ayrımına da değinmek gerekir. Formal eğitim, eğitimin sürecinin başında planlanan bir amaç doğrultusunda yürütülen planlı, programlı bir eğitimi ortaya koyarken, informal eğitim belirli bir programa bağlı olarak değil de okulda, ailede, sosyal çevrede kendiliğinden gerçekleşebilen eğitim süreçlerini kapsar. Formal eğitim genel olarak okulda yapılan eğitim ile gerçekleşirken, informal eğitim bireyin çevresinde gerçekleştirdiği okuma, izleme, gözlemleme etkinlikleri ile gerçekleşmektedir (Şişman, 2020). Eğitim ile amaçlanan öğrenme ve öğretme süreçlerinin planlı şekilde yürütülmesiyle öğretim denilen olgu ortaya çıkmaktadır (Ayas, 2020). Bu öğretim süreçleri ise okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim kurumlarında çeşitli dersler vasıtasıyla yürütülür. Bu kurumlarda belli bir öğretim programı içerisinde okutulan derslerden birisi de, ilköğretim 4.,5.,6. ve 7. sınıf seviyelerinde okutulan sosyal bilgiler dersi.

Mihver bir ders olarak okutulan sosyal bilgiler dersi, öğretim programında Milli Eğitim Bakanlığı(MEB) tarafından: *“bireyin, toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite veya tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir”* şeklinde tanımlanmıştır (MEB, 2005). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere sosyal bilgiler dünyadaki gelişimine de bağlı olarak farklı sosyal bilim disiplinlerini bir arada toplarken coğrafya öğretimi, tarih öğretimi ve vatandaşlık eğitimi çerçevesinde disiplinler arası bir yaklaşımla yapılandırılmaktadır. Zaman içerisinde ise Türkiye’de de uygulanan sosyal bilgiler

programını anlayışında değişiklikler yaşanmış ve sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya, vatandaşlık ünitesi şeklinde tasarlanmanın dışına çıkılarak öğrencilerin ihtiyaçlarına göre şekillenen kazanım, öğrenme alanı, beceri ile değer öğretimi ve ara disiplinler gibi kavramların ön plana çıktığı bir derse dönüşmüştür (Ata, 2015). Örneğin bir öğrenme alanı tarih, coğrafya, psikoloji disiplinlerini içerirken diğer taraftan belirli beceri ve değerlerin kazandırılmasını da amaçlamaktadır. Konularını sosyal ve beşeri bilimlerin oluşturduğu sosyal bilgiler öğretim programları farklı yaklaşımlardan oluşturulmuştur. Bu yaklaşımlar amaç ve içerik bakımından “vatandaşlık aktarımı”, “sosyal bilimler aktarımı” ve “yansıtıcı araştırma ve inceleme” yaklaşımları olarak sıralanabilir (Öztürk, 2015). Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımı ilk uygulanan sosyal bilgiler yaklaşımı olmasının yanında içinde yaşanılan toplum için önemli olan bilgi, davranış ve değerlerin aktarımını sağlayarak, geçmişini öğrenip onunla gurur duyan vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Yeşilbursa, 2015). Buradan hareketle 2018 yılında hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programının özel amaçları incelendiğinde *“Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri”* ve *“Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri”* amaçlarına yer verildiği görülmektedir (MEB, 2018). Bu bağlamda hem sosyal bilgilerin tanımı, hem özel amaçları hem de kazandırılması gereken değerler bakımından değerlendirildiğinde sosyal bilgiler dersinin farklı disiplinler ile öğrencilere bilgi aktarımı yapmasının yanında milli bilince sahip, iyi birer vatandaş yetiştirmek amaçlarına hizmet ettiği söylenebilir. İlgili literatürde sosyal bilgilerin tanımı yapılırken de bu husus üzerinde durulmaktadır. Kabapınar (2019), sosyal bilgileri “sosyal bilimlere ait bilgilerin hitap edilen öğrenciler (4,5,6,7. Sınıf öğrencileri) göz önünde tutularak özel yöntem ve tekniklerle desteklenerek iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amaçlarıyla okutulan bir derstir” şeklinde tanımlarken; Çatak (2020), ise sosyal bilgilerin tanımını şu şekilde yapmaktadır: *“İyi bir vatandaş olarak evrensel ve milli değerlere sahip, programın belirlemiş olduğu becerileri gerçek hataya uygulayabilen; farklı bilim dallarından elde ettiği bilgilerle gelecekteki yaşamına dair sağlıklı bir yol çizebilen bireyler yetiştirmek amacıyla geliştirilmiş; kendini yenileyebilen dinamik ve kompleks bir çalışma alanıdır.”* Her iki tanımda da vurgulanan husus, sosyal bilgilerin milli değerlere sahip iyi birer vatandaş yetiştirmesidir. Bu amaçları gerçekleştirirken de değerler eğitimi sosyal bilgiler için önemli bir olgu olmaktadır. 2018 sosyal bilgiler programında kazandırılması gereken değerlerden birisi *“Vatanseverlik”* olarak

belirlenmiştir (MEB, 2018). 2004 yılında hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programında ise 4. sınıf “kültür ve miras” öğrenme alanında kazandırılması gereken değerler arasında “*Vatanseverlik*” ve “*Türk büyüklerine saygı*” (MEB, 2004), değerleri yer alırken 2018 öğretim programında “Kültür ve Miras” öğrenme alanı içerisinde “*kültürel mirasa duyarlılık*” (MEB, 2018) değeri de yer almaktadır. Sosyal bilgilerin öğretim programında ve literatürde yer alan tanımı ile özel amaçları ve kazandırmayı hedeflediği değerler birlikte değerlendirildiğinde; milli bilinç sahibi iyi vatandaş yetiştirirken vatanseverlik, Türk büyüklerine saygı değerlerini de kazandırmayı amaç edindiği görülmektedir. Bu doğrultuda Türk tarihini öğrencilere benimsetmek, bireyleri milli kültürün bir parçası haline getirebilmek için, tarihte yaptıkları ile övünç kaynağımız olan Türk büyüklerini eğitim sürecine katmak tüm bu amaçlara ulaşmak bakımından önem kazanmaktadır.

Dünya tarihi incelendiğinde birçok millet içlerinden güçlü hükümdarlar ve dahiler yetiştirmişlerdir. Milletler içlerinden çıkmış bu kişilerle gururlanırken, onların faaliyetleri ve şahsiyetleri üzerine de yoğun araştırmalar yapmışlardır. Geçmiş çok eskilere dayanan Türk milleti de farklı dönemlerde farklı alanlarda milletine hizmet etmiş hükümdarlar, bilim insanları, düşünürler ve sanatçılar yetiştirmiştir. Türk büyükleri olarak tarihimizde, kültürümüzde ve toplumumuzda yer edinen bu kişiler hiç şüphesiz kıvanç duyulacak, örnek alınacak milli kültürümüzün bir parçası olarak yeni nesillere öğretilmesi gereken büyük şahsiyetlerdir. Türk büyükleri, milli kültürümüzün birer parçası olmalarının yanında sosyal bilgiler dersinde kazandırılması gereken diğer değerler için de önemli bir kaynaktır. Türk büyüklerini yeni nesillere öğretmenin yolu sadece eğitim faaliyetlerinin bir görevi olmadığı gibi sadece ders programları içerisinde de bulunması yeterli değildir. Bu bağlamda okul içinde ve okul dışında; ders programı içerisinde ve örtük program içerisinde de Türk büyükleri kullanılarak milli bilinç ve milli kültür öğrencilere aktarılabilirken, iyi birer vatandaş yetiştirmek amacı çerçevesinde özellikle vatanseverlik değerinin kazandırılması sağlanabilir. Sosyal bilgiler programının bu amaçlarının gerçekleşmesindeki yeterliliğini ve uygulanabilirliğini belirlemek için de Türk büyüklerinin öğrenciler tarafından nasıl algılandığının, hangi özellikleri ile hatırlandığının ortaya çıkarılması önemlidir. Yapılan literatür taramasında tarihte yer edinen önemli şahsiyetler üzerine çeşitli araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan birinde Akalın (2019), ders kitaplarında Müslüman Türk bilim insanlarına ne şekilde ve ne kadar yer verildiğini araştırırken; Ustaoglu Çelik (2017), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine dair bilgi düzeylerini ve Türk büyüklerinin öğretilmesine ilişkin görüşleri

üzerine bir araştırma yapmıştır. Karademir ve Çelik (2020) ise okul öncesi öğretmenleri ile yaptığı çalışmada Türk büyüklerini kullanarak ahlak eğitimi üzerine bir çalışma gerçekleştirirken; Daysal Ersoy (2011), Türk büyükleri öğretimi ile ilgili çalışmasını erken çocukluk dönemi içerisinde yer alan çalışma grubu ile araştırmış, Gümüş (2016) ise ilkokul 4. Sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme ve vatanseverlik değerlerinin öğretimini karma yaklaşım bağlamında değerlendirmiştir. Literatür incelemesinde bazı araştırmaların toplumdaki kahramanlar üzerinden öğrencilerin rol model edinme şekillerini araştırdığı da görülmektedir. Bu çalışmalardan birisinde Karakuş ve Çoksever (2019), ilköğretim ders kitaplarında yer alan kadın kahramanların öğrencilere hangi değerlerle rol model olabileceği üzerine bir araştırma gerçekleştirirken, diğer bir çalışmada da Uğur (2019), Halide Edip Adıvar'ın romanlarında geçen askerleri ve bu askerlerin eğitimde nasıl rol model olarak kullanılacağı üzerine çalışmıştır. Okur (2012), Hacı Bektaş Veli ile ilgili kavramların öğretmen adayları üzerindeki algısını belirlemeyi amaçlayan bir araştırma yaparken; Tanyıldızı (2011) ise Türk kültürünün gençlere tanıtılmasında medyanın rolünü Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus Emre özelinde üniversite öğrencilerinin katılımıyla araştırmıştır. Yeşilbursa (2015) da yaptığı çalışmada ortaokul öğrencilerinin tarih konularını öğrenirken başvurdukları ve sevdikleri kaynakları belirlemeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda yapılan literatür taramasında Türk tarihinde yer almış Türk büyükleri ve şahsiyetleri ile ilgili çalışmaların farklı çalışma gruplarıyla ya da farklı şahsiyetler üzerine yapıldığı, bazı çalışmaların ise genel olarak tarih öğretimi üzerine eğildiği görülmektedir. Bu çalışmada ise yukarıdaki kıymetli çalışmalardan farklı olarak özellikle sosyal bilgiler öğretim programlarında da yer alan, yaptıkları faaliyetleri öğrenme alanlarının kazanımlarını oluşturan Türk büyüklerinin 7.sınıf öğrencileri tarafından ne şekilde algılandığı ve öğrencilerin araştırma dâhilindeki Türk büyüklerine (Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa, Mimar Sinan) dair bilgilerinin kaynağının neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca Türk büyükleri ile özdeşim kuran öğrencilerin onların hangi özellikleri üzerinde durdukları da çalışmanın diğer bir konusudur. Bu bağlamda bu çalışma ele aldığı şahsiyetlerin sosyal bilgiler dersi konularında yer alması, seçilen çalışma grubu ve amaçları bakımından görülen eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmada “7.sınıf öğrencileri ünlü Türk büyüklerini nasıl algılamaktadır?” ana probleminden yola çıkılarak bu algının kaynakları ve öğrencilerin onları günümüz meslekleri ile ilişkilendirerek, örnek aldıkları özellikleriyle birlikte Türk büyükleri ile özdeşim kurdukları yönler araştırılmıştır.

1.1.Araştırmanın amacı

Yaptıkları faaliyetlerle ve kişilik özellikleriyle her Türk ferdi için rehber konumunda olan Türk büyüklerinin öğretim programları içerisine alınarak öğretilmesi ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin çeşitli aşamalarında kullanılması hem Türk eğitim sisteminin hem de sosyal bilgiler müfredatının amacına ulaşması bakımından önemlidir. Zira bireyler tarihi kahramanları rol model alarak çeşitli kazanımlar elde edebilirler (Faiz ve Karasu Avcı, 2019). Sosyal bilgiler öğretim programının ana amaçlarından olan milli bilince sahip, vatansever bireyler yetiştirmenin önemli bir yolu da ulusal kahramanların ve kahramanlık hikâyelerinin bilinmesiyle başlamaktadır (Daysal Ersoy, 2011). Çağdaş Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurucusu M. Kemal Atatürk'ün “Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır” sözünden hareketle yola çıkılan bu araştırmada “7.sınıf öğrencileri ünlü Türk büyüklerini nasıl algılamaktadır?” ana problemi çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 7. Sınıf öğrencilerinin ünlü Türk büyüklerine dair çağrışımları nasıldır?
- 7. Sınıf öğrencileri ünlü Türk büyüklerine dair bilgileri hangi kaynaklardan edinmişlerdir?
- 7.Sınıf öğrencileri ünlü Türk büyüklerinin yaptıkları icraatları günümüzdeki hangi mesleklerle ve işlerle ilişkilendirmektedirler?
- 7.Sınıf öğrencileri ünlü Türk büyüklerinin hangi özellikleriyle özdeşim kurmaktadır?

1.2.Araştırmanın önemi

Geniş bir coğrafyada, derin bir geçmişe sahip Türk tarihinin içerisinde yaşantıları, becerileri ve karakterleriyle kıvanç kaynağı Türk büyüklerinin yeni nesiller tarafından öğrenilmesi, tanınması ve geleceğe aktarılması hem toplumsal hem de bireysel birçok fayda sağlayacaktır. Bu bağlamda öğrencilerin Türk büyüklerine dair çağrışımları, onları hangi özellikleri ya da faaliyetleriyle hatırladıklarının ortaya çıkarılması, varsa ortaya çıkabilecek yanlış algıların kaynağının belirlenmesi ve düzeltilmesi için fırsat oluşturması açısından önem arz etmektedir. Diğer taraftan öğrencilerin Türk büyüklerine dair sahip

oldukları bilgilerinin ya da algılarının ortaya çıkmasında etkili olan müfredatın, örtük müfredatın ve çevresel faktörlerin öneminin ortaya çıkarılması bu değişkenlerin düzenlenebilmesi açısından önemlidir.

Bu araştırma:

- Tarihin bir konusu olmasına rağmen kendisine rehber, rol model arayan yeni nesillerin günümüzde ve gelecekte de ihtiyacını karşılayacak Türk büyüklerini konu edinmesi bakımından güncel,
- Elde edilen sonuçların hem Türk eğitim sistemi hem de sosyal bilgiler öğretimi için öneriler getirmesinden dolayı işlevsel,
- Sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde gerek amaçlar gerek kazanımlar bağlamında yer alan bir konuya dair ortaya çıkabilecek yanlış algı ve bilgilerin kaynağını ya da sebebini belirleyebilmek açısından gerekli,
- Literatür taraması yapıldığında Türk büyükleri öğretimi konusunda öğrencilerin algı ve edindikleri bilginin kaynağını araştıran bir çalışma olmasından dolayı özgündür.

1.3.Araştırmanın sınırlılıkları

Bu Araştırma;

- Sosyal bilgiler programında konu olan Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa, Mimar Sinan olmak üzere Türk büyükleriyle,
- Öğrencilerin Türk büyüklerine dair algılarını, çağrışımlarını ve bilgi kaynaklarını ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanan görüşme formuyla,
- İstanbul ilinde Pendik ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi bir ortaokulun 7. sınıfına devam eden 20 erkek, 30 kız toplam 50 öğrencisiyle,
- 2019-2020 eğitim öğretim yılı güz dönemiyle sınırlandırılmıştır.

1.4.Tanımlar

Sosyal bilgiler öğretimi: Türk milli eğitim sistemi içerisinde 4, 5, 6, 7, ve 8. Sınıf seviyelerinde zorunlu olarak okutulan amaçları, ilkeleri ve içeriği MEB (2018), tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretim Programı” ile belirlenmiş sosyal bilgiler bilgilerinin öğretimini kapsamaktadır.

Türk büyükleri: Türk büyükleri faaliyetleri ve sahip oldukları kişilik özellikleri ile Türk tarihin şekillenmesini etkilemiş, gerek Türk tarihi gerek dünya tarihinde meydana gelen gelişmelere etki etmiş yönetim, bilim, sanat alanlarında görevler yapmış tarihi şahsiyetlerdir. Araştırmada vurgulanan Türk büyükleri; 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler müfredatında yer alan Asya Hun Devleti’nin kurucusu Metehan, Büyük Selçuklu Devleti sultanı Alparslan, Kayı boyunun lideri Ertuğrul Gazi, Osmanlı Devleti’nin kurucusu Osman Bey, Osmanlı Devleti’nin padişahlarından Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Türk denizcisi Barbaros Hayrettin Paşa ve Türk mimar Mimar Sinan’dır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde ilgili literatür bağlamında Türk büyüklerinin toplumda ve eğitimdeki yeri ve önemine, Türk büyüklerinin değerler eğitimi ve rol model bağlamında kullanımına, Türk büyüklerinin sosyal bilgiler müfredatında nasıl yer aldığına ve bu konuda yapılmış ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Türk büyüklerinin toplumdaki ve eğitimdeki yeri ve önemi

Bir milletin dünya medeniyetleri arasında saygın hale gelmesinde bu milletin içinden bilim, teknoloji, eğitim, yönetim gibi farklı alanlardan yetişen büyük şahsiyetlerin çokluğunun etkisi büyüktür. Bu gibi şahsiyetlere sahip toplumlar hem milli bir kıvanç duyarlar hem de medeniyet sahasında saygınlık kazanırlar (Erendil, 1990). Binlerce yıllık bir geçmişe sahip Türk tarihi de çok geniş bir coğrafyada dünya tarihini değiştiren pek çok olaya tanıklık etmiştir. Bu şanlı tarih, yaptıkları faaliyetleriyle ve kişilikleriyle öne çıkmış, hem Türk hem de dünya tarihinde iz bırakmış pek çok şahsiyeti içerisinde barındırmaktadır. Bu şahsiyetler toplumların birer kültür ögesi olmasının yanında toplumdaki bireyler için birer iyi örnek, iyi bir rol model, büyük bir gurur kaynağı özelliği de taşımaktadırlar. Milli kültürün bir ögesi olan tarihi şahsiyetlerin toplumsal anlamdaki önemini ortaya koyan bir diğer husus da toplumsal birliğe sağladıkları katkıdır. Aktı (2018)'e göre de tarihi şahsiyetlerin toplumları bir arada tutma konusunda önemli bir rolleri bulunmaktadır. Zira milli kültürün birer ögesi olan Türk büyükleri ortak bir kültürel varlığı oluştururken bu varlığın öğrenilmesi ve tanınması toplumları bir arada tutmada önemli bir görev üstlenir. Bu bağlamda kültürel aktarımın da büyük rolü ortaya çıkmaktadır. Toplumların kültürlerinin yaşamaya devam etmesi onu genç nesillere aktarmaktan geçer. Bu noktada da kültürün bir ögesi olan Türk büyüklerinin kişilerin toplumdaki bireyler tarafından tanınması, bilinmesi ve gelecek nesillere aktarılmasında eğitime önemli bir görev düşmektedir. Zira kültür genç nesillere eğitim ile aktarılır (Ültanır, 2003). Faiz ve Karasu Avcı (2019)'a göre eğitimin görevlerinden birisi de bir toplumu bilişsel ve akademik yönden eğitmenin yanında milli ve evrensel değerleri

kavratmaktır. Bu anlamda hem milli özellikleri hem de evrensel özellikleriyle öne çıkan milli kahramanların eğitimde kullanılmasının büyük katkısı olacaktır. Milli ve evrensel değerleri özümseyen bireyler yetiştirmenin yolu da Türk tarihinde tarih, kültür, medeniyet anlamında öneme sahip rehberlere yani tarihi şahsiyetlere bağlıdır (Sır'dan aktaran Ustaoglu Çelik, 2011). Bu bağlamda Türk milli eğitim sistemi incelendiğinde Milli Eğitim Temel Kanunu'nun (1973),nTürk milli eğitiminin genel amaçlarını açıklarken *“Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek, (MEB,1973)”* maddesinden özellikle hareketle Türk büyüklerinin öğretim programlarına alınması ve öğretilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Zira Türk büyüklerinin öğretilmesi ile milli, manevi, kültürel değerlerimizin aktarılması sağlanırken, milletin birer ferdi olan Türk büyüklerini öğrenen bireyler milletini sevmeye ve yüceltme çabası içinde olacaktır.

2.2 Sosyal bilgilerin gelişimi ve sosyal bilgiler bağlamında Türk büyükleri

Sosyal bilgiler bir ders adı olarak ilk kez 1916 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmıştır. Burada yayınlanan ilk raporda sosyal bilgilerin kapsamı “kurumlar, insan toplumunun gelişimi ve sosyal grupların üyesi olarak insan” olarak belirlenmiştir. 1930'larda daha çok ideolojik bir yaklaşımla tarih konuları üzerinde yoğunlaşan sosyal bilgiler, II. Dünya Savaşı ile birlikte tarih ve coğrafya disiplinlerini konu edinmeye devam etmiştir. İleriki dönemlerde disiplinler arası bir yöntemle okutulmaya başlanan sosyal bilgiler ilk raporunda etkisiyle iyi “vatandaş yetiştirmek” amacı etrafında şekillenmiştir. Türkiye'de sosyal bilgilerin gelişimi de ABD'deki gelişimi ile paralellik göstermektedir (Kan, 2010).

Ülkemizde ise sosyal bilgiler dersinin temelleri için oldukça eski dönemlere gitmek gerekmektedir. Osmanlı Devleti'nde Tanzimat dönemine kadar sosyal bilgiler olarak nitelendirilebilecek dersler din ekseninde ortaya çıkarken, Tanzimat döneminden sonra tüm sıbyan mekteplerinde ve iptidailerde bu derslerin okutulması kararlaştırılmış, II.

Abdülhamit zamanında Maarif Nezareti'ne bağlı iptidai okullarından “Muhtasar Tarih-i Osmani” ve “Muhtasar Coğrafya” dersleri okutulmaya başlanmıştır. Zaman içinde Osmanlı Devleti'nde meydana gelen siyasi gelişmelere paralel olarak ülkesine bağlı yurttaş profili oluşturulması amacıyla tüm dünyada olduğu gibi okullar kullanılmaya başlanmış ve tarih ve coğrafya derslerinin yanında farklı dersler de eklenerek sosyal bilgilerin içeriği genişletilmiştir (Akpınar ve Kaymakçı, 2012).

Osmanlı Devleti'nin son dönemleri ve cumhuriyet döneminden günümüze kadar ise sosyal bilgiler programı farklı değişimler yaşamıştır. 1913 yılında sıbyan ve rüştiye okullarının kaldırılarak yerine “mekâtib-i iptidâiyye umumuyye” adıyla genel ilkokullar açılmış, bu okullarda sosyal bilgiler kapsamında “muhâsâbât-ı ahlâkiyye, tarih ve coğrafya” dersleri okutulmaya başlanmıştır. 1922'de hazırlanan yeni eğitim programında ise sosyal bilgiler içeriğini barındıran “tarih, coğrafya ve malûmât-i medeniyye” dersleri bulunmaktadır. Bu programın tarih dersinin amaçlarında İslam ve Türk büyüklerine ait bilgiler verilmesi istenmektedir. Programda sıralanan bu kişiler arasında “Oğuz Han, Ertuğrul Gazi, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros ve Mimar Sinan” da bulunmaktadır. 1926 yılında hazırlanan ilkokullar programında “tarih, coğrafya ve yurt bilgisi” dersleri okutulmaya başlanırken tarih dersinin amaçları daha çok ideolojik bir amaç olarak belirlenirmiş, yurt bilgisi dersinin amaçlarında devletin istediği şekilde, milli şuura sahip vatandaş yetiştirmek vurgusu üzerinde durulmuştur. 1936 ve 1948 yıllarında hazırlanan ilkokul programlarında da sosyal bilgiler kapsamındaki dersler ayrı ayrı disiplinler halinde verilirken milli bilinç kazandırma, tarihi şahsiyetlerin öğretimi ve iyi vatandaş yetiştirmek amaçları önemli bir yer tutmaktadır. 1968 yılında bu ayrı disiplinler ilk kez sosyal bilgiler adıyla bir ders olarak okutulmaya başlanmıştır. 1968 yılında sosyal bilgiler adı ile okutulan ders 1985 yılında tekrar “Milli Tarih”, “Milli Coğrafya” ve “Vatandaşlık Bilgisi” dersleri olarak ayrılırken 1997 yılından itibaren tekrar “Sosyal Bilgiler” adıyla mihver bir ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Daha sonraki yıllarda gelişen şartlara göre düzenlenen sosyal bilgiler programı 2005, 2017 ve 2018 yıllarında tekrar düzenlenerek son halini almıştır (Keskin, 2002).

Sosyal bilgiler 2005 öğretim programında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından *“bireyin, toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite veya tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin*

geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005).” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tarihten sonra hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programlarıyla sosyal bilgiler dersinin amaçları ve kapsamı detaylı şekilde tekrar düzenlenmiştir. Ülkemizde 2018 yılında hazırlanan öğretim programı 2022 yılı itibariyle de kullanılmaktadır.

Günümüzde uygulanan, MEB tarafından hazırlanan 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelendiğinde programın genel amaçları şu şekilde belirlenmiştir (MEB,2018):

- “1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetiştirmeleri,*
- 2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,*
- 3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,*
- 4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,*
- 5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,*
- 6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,*
- 7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,*
- 8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,*
- 9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,*
- 10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,*
- 11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,*
- 12. Bilimsel düşünmeyi temel olarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlaki gözetmeleri,*
- 13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,*

14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır”.

2018 Sosyal bilgiler öğretim programının özel amaçları değerlendirildiğinde üzerinde durulan hususlardan birisinin 1. maddede geçen vatanını milletini seven, milli bilince sahip vatandaşlar yetiştirmek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretiminde temel amaçlardan birisinin iyi vatandaş yetiştirmek olduğu görülmektedir.

2018 yılında hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programının uygulanması sırasında dikkat edilecek hususlar ise şu şekilde belirlenmiştir (MEB, 2018):

“1. Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerle insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bütünleştirilmiş olarak ele alınmaktadır. Konular tarih, coğrafya, insan hakları ve vatandaşlık diye ayrı ayrı değil, disiplinler arası yaklaşımla işlenmelidir.

2. Kazanımların gerçekleştirilmesinde “yerellik, güncellik, disiplinler arası, yansıtıcı sorgulama, geçmiş bugün-gelecek bağlantısı, zaman-süreklilik-değişim ve esneklik” gibi Sosyal Bilgiler öğretiminin temel ilkeleri dikkate alınmalıdır. Vurgulanan bu ilkeler açısından gerektiğinde işleniş sürelerinde değişiklik yapılabilir.

3. “Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler” ve “yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler” anlayışlarına önem verilmelidir. Öğrencilere, sosyal bilimcilerin (coğrafyacının, tarihçinin vb.) kullandıkları bilimsel yöntemler sezdirilmelidir. Okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanılarak öğrenciler sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırılmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünceleri sağlanmalıdır.

4. Program’da değer ve beceriler kazanımlarla bire bir ilişkilendirilmiştir. Ancak değer ve beceri öğretiminin hayat boyu öğrenme çerçevesinde ele alınması için söz konusu değer veya beceriler uygun görülen farklı kazanım ve öğrenme alanlarıyla da ilişkilendirilmelidir.

5. Program’da kavram öğretimi önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle kavram öğretiminde sınıflamalar ve farklı kavram öğretimi yaklaşımları dikkate alınmalıdır. Anlam karmaşası, kavram karmaşası ve kavram yanlışlarının giderilmesine yardımcı olunmalıdır.

6. Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak öğrencilerin tarihsel duyarlılığı ve milli bilinçleri geliştirilmelidir.

7. Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır.

8. Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir. Öğrenciler; konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir. Ayrıca uygun görülen kazanımlar resim, musiki, minyatür, gravür, hat, heykel, mimari, tiyatro, sinema gibi geleneksel veya modern sanat ürünleriyle desteklenmelidir.

9. Kazanımlarla ilgili güncel ve tartışmalı konular, farklı tartışma teknikleri kullanılarak problem çözme, eleştirel düşünme, kanıt kullanma, karar verme ve araştırma becerileriyle ilişkilendirilerek sınıfa taşınabilir.

10. Son yıllarda dijital teknolojideki gelişmelere bağlı olarak vatandaşlık hak ve sorumluluklarıyla ilgili yeni durumlar (dijital vatandaşlık, e-Devlet, sanal ticaret, sosyal medya vb.) ve birtakım sorunlar (dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, kişisel bilginin gizliliği, siber dolandırıcılık, siber zorbalık vb.) ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin dijital vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla konuyla ilgili ders içi ve ders dışı etkinliklere yer verilmelidir”.

Sosyal bilgiler öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar değerlendirildiğinde de 6. Maddede öğrencilerin tarihsel duyarlılıkları ve milli bilinçlerinin geliştirilmesi istenmektedir. Programda altı çizilen bu noktanın yine iyi vatandaş yetiştirmek amacı ile örtüştüğü görülmektedir.

2018 Sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde yer alan öğrenme alanlarının yapısının açıklandığı bölümde ise “Kültür ve Miras” öğrenme alanı için ise şu ifadeler kullanılmıştır:

“Temelde tarih odaklı olan bu öğrenme alanı kültür ve kültürel mirası ön plana çıkaran bir yapıya sahiptir. Türk kültürünü oluşturan temel öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir millî bilincin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Böylece öğrenciler kültürel öğelerin, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran özellikler olduğunu kavrayacaktır. Bunun yanında kültürümüzün dünya kültürel mirasının renklenmesine ve zenginleşmesine katkı sağladığı kavratılır” (MEB, 2018).

Sosyal bilgiler öğretim programının öğrenme alanlarından “Kültür ve Miras” öğrenme alanının açıklandığı bölümde de milli kültür ve milli bilinç hususlarının vurgulandığı görülmektedir.

2018 sosyal bilgiler öğretim programında MEB, sosyal bilgiler dersinde verilecek değerleri ise şu şekilde belirtmiştir (MEB, 2018).

“1. Adalet 2. Aile birliğine önem verme 3. Bağımsızlık 4. Barış 5. Bilimsellik 6. Çalışkanlık 7. Dayanışma 8. Duyarlılık 9. Dürüstlük 10. Estetik 11. Eşitlik 12. Özgürlük 13. Saygı 14. Sevgi 15. Sorumluluk 16. Tasarruf 17. Vatanseverlik 18. Yardımseverlik”.

Sosyal bilgiler ders içeriğinde verilecek değerlere bakıldığında ise üzerinde durulan değerlerden birisinin de vatanseverlik olduğu, iyi vatandaş yetiştirmek amacının verilmesi istenen değerlerde de öne çıktığı görülmektedir.

MEB tarafından hazırlanan 2018 sosyal bilgiler programı yukarıdaki özellikleri bağlamında değerlendirildiğinde sosyal bilgilerin ortaya çıkış amacına da uygun olarak iyi vatandaş, ülkesini seven yurttaş yetiştirmek amaçlarını güttüğü bu amacı gerçekleştirmek için de tarih bilinci, milli kültür, milli bilinç ve vatanseverlik hususlarının vurgulandığı görülmektedir. Daha önce hazırlanan sosyal bilgiler programları incelendiğinde de bu amaçların öne çıktığı göze çarparken bu amaçlara ulaşmak için Türk tarihinde yer edinmiş Türk büyüklerinin öğrencilere öğretilmesi ve eğitim sürecinde kullanılmasının önemi üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu programlardan 1968 ve 1998 yıllarında hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programlarında şu hususlar bulunmaktadır.

1968 yılında hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programında amaçlar bölümünde *“şerefli bir geçmişi olan büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar, milletin geleceğine olan güvenlerini arttırır ve Türk milletinin ülkülerini gerçekleştirmek için her fedakârlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar”* ifadesi geçerken, yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları bölümünde *“Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır, onlara karşı ilgi ve sevgi duyar”* ifadesi bulunmaktadır. 1998 hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programında ise amaçlar bölümünde *“Türk milletinin özellikleri, millet ve yurt işlerini her şeyin üstünde tutma, Mustafa Kemal Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin evrensel yönlerini tanıma ve sevmeye, insanlığa sevgi, saygı ve hizmet verme bilinci kazanma, görev ve sorumluluk alma bilincine sahip olma, aile bütünlüğü, kanunlara ve devlet otoritesine uyma”* gibi amaçlar bulunurken tarih ile ilgili amaçlar için *“tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır; tarihî olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakârlık ve kahramanlıklarının tarihin akışını nasıl etkilediğini kavrarlar”* ifadesi yer almaktadır (Keskin, 2002). 1968 ve 1998 yılında hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programının amaçları ve kazandırılması amaçlanan değerleri birlikte değerlendirildiğinde

de Türk büyüklerine karşı duyarlı olmak ve vatanseverlik değerlerinin öne çıktığı görülmektedir (Keskin, 2008). Sonuç olarak sosyal bilgiler öğretiminin tarihsel gelişiminden günümüze kadar geçen süreçte Türk büyüklerinin öğrencilere öğretimi sosyal bilgilerin genel ve özel amaçları ile sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerler ile örtüşmektedir.

2.3.Değerler eğitimi, özdeşim kurma ve rol model alma bağlamında Türk büyükleri

Değer eğitimi formal ya da informal şekilde bireylere toplumun sahip olduğu değerleri verme ya da bireye kendi değerlerine fark ettirme yoluyla iyi karakterde, ahlaklı bireyler yetiştirmek olarak tanımlanabilir (Coşkun Keskin, 2021). Değerler eğitimi, Türk tarihinin çeşitli dönemlerinde önemli yer tuttuğu gibi eğitim programlarında da kendine her dönemde örtük olarak yer bulmuştur. 2005 yılında hazırlanan öğretim programlarında ise değerler eğitimi ilk kez sistemli bir şekilde verilmeye başlanmış, 2018 yılında ise öğretilmesi istenen kök değerler “Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” olarak belirlenmiştir (Coşkun Keskin, 2021). Düzenlenen değerler eğitiminde kullanılacak derslerden birisi de sosyal bilgilerdir. Değerler eğitiminde Sosyal bilgiler öğretim programları incelendiğinde değerlerin kapsamında farklılıklar olsa da değerlerin öğretimi sosyal bilgiler için hep önemli bir husus olmuştur (Keskin ve Coşkun Keskin, 2014). Dünyadaki pek çok ülke de değerler eğitimi konusunda sosyal bilgiler dersini önemli görmekte ve programlarını bu doğrultuda düzenlemektedir (Keskin, 2010). Ana amaçlarından birisi iyi vatandaş yetiştirmek olan sosyal bilgiler öğretim programlarında vatandaşlık ile ilgili değerler arasında “Türk büyüklerine saygı, vatanseverlik, bayrağa ve İstiklal Marşı’na saygı” değerleri bulunmaktadır (Keskin, 2008). Bu değerlerin öğretimi sırasında şüphesiz farklı yöntem, strateji ve planlamalar kullanılması gerekmektedir. Sezer (2021)’e göre de değerler eğitiminin uygulayıcı olan öğretmenler değerlerin öğrencilere kazandırılmasında farklı yöntemlere, uygulamalara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu anlamda değerlerin öğrencilere kazandırılmasında kullanılacak bir yöntem olarak ortaya çıkan toplumdaki kahraman yani Türk büyükleri okul ve öğretmenler için büyük bir kolaylık sağlamaktadır. Türk büyükleri sosyal bilgiler dersinin amaçlarında yer alan bir değer olmasının yanında diğer değerlerin kazandırılmasında kullanılacak bir araç olarak da kullanılabilir. Türk büyüklerinin

sahip oldukları değerler, erdemler öğrenciler için somut birer örnek olabilirler. Dönmez (2016)'e göre de her bir kahramanın kişiliğinde öne çıkan değer ile kazandırılmak istenen değerler somut bir örnek haline gelirler. Demircioğlu ve Tokdemir (2008)'e göre de tarihi kahramanlar değerler eğitiminde birer araç olarak kullanılabilirler. Türk büyüklerinin değerler eğitiminde önemine vurgu yapan Karademir ve Çelik (2020)'ye göre de tarihte yer edinmiş Türk büyükleri ile mevcut değerlerin öğretimi kolaylaştırırken öğrencilerin kendi değerlerini oluşturmaları da kolaylaşmaktadır. Değerler eğitiminde öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bu görev veya rollerden en önemlilerinden birisi de öğrencilerine iyi birer model olmalarıdır (Ay, 2015). İyi birer rol model olan öğretmenler öğrencileri için doğru rol modeller de sunmaları önem kazanmaktadır. Bu bağlamda Türk büyüklerinin faaliyetleri, yaşam tarzları ve sahip oldukları ilke ve değerler eğitim süreci içerisinde kullanılarak öğrenciler için değerler eğitimi noktasında iyi birer rol model olabilmektedir. Örneğin Asya Hun Devleti hükümdarlarından Metehan'ın gerçekleştirdiği faaliyetler ve vatan ve millet konusundaki düşünceleri “vatanseverlik” değeri açısından, Osmanlı Devleti padişahlarından Sultan Süleyman'ın “Kanuni” ünvanı ile anılmasına neden olan adalete ve kanunlara bağlılığı “adil olma” değerinin öğretilmesi açısından önemli bir araç olmaktadır.

Türk büyüklerinin değerler eğitiminde rol model olarak kullanılmalarının önemli olduğu bu noktada eğitimde özdeşim kurma ve rol model edinme hususlarına da değinmek gerekmektedir. Temellerini Albert Bandura'nın attığı sosyal öğrenme kuramına göre bireyler “gözlem, model alma ve dolaylı yaşantılar gibi süreçlerle kalıcı öğrenmeler gerçekleştirebilmektedir” (Altun ve Çolak, 2014). Bu tanımda geçen model alma sürecinde önemli bir husus bireyim model alacağı kişi veya durumları kendisi ile özdeşleştirmesidir. Bir başka kişinin duygu, düşünce ve davranışlarını örnek almak olarak tanımlanabilecek “özdeşim kurma”, eğitim açısından değerlendirildiğinde Bandura'nın kuramındaki taklit, özdeşleşme ve model alma süreçleriyle ilişkilendirilebilir (Kılavuz,1993). Kılavuz (1993)'e göre özellikle ergenlik çağındaki bireylerde özdeşim kurma konusunda model aldığı kişide aradığı en önemli özellik ideal bir üstünlük ya da olgunluktur. Birey bu özellikleri de genellikle geçmişte yaşamış bir devlet adamı, bilim adamı ya da dini bir liderde bulmaktadır. Kişilik gelişiminde önemli bir dönem olan bu gelişim döneminde değerlerine sahip çıkan bireyler yetiştirmenin bir yolu da bu bireylere rol model olacak güçlü bireylerin tanıtılması olabilmektedir (Coşkun Keskin, Ertürk ve Kocamaz, 2019). Bu bağlamda geniş bir zamana yayılmış Türk tarihinde, kişilik ve faaliyetleriyle bu ihtiyaca karşılık verecek Türk büyükleri özdeşim kurma ve rol model alma konusunda eğitim

sürecine büyük katkı sağlayacaktır. Sonuç olarak hem değerler eğitiminde hem de rol model ve özdeşim kurma konusunda eğitimin programlarının ve öğretmenlerin ihtiyaç duyduğu örnek şahsiyetler hususunda Türk büyükleri, okulun ve öğretmenlerin imdadına koşacaktır.

2.4. Sosyal bilgiler ve tarih öğretimi bağlamında Türk büyükleri

İlk olarak ABD’de 1916 yılında bir ders olarak ortaya çıkan sosyal bilgiler günümüze kadar birçok değişim yaşasa da hazırlanan öğretim programları sosyal bilgilerin temel amaçları olan milli bilince sahip, ülkesini seven iyi vatandaş yetiştirmek amaçları çerçevesinde şekillenmeye devam etmektedir. Daha önceki bölümlerde de değinildiği üzere ülkemizde uygulanan 2018 sosyal bilgiler öğretim programının özel amaçlarında “vatanını milletini seven, milli bilince sahip vatandaş yetiştirmek” amacına yer verilmektedir. Bu amacı gerçekleştirmek için Türk büyüklerinin gerek resmi ders programlarında gerekse de örtük program içerisinde kullanılması önemlidir. Sosyal bilgiler öğretimi bağlamında Türk büyüklerini değerlendirirken tarih öğretimine de değinmek gerekmektedir. Zira sosyal bilgiler programında yer alan temel disiplinlerden birisi tarih öğretimi olduğu gibi Türk büyüklerinin öğretimini de tarih öğretimi içerisinde değerlendirmek doğru olacaktır. Sosyal bilgileri vatandaşlık aktarımı olarak kabul eden yaklaşımlarda vurgulanan temel husus toplumun birliği ve uyumu için vatandaşlık eğitimidir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde birey geçmişten aldığı güç ile etkili bir vatandaş olabilir. Bu anlamda da tarih öğrenmek iyi bir vatandaş olmanın ön şartıdır (Keçe, 2013). Köstüklü (2004)’ye göre bir milletin milli birlik ve beraberlik içinde geleceğe ilerlemesinde tarih öğretimin payı olduğu gibi her zaman da tarih öğretimine ihtiyaç olacaktır. Batı dünyasında da tarih öğretiminin milli bilinç ve vatanseverlik konularında bir araç olup olmayacağı tartışılırken, ülkemizdeki öğretim programlarında da bu konu önemli bir yer tutmaktadır (Çelik, 2018).

Ülkemizde 1926 yılında uygulanan ilk mektepler programında tarih dersinin hedefi için “Çocuklara Türk milletinin mazisi hakkında malûmat verip onlarda milli şuur uyandırmak” ifadesi ile tarih öğretiminin amaçlarından milli bilinç kavramı üzerine vurgu yapılmıştır. 1936 yılında hazırlanan programda ise yine tarih dersi için “Türk Irkının Orta Asya’da kültürü nasıl kurduğunu, dünyanın dört bucağına bu kültür ve dilini nasıl

yaydığını çocuklara kavratarak Türk milletinin dünya tarihinde yaptığı büyük rolü belirtmek, onlara millî benliklerini hissettirmek” hedefi belirlenmiştir. 1948 yılında ise programın temel amaçlarında “Türk milletinin bir evladı olmanın şerefini duyar ve sorumluluğunu kavrar” ifadesi yer almaktadır (Keskin ve Coşkun Keskin, 2004). Dolayısıyla tarih öğretimi ile milli bilinç oluşturulması arasında önemli bir bağ kurulmuştur. Bu bağlamda değerlendirildiğinde tarih öğretimi, sadece geçmişte yaşanan olayları öğrencilere sunmak amacı ile ilgilenmez bunun yanında milli bilince sahip, iyi vatandaş yetiştirmek amacı da gütmektedir. Tarih öğretiminde diğer bir önemli nokta da tarih öğretiminin milli kimlik oluşturmaktaki rolüdür. Vurgun (2014)’e göre, ortak tarih bilincine sahip bireylerin ortak bir milli kimliklerinin olması da doğal bir neticedir. Tarih öğretiminin sahip olduğu bu amaçlara ulaşabilmek için Türk büyüklerinin öğrencilere öğretilmesi ve tanıtılması özellikle öğrencilerin milli şuur kazanması açısından önemlidir. Ünalp (2022), göre de tarihi, tarihi olay ve şahsiyetler üzerinden değerlendirmek ile milli şuur kazanmanın arasında güçlü bir ilişki vardır. Ülkemizin yetiştirdiği önemli düşünce insanlarından olan Ziya Gökalp milleti “aynı terbiyeyi almış fertlerden meydana gelen topluluk” olarak görürken hem tarih eğitimi hem de Türk büyükleri ile ilgili görüşlerini öyle ifade etmiştir: “Çocuklara kendi vatanlarını sevdirmek için, milletlerini en muhterem bir millet olarak tanıtmak için en iyi vasıta onlara atalarının faziletlerini, kahramanlıklarını, milletin şanlı şerefli sergüzeştlerini (serüven) öğretmektir” (Beyhan, 2012). Sonuç olarak sosyal bilgiler içerisinde yer alan tarih öğretimin amaçlarından olan tarih bilincine ve milli bilince sahip iyi vatandaş yetiştirmek amacı ile Türk büyüklerinin öğrencilere öğretilmesi arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır.

2.5. Araştırmada yer alan ünlü Türk büyükleri ve sosyal bilgiler müfredatı

Bu bölümde araştırma sürecinde yer alan Türk büyüklerinin özellikleri ve sosyal bilgiler müfredatında nasıl yer aldığına değinilmiştir. Araştırmada yer alan Türk büyüklerinin seçiminde farklı coğrafya ve zamanlarda yaşamalarının yanı sıra ortaokul 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler müfredatta ve okutulan ders kitapları içerisinde kendilerine/yaptıkları faaliyetlere yer verilmesi dikkate alınmıştır. Bu Türk büyükleri, Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan

Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa ve Mimar Sinan'dır. Türk büyüklerinin sosyal bilgiler müfredatında yer aldığı öğrenme alanları ve kazanımlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1

Türk Büyükleri İle Müfredat İçerisinde Geçtiği Kazanım

Türk Büyüğü	Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
1.Metehan	6	Kültür ve miras	Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
2.Alparslan	6	Kültür ve miras	Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini xi ve xiii. Yüzyıllar kapsamında analiz eder.
3.Ertuğrul Gazi	7	Kültür ve miras	Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.
4.Osman Bey	7	Kültür ve miras	Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.
5.Fatih Sultan Mehmet	7	Kültür ve miras	Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.
6.Yavuz Sultan Selim	7	Kültür ve miras	Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.
7.Kanuni Sultan Süleyman	7	Kültür ve miras	Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.
8.Barbaros Hayrettin Paşa	7	Kültür ve miras	Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.
9.Mimar Sinan	7	Kültür ve miras	Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.

2.5.1. Metehan

Asya Hun Devleti'nin hükümdarıdır. Çin kaynaklarında ve daha sonraki yazılan metinlerde de Mo-tu (Mo-tu=Bahadır) olarak geçen, günümüz kaynaklarında Metehan olarak kullanılan MÖ. 209 yılında tahta geçen, Hunların ikinci hükümdarıdır (Taşağıl, 2019). Yine Taşağıl'ın belirttiğine göre Metehan, ilk defa disiplinli Türk ordusunu kurarak Çinliler ile yoğun mücadeleler gerçekleştirmiş ve bu mücadeleler sonucunda Çin'e karşı askeri ve siyasi üstünlük kurmuştur. Metehan'ın ölüm tarihi olan MÖ. 174 yılına kadar Hun devletinin tahtında kaldığı kabul edilmektedir. Metehan sosyal bilgiler müfredatı içerisinde şu şekilde yer almaktadır.

Sınıf	6
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
Ders Kitabında Yer Alma Şekli	Bilinen ilk Türk devleti olan Asya Hun Devleti'nin bilinen ilk hükümdarı Teoman'dan sonra tahta geçen Metehan Hunlara en parlak günlerini yaşattı. Ülkede dağılan siyasi birliği sağlayan Metehan, Hun akınlarına karşı Çin seddini inşa eden Çinlilerle yaptığı mücadeleler sonucunda İpek Yolu'nun kontrolünü ele geçirerek Çin'i vergiye bağladı ve onlara karşı üstünlük kurdu. Günümüzde birçok devlet tarafından örnek alınan onluk ordu sistemini kuran Metehan, bu ordu sayesinde çevresindeki birçok devlete karşı da üstünlük sağladı (Şahin, 2021).

2.5.2. Alparslan

Büyük Selçuklu Devleti'nin sultanıdır. Türk ve Dünya tarihinin önde gelen hükümdarlarından birisi olan Sultan Alparslan, Büyük Selçuklu Devleti tahtında 1063-1072 yılları arasında kalmış, bu süre boyunca kazandığı büyük başarıların yanında, 1071 yılında Bizans ordusuna karşı Malazgirt Savaşı'nda büyük bir zafer kazanarak Anadolu'nun

Türkleşme sürecinde büyük katkılar sunmuştur (Kesik, 2014). Alparslan sosyal bilgiler müfredatı içerisinde şu şekilde yer almaktadır.

Sınıf	6
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini XI. ve XIII. Yüzyıllar kapsamında analiz eder.
Ders Kitabında Yer Alma Şekli	Selçuklu sultanı Tuğrul Bey'in ardından tahta geçen Alparslan, adına hutbe okutarak sultanlığını ilan etti. Devletin başına geçtikten sonra Anadolu üzerine seferler düzenleyen Alparslan Kars ve Ali kalesini ele geçirdi. Anadolu'da büyüyen Selçuklu tehlikesine karşı harekete geçen Bizans ordusu ile 26 Ağustos 1071 yılında karşı karşıya gelen Alparslan komutasındaki Türk ordusu Anadolu tarihinin en büyük savaşlarından birisi olan Malazgirt Savaşı'nda büyük bir zafer kazandı. Böylece Anadolu'nun kapıları Türklere açılırken, Anadolu'nun Türkleşme süreci hızlandı. Bu zaferden sonra komutanlarını Anadolu'nun fethi için görevlendirilen Alparslan Anadolu'nun Türklerin Anadolu'ya yerleşme sürecini başlatmış oldu (Şahin, 2021).

2.5.3. Ertuğrul Gazi

Oğuzların Kayı boyunun lideri, Osman Devleti'nin kurucu Osman Bey'in babasıdır. Tarihi kayıtlarımızda hakkında farklı rivayetler bulunan Ertuğrul Gazi'nin babası, doğum tarihi ve hangi yıllar arasında Anadolu'ya geldiği belli olmamakla birlikte Uzunçarşılı'ya göre Osmanlı Devleti'nin kuran Kayı boyunun reisi olarak Anadolu'da bulunan Ertuğrul Gazi Söğüt ve Domaniç bölgelerinde Selçuklu Devleti'nin bir uç aşireti olarak görev yapmış, ölümünden sonra da küçük oğlu Osman Bey, Kayı boyunun başına geçmiştir (Uzunçarşılı, 2011). Ertuğrul Gazi sosyal bilgiler müfredatı içerisinde şu şekilde yer almaktadır.

Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.
Ders Kitabında Yer Alma Şekli	Kayı boyunun lideri olarak Türkiye Selçuklu Devleti hükümdarı Alaaddin Keykubat tarafından Bizans İmparatorluğu'na karşı gaza ve cihat yapmak için görevlendirilen Ertuğrul Gazi, kendilerine yurt olarak verilen günümüz Bilecik ve Kütahya şehirlerinde bulunan Söğüt ve Domaniç'te Bizans halkı ile yan yana yaşıyor, onlara karşı adaletli bir yönetim gösteriyordu. Ertuğrul Gazi ile kayılar Bizans'ın güç kaybettiği bir dönemde zamanla büyük bir güç haline gelmişlerdi (Gültekin, Akpınar, Nohutcu, Özerdoğan ve Aygün, 2021).

2.5.4.Osman Bey

Osmanlı Devleti'nin kurucusu kabul edilen, Osmanlı Beyliği'nin beyidir. Osmanlı Devleti'nin kurucusu olan Osman Bey babası Ertuğrul Gazi'nin ardından Kayı boyunun başına geçerek Bizans ile gaza mücadeleleri sonucunda Karacahisar'ı almış adına hutbe okutmuş ve Bizans'ı Koyunhisar Savaşı'nda yenerek bağımsızlığını kazanmıştır. Anadolu'daki ahilerin de desteğiyle güçlenen Osman Bey vefat ettiğinde Osmanlı beyliği İznik ve Bursa'yı kuşatmış bulunuyordu (İnalcık, 2007). Osman Bey sosyal bilgiler müfredatı içerisinde şu şekilde yer almaktadır (Gültekin ve diğerleri, 2021).

Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.
Ders Kitabında Yer	Ertuğrul Gazi'nin vefatından sonra Kayıların başına atılmanlığı ve

Alma Şekli

liderliği ile öne çıkan küçük oğlu Osman Bey geçti. Kayıların güçlenerek beylik haline geldiği bu dönemde Osman Bey Bizans'a karşı gaza ve cihat anlayışını devam ettirdi. Müslüman olmayan bir devlet olan Bizans ile savaştığı için Moğol baskısından kaçan gazilerin ve Türk beyliklerinin desteğini aldı. Çok sayıda tüccar, zanaatkâr ve devlet adamı Osman Bey'e sığındı. Bunlardan birisi de Şeyh Edebali idi. Şeyh Edebali'nin kızıyla evlenen Osman Bey ahilerin de desteğini aldı. Fethettiği yerlerde adil bir yönetim gösteren Osman Bey Türkiye Selçuklu Devleti'nin Moğol hâkimiyetine girmesi ile bağımsız hareket etmeye başladı. İlk Bizans-Osmanlı savaşı olan Koyunhisar Savaşı'nda Bizans ordusunu mağlup etti. Osmanlı Devleti'nin kurucusu olan Osman Bey'in adına hutbe okuttuğu 1299 tarihi ve Bizans'ı mağlup ettiği Koyunhisar Savaşı'nın tarih olan 1302 yılının Osmanlı Devleti'nin kuruluş yılı olduğu yönünde tarihçiler arasında farklı görüşler bulunmaktadır (Gültekin ve diğerleri, 2021).

2.5.5. Fatih Sultan Mehmet

Osmanlı Devleti padişahlarındandır. İnalçık (2010)'un, Fatih, imparatorluğu sadece ülke bakımından değil de devletin siyasi, sosyal kurumlarını da geliştirerek Osmanlı İmparatorluğu'na son şeklini veren, gelecekteki siyasetini belirleyen, İstanbul'un Fatihi'dir şeklinde bahsettiği Fatih Sultan Mehmet II. Murat'tan sonra Osmanlı tahtına geçmiş hem Türk hem de dünya tarihini derinden etkilemiş bir şahsiyettir. En önemli faaliyeti İstanbul'un fethi olmuştur. Fatih Sultan Mehmet azimli, açık fikirli, ilmi konulardan zevk alan, bilim insanlarını koruyan, “Avni” mahlası ile şiirler yazan, farklı diller bilen, yaptığı planları büyük bir gizlilikle ve soğukkanlılıkla tatbik eden bir hükümdardı (Uzunçarşılı, 2011). Fatih Sultan Mehmet sosyal bilgiler müfredatı içerisinde şu şekilde yer almaktadır.

Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	Osmanlı Devleti’nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.
Ders Kitabında Yer Alma Şekli	Küçük yaştan itibaren iyi bir eğitim alan II. Mehmet, “Avni” lakabıyla şiirler yazacak kadar edebiyat, toplar tasarlayacak kadar matematik ve mühendislik bilgisine sahipti. II. Mehmet 1951’de Osmanlı tahtına geçtiğinde kendisine ilk hedef olarak İstanbul’un fethini belirledi. Bu hedefini gerçekleştirmek için İstanbul boğazında Rumeli Hisarı’nı yaptıran II. Mehmet, Bizans’ın şehri kuşattığı surları aşabilmek için “şahi” adı verilen büyük toplar hazırladı. Kuşatma sırasında ise gemilerin zincirlerle kapatılan Haliç’e indirilmesi Osmanlı ordusuna büyük bir güç kazandı. İstanbul’un fethiyle “Fatih” unvanını alan II. Mehmet İstanbul halkı olan Rumlara karşı hoşgörülü bir yönetim anlayışı gösterdi. Onlara can ve mal güvenliklerini sağlayan Fatih Sultan Mehmet İstanbul’a yaptırdığı cami, medrese, han, hamam gibi yapılarla İstanbul’un Türkleşmesine de katkı sağladı. Ayrıca Karadeniz’in Anadolu kıyılarını fethederek Karadeniz’de Türk hâkimiyetini kurdu (Gültekin ve diğerleri, 2021).

2.5.6. Yavuz Sultan Selim

Osmanlı padişahlarından. 8 yıllık gibi kısa bir taht hayatının çoğunu seferlerde geçiren Suriye, Filistin ve Mısır’ı Osmanlı topraklarına katarak Türk gücünü batıdan sonra doğuda da göstermiş, oğlu Süleyman’a dünyanın en muazzam imparatorluklarından birisini meydana getirmesinin önünü açmış Osmanlı padişahıdır (Uluçay, 2011). Yavuz Sultan Selim’in şahsiyeti hakkında Uzunçarşılı (2011), azimli, iradeli, şiddet ve asabiyet sahibi, yapacağı işleri uzun uzun düşündükten sonra hareket etmesi ve şiirler yazması üzerinde

durmuştur. Yavuz Sultan Selim sosyal bilgiler müfredatı içerisinde şu şekilde yer almaktadır.

Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.
Ders Kitabında Yer Alma Şekli	Padişahlığı döneminde İran ve Mısır üzerine seferler düzenleyen Yavuz Sultan Selim devletin sınırlarını doğu ve güney yönünde genişletti. İlk seferini İran'da kurulmuş olan Safeviler üzerine yaparak Çaldıran Savaşı'nda Safevi ordusunu yenilgiye uğrattı. Turnadağ Savaşı'nda Dulkadiroğulları beyliğini yenen Yavuz Sultan Selim daha sonra Mercidabık ve Ridaniye savaşlarıyla Memlükler'e son vermiştir. Böylece Suriye, Filistin, Mısır ve Mekke ile Medine'yi içinde bulunduran Hicaz bölgesini ele geçiren Yavuz Sultan Selim, Memlükler'in yıkılması ile de İslam dünyasının koruyucusu konumuna geldi. 8 yıllık taht hayatında Osmanlı topraklarını 3 kat büyüten Yavuz Sultan Selim oğlu Kanuni Sultan Süleyman'a zengin bir hazine bırakmıştır (Gültekin ve diğerleri, 2021).

2.5.7. Kanuni Sultan Süleyman

Osmanlı padişahlarından. Yirmi altı yaşında tahta geçtikten sonra en uzun süre Osmanlı tahtında kalan padişah olan, yönetimi boyunca söylediği sözleri kati, son derece vakur bir şahsiyete sahip Kanuni Sultan Süleyman esas ününü gerçekleştirdiği on üç seferden çok düzenlediği kanunlarla edinmiştir (Uzunçarşılı, 2011). “Muhibbi” mahlası ile yazdığı şiirleri bir divan oluşturan Kanuni uzun taht dönemi sonunda sınırları çok geniş bir imparatorluk bırakmıştır. Kanuni Sultan Süleyman sosyal bilgiler müfredatı içerisinde şu şekilde yer almaktadır.

Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.
Ders Kitabında Yer Alma Şekli	Yavuz Sultan Selim'den sonra Osmanlı tahtına oğlu Kanuni Sultan Süleyman çıktı. Adaleti ve yaptığı kanunlarla “Kanuni” ünvanını aldı. Ömür savaşlarda geçerken yine bir sefer sırasında vefat etti. Belgrat'ı aldı, Macarları Mohaç Meydan Savaşı'nda yendi. Döneminde denizlerde de başarılar kazanıldı. Onun döneminde Barbaros Hayrettin Paşa Preveze Deniz Savaşı'nı kazandı. Böylece Akdeniz'de üstünlük Osmanlıya geçti (Gültekin ve diğerleri, 2021).

2.5.8. Barbaros Hayrettin Paşa

Osmanlı Devleti'nde Kanuni Sultan Süleyman tarafından kaptan-ı deryalık vazifesi verilen Türk denizcidir. Kanuni Sultan Süleyman'ın Osmanlı Devleti'nin karada yakaladığı başarıyı denizlerde de elde etmek amacıyla İstanbul'a davet ettiği Cezayir emiri Barbaros Hayrettin, Kaptan-ı Derya olarak Akdeniz'de gerçekleştirdiği seferler ve nihayetinde Haçlı donanmasına karşı kazandığı Preveze Deniz zaferi ile Akdeniz'de üstünlüğün Türklere geçmesini sağlamıştır (Uzunçarşılı, 2011). Barbaros Hayrettin idare ettiği gemilere tamamıyla hâkim bir gemi inşa mühendisi, askeri anlamda büyük bir stratejist ve taktik dehası, diğer taraftan ise Kuzey Afrika'da yeni bir devlet teşkil eden başarılı bir devlet adamıdır (Tabakoğlu, 2018). Barbaros Hayrettin Paşa sosyal bilgiler müfredatı içerisinde şu şekilde yer almaktadır.

Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.

Ders Kitabında Yer Alma Şekli	Sakalının renginden dolayı Avrupalıların “Kızıl Sakallı” anlamında “Barbaros” ünvanını verdiği Hayrettin Paşa Kanuni Sultan Süleyman döneminde donanmanın başına geçerek “Kaptan-ı Derya” oldu. En büyük başarısı haçlı donanmasına karşı kazandığı Preveze Deniz Savaşı olmuştur (Gültekin ve diğerleri, 2021).
--------------------------------------	--

2.5.9. Mimar Sinan

Osmanlı Devleti önemli mimarlarından. Osmanlı İmparatorluğu'nun en azametli devrinde yetişen Mimar Sinan, Kayseri köylerinden devşirme olarak Acemi oğlanlar ocağına oradan da Yeniçeri Ocağı'na geçmiştir. Ordu ile pek çok sefere katılan Haseki Sinan Ağa, Kanuni'nin Karabağlar seferinde Pirut nehri üzerine kurduğu köprüden sonra vezir Lütfi Paşa'nın tavsiyesiyle mimarbaşı tayin edilmiştir. Sayısı üç yüz yirmi üçü bulan eserleri içinde çok sayıda cami, mescit, medrese, türbe, saray, köprü, hamam, hastane bulunan Mimar Sinan İstanbul Süleymaniye ve Edirne Selimiye camilerinin de mimarıdır (Uzunçarşılı, 2011). Mimar Sinan sosyal bilgiler müfredatı içerisinde şu şekilde yer almaktadır.

Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.
Ders Kitabında Yer Alma Şekli	Topraklarını oldukça genişleten Osmanlı Devleti birçok kültürden etkilenirken yerel kültürü de etkilemiş ve bulundukları coğrafyalara birçok eser bırakmıştır. Osmanlı sanatında en önemli yeri mimari eserler tutar. Camiler, medreseler, köprüler, hamamlar yabancı seyyahlarında ilgisini çekmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin toplumsal duyarlılığını gösteren imarethaneler seyahatnamelerde sıklıkla geçmektedir. Bu eserlerden birisi de Mimar Sinan'ın yaptığı Mihrimah Sultan İmarethane'sidir (Gültekin ve diğerleri, 2021).

Haklarında kısaca bilgi verilen bu Türk büyüklerinin gerek gerçekleştirdiği faaliyetler gerekse de şahsiyetleri ile toplumun kıvanç kaynakları olmasının yanında hem sosyal bilgiler öğretimi hem de tarih öğretimi bağlamında değerlendirildiğinde öğretim programlarında bulunmaları önem arz etmektedir.

2.6. İlgili araştırmalar

Literatür taraması yapıldığında Türk büyükleri ile ilgili birçok araştırmanın yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmaların arasında Türk büyüklerinin müfredat içerisinde ne kadar ve ne şekilde yer aldığının incelendiği araştırmaların olmasının yanında Türk büyüklerinin, öğrencilere değer öğretimi ve öğrenciler tarafından rol model edinilmesi üzerine çalışmaların var olduğu söylenebilir. Bu araştırmalardan birisi olan Ustaoglu Çelik (2017), tarafından hazırlanan doktora tezi çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ait bilgi düzeylerini ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamış ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ait bilgi düzeylerinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca araştırma sonucunda öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesi konusunda olumlu görüşte olduklarına da ulaşmıştır.

Daysal Ersoy (2011) da yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında erken çocukluk döneminde bulunan çocuklara Türk büyüklerine tanıtarak onların kimlik gelişimlerine katkı sunmayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda da çocukların Türk büyüklerini hatırlarken geçmişini algılayabildikleri, bu anlamda okul öncesi programında yer alan kazanımların kazandırılması için araştırma sürecinde hazırlanan etkinliklerin uygulanmasının faydalı olacağı sonucuna ulaşmıştır.

Gümüş (2016) ise hazırladığı doktora tezi çalışmasında ilkokul 4. Sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada sosyal bilgiler dersinde bulunan Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme ve vatanseverlik değerlerinin öğretiminde kullanılacak olan karma yaklaşımın öğrenci tutumlarına etkisini araştırmıştır. Deney ve kontrol grupları üzerinde yaptığı etkinlikler sonucunda karma yaklaşımın öğrenciler üzerinde Türk büyüklerine saygı ve diğer konularda değerlerin öğretimini kolaylaştırdığı sonucuna ulaşırken, öğrencilerin Türk büyüklerini kendilerine örnek almalarını faydalı olarak gördüklerini belirtmiştir.

Karademir ve Çelik (2020), yaptıkları araştırmada da okul öncesi öğretmenleri üzerinde çalışmış ve ahlak eğitimi ile Türk büyüklerinin arasındaki kurdukları ilişkiyi ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin Türk büyükleri üzerinden erdemlilik, azim, başarı, örnek olma gibi kavramları öğretebilecekleri ve bu konuda Türk büyüklerini kullanmanın faydalı olabileceğini düşündükleri sonucuna ulaşmışlardır.

Kayrakçı (2019), yaptığı tez çalışmasında 7.sınıf öğrencilerinin Türk-İslam bilginlerine ilişkin değerlendirmelerini araştırmış ve araştırma sonunda öğrencilerin Türk-İslam bilginlerinin özellikleri ile ilgili fikir sahibi olduklarını, bu kişilerle ilgili bilgilerini sosyal bilgiler dersinden, öğretmenlerinden, okul kitaplarından, internetten, belgesellerden ve ailelerinden bilgiler edindikleri sonucuna ulaşmıştır.

Akalın (2019)'un yaptığı çalışmada da 2017-2018 eğitim-öğretim yılında sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenciler tarafından rol model alınabilecek Müslüman Türk bilim insanlarının nasıl anlatıldığı ve ne kadar yer aldığını araştırarak, bu şahsiyetlerin öğrenciler tarafından öğrenilmesinin gereğini vurgulamayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda ise ilköğretim 4. ve ortaokul 5,6,7. Sınıflarda okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarında Müslüman Türk bilim insanlarına yeteri kadar yer verilmediği sonucuna ulaşmıştır.

Bu alanda yapılan diğer bir çalışmada ise Karakuş ve Çoksever (2019), ilköğretim Türkçe, Sosyal Bilgiler, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında yer alan kadın kahramanların öğrencilerin hangi değerlerle rol model olabileceği üzerine bir araştırma gerçekleştirerek, kişilik gelişimi anlamında kritik bir dönemde bulunan öğrenciler üzerinde nasıl etkiler oluşturacağını araştırmışlardır. Yapılan araştırma sonucunda ise incelenen ders kitaplarında birçok kadın kahramanın yer aldığı ve bu kahramanlar üzerinden vatanseverlik, liderlik, saygı, sevgi, eşitlik, duyarlılık, çalışkanlık, yardımseverlik, iyilik yapma, kültürel mirasa sahip çıkma, fedakârlık gibi değerlerin öğretilabileceği sonucuna ulaşmışlardır.

Uğur (2019) da Halide Edip Adıvar'ın romanlarında geçen askerleri ve bu askerlerin eğitimde nasıl rol model olarak kullanılacağını araştıran bir çalışma yapmış ve araştırma sonucunda milli eğitimin milli bilinç uyandırmak ve vatani sevdirmek amaçlarına yönelik olarak bu romanlarda geçen askerlerin kullanılabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Yeşilbursa (2015) yaptığı çalışmada ortaokul öğrencilerinin tarih konularını öğrenirken hangi kaynakları sevdiği ve güvendiğini araştırmış, araştırma sonucunda ise öğrencilerin

tarih konuları öğrenirken en sevdikleri kaynakların öğretmen, kitap, ansiklopedi ve internet olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Akpınar ve Kaymakcı (2012) ise yaptıkları çalışmada ülkemizde hazırlanan 1968, 1999 ve 2005 yıllarında hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programlarını genel amaçları bakımından karşılaştırmışlar ve araştırma sonucunda vatandaşlık teması altında 1968 ve 1999 programlarında sıklıkla yer alan milliyetçi söylemlerin ve Türk büyükleri ile ilgili unsurların 2015 programıyla birlikte daha az yer aldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Akbulut (2011), yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında ilköğretim okullarında örtük öğrenme programı içerisinde değerlendirilebilecek faaliyetleri saptamayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda ulaşılan sonuçlardan birisinde de öğrencilerin bir kısmı okul içerisinde bulunan Türk büyükleri tabloları sayesinde Türk büyükleri hakkında bilgi sahibi olduğunu düşünmeleri olmuştur.

Henkoğlu, Mahiroğlu ve Keser (2015), yaptıkları çalışmada ortaokul öğrencilerinin bilgiye ulaşma aracı olarak interneti ne şekilde ve ne amaçla kullandıklarını araştırmışlardır. Araştırma sonucunda katılımcıların büyük çoğunluğun (%67) bilgi kaynağı olarak interneti kullandığı ve bunun nedeni olarak da bilgiye kısa sürede ulaşma avantajı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kılavuz (1993) ise doktora tez çalışmasında ergenlerde özdeşleşme üzerine bir araştırma gerçekleştirmiş ve ergenlik dönemindeki öğrencilerin özdeşleşme ve rol model edinme yaklaşımlarını farklı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma sonuçlarından birisi de ergenlik dönemindeki öğrencilerin kendilerine model almak istediği kişilerde bir üstünlük aramalarından dolayı tarihi şahsiyetlere ve dini liderlere bu anlamda ilgi duymalarıdır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama süreci ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma modeli

Bu araştırmada katılımcıların Türk tarihinde faaliyetlerde bulunan Türk büyükleri ile ilgili algılarının belirlenmesi yoluyla öğrencilerin öğrendikleri bilgiyi nasıl kullandıkları betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın bu amacına uygun olarak çalışmada nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Bilindiği üzere bireylerin gerçeği sosyal dünyalarıyla etkileşimleri içinde nasıl inşa ettiği üzerine odaklanan nitel araştırmaların yorumlayıcı özellikleri vardır ve bu tür çalışmalar genel olarak “temel nitel araştırma”lardır. Temel nitel araştırmalar üç durum bakımından araştırmayla ilgilenir bu durumlar; insanların yaşamlarının nasıl yorumlandığı, dünyalarını nasıl inşa ettikleri ve deneyimlerine ne anlam kattıklarıdır (Merriam, 2018). Merriam’a göre aslında bütün nitel araştırmalar bireylerin içinde yaşadıkları dünyayı nasıl anlamlandırdıklarıyla ilgilidir. İşte temel nitel araştırmaların en önemli rolü bu anlamları açığa çıkararak yorum katmaktır. Bütün nitel araştırma desenleri “temel nitel araştırma” modelinin özelliklerini kapsasa da her biri problemin farklı boyutlarıyla ilgilenir. Kimi bir gerçeğin altında yatan yapıya yoğunlaşırken, kimi sosyo-kültürel yapısıyla ilgilenir, kimi ise yeni bir teori oluşturma amacı güder. Bu bağlamda hepsiyle ortak özelliklere sahip olsa da, hiç birisine tamamen ait olmayan bu çalışmada temel nitel araştırma modeli kullanılmış ve öğrencilerin Türk büyükleriyle ilgili zihinsel deneyimleri, onlara ne anlam yükledikleri araştırılmıştır. Öğrencilerin zihinlerinde Türk büyükleri ile kurduğu çağrışım zincirlerini ortaya çıkarırken, bu çağrışımalarında etkili olan bilgi kaynakları ve bunun yanında Türk büyükleri ile kendi hayatlarında kurdukları özdeşimler ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

3.2. Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesi amacıyla ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örneklemede çalışma için belirlenen önemli özellikler sıralandıktan sonra listelenen özelliklere uygun bir birim bulunmaya çalışılır (Merriam, 2018). Bilindiği üzere sosyal bilgiler dersi 4-7 sınıflarda ders olarak görülmektedir. Bu nedenle çalışmada sosyal bilgiler dersini tüm sınıf düzeylerinde (4-7. sınıf) alan öğrenciler ölçüt olarak belirlenmiştir.

Ayrıca okul seçiminde kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Araştırmacı öğretmenin kendi çalıştığı okulda daha rahat bir şekilde veri toplaması bu örneklemin tercihinde etkili olmuştur. Kolay ulaşılabilir örnekleme araştırmacıya yakın ve ulaşılması kolay bilgi sunmasının yanında araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ili Pendik ilçesinde bir devlet okulunda öğrenimlerine devam eden, 7. sınıfın son döneminde olan ve sosyal bilgiler dersi alan toplam 50 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin her birine bir sıra numarası verilmiş, öğrenciler için ise “Ö” ifadesi kullanılmıştır. Böylece analiz sürecinde öğrenciler Ö1,Ö2,Ö3... şeklinde kodlanmıştır. Öğrencilere ait bilgiler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

	Özellik	F	Toplam
Cinsiyet	Erkek	20	50
	Kız	30	
Yaş	11 yaş	35	50
	12 yaş	15	
Sınıf Seviyesi	7.sınıf	50	50

3.3. Veri toplama araçları

Nitel araştırma yöntemlerinden temel nitel araştırma modeli kullanılan bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış çalışma formu kullanılmıştır.

3.3.1. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, araştırmacı tarafından önceden hazırlanan görüşme sorularının sorulduğu görüşme sırasında katılımcılara az da olsa esneklik sağlayan, sorular üzerine tartışmaya ve soruların yeniden düzenlenebilmesine imkân veren bir görüşme tekniğidir (Ekiz, 2020). Bu çalışmada görüşme formunda araştırma problemlerini yansıtan ve kapsayan her bir Türk büyüğü ile ilgili sorular uzman görüşleri de alınarak hazırlanmıştır. Bu sorular pilot uygulamaya tabi tutulmuş, pilot uygulamadan verilen düzeltme önerileri dikkate alınarak forma son şekli verilmiştir. Her bir Türk büyüğü (Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa, Mimar Sinan) ile ilgili belirlenen 4 soru olarak görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme sorularına Ek-1’de yer verilmiştir.

3.4. Verilerin toplanması ve analizi

Araştırmaya katılan öğrencilerle görüşmeler gerçekleştirilerek görüşme soruları öğrencilere sunulmuş ve süre kısıtlaması olmadan soruları cevaplamaları istenmiştir. Görüşme sesli ya da görüntülü bir kayıt altına alınmazken, formlar öğrenciler tarafından yazılı olarak doldurulmuştur. Katılımcı 50 öğrenciden alınan veriler bir araya getirilerek analiz için hazır hale getirilmiştir. Verilerin toplanma süreci Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3

İşlem Zaman Çizelgesi

	Eylül				Ekim				Kasım				Aralık				Ocak			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1. Veri Toplama araçlarının geliştirilmesi		x																		
2. Çalışma grubunun belirlenmesi			x																	
3. Metehan ile ilgili verilerin toplanması				x																
4. Alparslan ile ilgili verilerin toplanması				x																
5. Ertuğrul Gazi ile ilgili verilerin toplanması								x												
6. Osman Bey ile ilgili verilerin toplanması								x												
7. Fatih Sultan Mehmet ile ilgili verilerin toplanması								x												
8. Yavuz Sultan								x												

Selim ile ilgili verilerin toplanması																				
9. Kanuni Sultan Selim ile ilgili verilerin toplanması									x											
10. Barbaros Hayrettin Paşa ile ilgili verilerin toplanması									x											
11. Mimar Sinan ile ilgili verilerin toplanması									x											
12. Analiz sürecinin başlaması													x							

Veri analizi, verilerin ne ifade ettiğini, katılımcıların ne söylemek istediğini ve araştırmacının söylenenden ne anladığını anlamlandıran, araştırma sorularının cevabını bulduğu bir süreçtir (Merriam, 2018). Veri analizi ile araştırma sonucunda elde edilen ham veriler işlenerek anlamlı bir hale getirilmektedir. Literatür incelendiğinde ise veri analizinde farklı yöntemler kullanıldığı görülmektedir. Bu araştırmada veriler içerik analizi kullanılarak anlamlı bir hale getirilmeye çalışılmıştır. İçerik analizinde, toplanan verileri açıklamak amacıyla kavramlara ve ilişkilere ulaşmak için veriler kavramsallaştırılarak, bu kavramlar mantıklı bir biçimde düzenlenmeli ve veriyi açıklayan temalar oluşturulmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmada içerik analizi yapılırken izlenen aşamalar aşağıda açıklanmıştır.

3.4.1. Verileri işleme

Araştırma sonunda toplanan bütün veriler bir araya getirilerek, her bir öğrenciye numara verilmiş (Ö1, Ö2, ... Ö50) sonraki aşama için düzenlenmiştir. Defalarca gözden geçirilerek yanına yoruma dayalı notlar alınmıştır. Böylece kodlamaya zemin hazırlanmıştır.

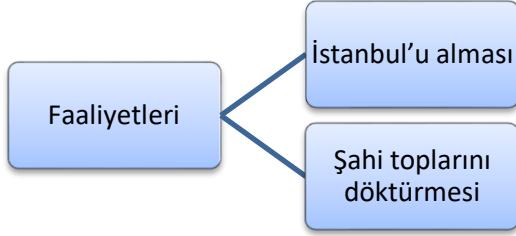
3.4.2. Verileri kodlama

Nitel araştırmada kod bir veriyi betimleyen özetleyici ve vurucu bir semboldür. Araştırmanın niteliğini belirleyen en önemli unsur kodlamaların niteliğine bağlıdır (Kanadlı ve Sağlam, 2021). Bu bağlamda araştırmada elde edilen veriler titizlikle incelenerek katılımcıların söylemlerinden yola çıkarak kodlar oluşturulmuştur. Örneğin Ö1'in, *"Fatih Sultan Mehmet ismini duyunca aklınıza ne geliyor?"* sorusu için verdiği *"İstanbul'un fethini gerçekleştiren Osmanlı padişahıdır"* söyleminden yola çıkarak *"İstanbul'u fethi"* kodu çıkarılmıştır. Bir başka örnekte ise Ö7'nin, *"Metehan ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?"* sorusuna verdiği *"Derste öğretmenimden"* cevabı için *"öğretmen"* koduna ulaşılmıştır.

3.4.3. Tema oluşturma

Veri analizinde kodlara ulaştıktan sonra bu kodlar anlamlı şekilde bir araya getirilerek gruplandırılmalıdır. Bu gruplandırma sırasında bazı kategoriler alt kategoriler halinde bir araya da gelebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu amaçla araştırmada elde edilen kodlar bir araya getirilerek alt temalara, alt temalardan uygun olanlar ise birleştirilerek temalara ulaşılmıştır. Bazı kodlar ise alt temada birleşmeden doğrudan temaları oluşturmuştur. Örneğin Fatih Sultan ile ilgili ulaşılan *"İstanbul'u fethetmesi"* ve *"Şahi toplarını döktürmesi"* kodları bir araya getirilerek *"faaliyetleri"* teması oluşturulmuştur. Aynı şekilde Yavuz Sultan Selim için ulaşılan *"Osmanlı padişah'ı olması"* ve *"Kanuni'nin babası olması"* kodları *"yöneticilik özelliği"* alt temasında; *"disiplinli olması"* ve *"akıllı olması"* kodları ise *"kişilik özelliği"* alt temasında birleştirilirken bu iki alt tema bir araya

getirilerek “özellikleri” teması oluşturulmuştur. Şekil 1 ve Şekil 2’de bu durum gösterilmiştir.

Şekil 2. Kod→ tema oluşturma aşaması

Şekil 1. Kod→alt tema→ tema oluşturma aşaması

Oluşturulan kod ve temalar daha kolay anlaşılabilmesi için tablolar haline getirilerek gösterilmiştir.

Tablo 4’de “Metehan ismini duyunca aklınıza ne geliyor?” sorusu için öğrencilerin verdiği cevaplardan yola çıkarak oluşturulan tablonun küçük bir kesiti gösterilmiştir.

Tablo 4

Tablo İle Gösterim Örneği

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Özellikler	Yöneticilik Özelliği	Asya Hun Devleti’ni yönetmesi	6	12
		Teoman’ın oğlu olması	2	
	Kişilik özelliği	Cesaret	2	
		Güçlü bir Türk	2	

Sonraki aşamada ise elde edilen bulguların daha iyi anlaşılması amacıyla bütüncül değerlendirme yapılarak öğrencilerin Türk büyükleri ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar tek bir şekil üzerinde gösterilmiştir.

3.4.5. Yorumlama

Araştırmada elde edilen bulgular yorumlanarak öğrenci söylemleri ile örneklendirilmiştir.

3.4.6. Sonuç çıkarma

Araştırmanın sonunda çalışmanın sonuçlarına ulaşılmış, ortaya çıkan sonuçlar literatürde yer alan benzer çalışmalar ile karşılaştırılarak tartışılmıştır.

3.4.7. Raporlama

Araştırma sonucunda elde edilen sonuçları diğer araştırmacı ve okuyuculara duyurmak ve bilgi birikimi ile denetlenebilirliği sağlamayı amaçlayan raporlamanın akla yatkınlık, deneyimlere uygunluk, inandırıcılık, önem ve okunurluk gibi özelliklere sahip olması gerekir (Sarpkaya, 2014). Bu bağlamda bu özelliklere bağlı kalarak araştırma sonucunda elde edilen bütün veriler düzenli şekilde bir araya getirilmiş, görsel unsurlarla desteklenerek metin oluşturulmuştur.

3.5. Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları

Bu bölümde araştırma için yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları hakkında bilgi verilmektedir.

Sosyal bilimlerde kavramlara ulaşmanın, tanımlamanın ve ölçmenin önemli olduğu kadar bunların doğruluk derecelerini ortaya koyabilmek de önemlidir. Bu da araştırma üzerinde yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları ile gerçekleştirilebilmektedir (Demir, Gürer, Köksal ve Dolu, 2011). Bu anlamda çalışmada bazı geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

İç geçerlilik, araştırma sonunda ulaşılan sonuçların aslında var olan gerçeği ne kadar yansıttığı ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda araştırmada elde edilen

veriler defalarca okunarak dikkatli bir kodlama yapılmaya çalışılmış, sık sık uzman görüşleri alınarak kodlama sırasında ortak bir akıl elde etme yoluna gidilmiştir.

Nitel araştırmalarda dış geçerlilik ya da nakledilebilirlik, elde edilen sonuçların farklı zaman ve durumlara aktarılabilmesiyle ilgiliyken bunu sağlamak için kullanılan en yaygın yöntem örneklem seçiminin doğru şekilde yapılmasıdır (Merriam, 2018). Bu bağlamda çalışmada ölçüt örneklem yöntemi kullanılmış, bu amaçla ortaokul 7. sınıfa devam, sosyal bilgiler dersi alan ve bu derslere azami sürede katılmış öğrenciler seçilmiştir.

Araştırmalarda güvenilirlik, elde edilen sonuçlarının araştırma tekrarlandığında aynı sonuçlara ulaşp ulaşamayacağı ile ilgilidir. Bu durum ise nitel araştırmaların ruhuna aykırılık oluşturmaktadır. Zira nitel araştırmanın temel ilkelerinden birisi de bireylere ve ortamlara göre değişim içinde olabilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu anlamda güvenilirlik nitel araştırmalarda farklı bir anlam kazanmaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın güvenilirliğini (tutarlılığı) arttırmak amacıyla sık sık katılımcı söylemleri paylaşılrken, araştırmanın veri toplama ve veri analizi aşamaları detaylı şekilde açıklanmış araştırmanın şeffaflığı ve denetlenebilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırma da öğrencilere yöneltilen sorular bağlamında, 7.sınıf öğrencilerinin ünlü Türk büyüklerine dair çağrışımları, ünlü Türk büyüklerine dair bilgi kaynakları, ünlü Türk büyüklerini günümüz meslekleri ile ilişkilendirmeleri ve ünlü Türk büyükleri ile özdeşim kurmalarına dair araştırma bulguları bu bölümde açıklanmıştır.

4.1. Ünlü Türk büyüklerine dair öğrenci çağrışımları

Bu bölümde öğrencilerin, ünlü Türk büyüklerinden çalışmada yer alan “Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa ve Mimar Sinan” hakkındaki çağrışımları temalaştırılarak tablolandırılmıştır.

4.1.1. Metehan

Öğrenciler, “*Metehan ismini duyunca aklınıza ne geliyor?*” sorusu bağlamında “*faaliyetleri*” (22), “*özellikleri*” (12), “*genel tarihi bilgiler ve kavramlar*” (3) ve “*simgeler*” e (1) değinmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin Metehan ile ilgili cevaplarında “*yanlış algıları/bilgileri*” (14) olduğu da görülmüştür. Bu durum Tablo 5’de ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir.

Tablo 5

7. Sınıf Öğrencilerinin Metehan Hakkındaki Çağrışımları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Faaliyetleri		Çin Seddi’ni aşması	11	22
		Savaşlar yapması	5	
		Onluk sistem	3	
		Türkleri birleştirmesi	1	
		Türklerin en güçlü zamanı	1	
		Çini vergiye bağlaması	1	
Özellikleri	Yöneticilik Özellikleri	Asya Hun Devleti’ni yönetmesi	6	12
		Teoman’ın oğlu olması	2	
	Kişilik Özellikleri	Cesaret	2	
		Güçlü bir Türk	2	
Genel tarihi bilgiler ve kavramlar		Oğuz Kağan Destanı	2	3
		Türk tarihi	1	
Simgeler		Ejderhalı bayrak	1	1
Yanlış algı/bilgi		Padişah	8	14
		Osmanlı Devleti	3	
		Kral	1	
		Moğollarla savaşması	1	
		Büyük Selçuklu Devleti	1	

Tablo 5 İncelendiğinde Metehan hakkındaki çağrışımlarında faaliyetlerine değinen öğrenciler, “Çin Seddi’ni aşması” (11), “savaşlar yapması” (5), “onluk sistemi kurması” (3), “Türkleri birleştirmesi” (1), “Türlere en güçlü zamanını yaşatması” (1) ve “Çin’i vergiye bağlaması” (1) faaliyetlerini vurgulamışlardır. Öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde Metehan ile ilgili olarak özellikle onun yaptığı faaliyetlerin öğrencilerin zihinlerinde daha çok(22) yer ettiğı görölmektedir. Özellikle Asya Hun Devleti ile Çin arasındaki ilişkiler öğrenciler tarafından vurgulanmıştır. Örneğin Ö9, “Çin Seddi’ni aştığı [aklıma geliyor]” söyleminde bulunurken Metehan’ın hükümdarı olduğı Asya Hun Devleti’nin düzenlediğı akınlar karşısında Çinlilerin inşa ettikleri Çin Seddi’ne dair çağrışımında bulunmuştur. Diğer taraftan Ö23, “Aklıma birçok savaş yapan bir kişi geliyor” söylemiyle Metehan’ın sürekli savaşlar ve akınlar gerçekleştirmesini vurgulamıştır. Öte yandan Metehan’ın günümüz ordu sistemlerini de etkileyen bir faaliyeti olan onluk sistemi kurması da öğrenciler tarafından vurgulanan diğer bir husustur. Bu konuda Ö32, “Onluk sistemi kuran kişi” diyerek Metehan’ın gerçekleştirdiğı bu faaliyetini vurgulamıştır. Metehan’ın, Asya Hun Devleti çatısı altında Türkleri tek bayrak altında toplayarak siyasi birliğini kurması da Ö3 tarafından, “Orta Asya Türklerini bir araya getirmiştir” cevabıyla dile getirilmiştir. Öğrencilerden Ö29 ise “Türklerin Çin’i vergiye bağlaması” söylemiyle yine Asya Hun Devleti’nin Metehan’ın döneminde gerçekleştirdiğı Çin devletini vergiye bağlaması hususunu vurgulamıştır.

Diğer taraftan Metehan’ın özelliklerine değinen öğrenciler ise onun “yöneticilik özellikleri” için “Asya Hun Devleti’ni yönetmesi” (6), “Teoman’ın oğlu olması” (2); “kişilik özellikleri” için ise “cesaretli olması” (2) ve “güçlü olması” (2) gibi özelliklerini vurgulamışlardır. Metehan’ın Asya Hun Devleti’nin yöneticisi olması öğrenciler tarafından en çok (6) çağrışım yapılan durumdur. Örneğin bu konuda Ö12, “Asya Hun Devleti’nin hükümdarı aklıma geliyor” söylemiyle Metehan’ı Asya Hun devleti ile ilişkilendirmiştir. Metehan’ın bir diğer özelliğı olarak yine onun Asya Hun Devletinin bilinen ilk hükümdarı olan Teoman’ın oğlu olması öğrenciler tarafından vurgulanmıştır. Örneğin Ö20, “Teoman onun babasıdır” cevabıyla bu durumu belirtmiştir. Metehan’ın kişilik özelliklerine de değinen öğrencilerin Metehan’ın cesaretli ve güçlü olduğunu belirttiğı görölmektedir. Örneğin Ö34, “[Aklıma] cesur ve zeki bir asker geliyor” cevabıyla Metehan’ın cesaret özelliğini vurgularken; Ö47, “Güçlü bir Türk” söyleminde bulunarak Metehan’ın güçlü bir hükümdar olduğı üzerine bir çağrışımında bulunmuştur.

Öğrenciler Metehan ile ilgili *genel tarihi bilgiler ve kavramlar* ile ilgili çağrışımlarını ise “*Oğuz Kağan Destanı*” (2) ve “*Türk tarihi*” (1) olarak belirtmişlerdir. Ö49, “*Oğuz Kağan destanı...[aklıma geliyor]*” söyleminde bulunurken, Ö25 ise “*Türk tarihi aklıma geliyor*” söyleminde bulunmuştur. Zira Asya Hun devletine ait Oğuz Kağan destanı Hunlara ait olan, Türk tarihinin önemli bilgi kaynaklarından birisidir.

Öğrenciler Metehan ile ilgili çağrışımlarda *simgeler* ile ilgili olarak ise “*ejderhalı bayrak*” (1) cevabını vermişlerdir. Bu konuda öğrencilerin verdiği cevaplar incelendiğinde eski Türk devletlerine ait bayrakların sıklıkla ders kitaplarında ve diğer kaynaklarda kullanılıyor oluşu bu bayraklardaki sembollerin devletlerle ve bu devletlerin önemli şahsiyetleriyle birlikte öğrencilerin zihninde yer ettiği görülmektedir. Ö34’de “*Aklıma ilk olarak ejderha geliyor, çünkü Asya Hun Devleti’nin bayrağının simgesi*” cevabını vererek Metehan ile çoğu kaynakta Asya Hun Devleti’nin bayrağı olarak kabul edilen ejderha sembolü bayraktaki ejderha simgesine vurgu yapmıştır.

Öğrencilerin verdikleri cevaplarda Metehan ile ilgili *yanlış algılar/bilgilere* de (14) sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu yanlış algılar ise “*padişah*” (8), “*Osmanlı Devleti*” (3), “*kral*” (1), “*Moğollarla savaşıması*” (1) ve “*Büyük Selçuklu Devleti*” (1) olarak kodlanmıştır. Hükümdarların kullandıkları ünvanlar konusunda dönemsel ya da coğrafi farklılıklar boyutunda öğrencilerin zihninde karışıklıklar olduğu söylenebilir. Osmanlı Devleti hükümdarları için kullanılan “*padişah*”, yine Avrupa devletlerinin hükümdarlarının kullandığı “*kral*” ünvanlarının öğrenciler tarafından Metehan için kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Ö4, “*Osmanlı’da bir padişah*” cevabını verirken; Ö35, “*Aklıma güçlü bir kral geliyor*” cevabını vermiştir. Öte taraftan öğrencilerin Metehan’ı Osmanlı Devleti ya da Büyük Selçuklu Devleti’nin bir hükümdarı olarak hatırlamaları zaman ve kronoloji konusunda yanlış bilgilere sahip olduklarını göstermektedir. Bu konuda Ö22, “*Osmanlı, çünkü Osmanlıdadır*” söyleminde bulunurken, Ö26’nın, “*Aklıma Büyük Selçuklu Devleti geliyor*” cevabı bu konudaki yanlış algıyı/bilgiyi ortaya koymaktadır. Öğrencilerin Metehan ile ilgili sahip oldukları bir diğer yanlış algı ise onun Moğollarla savaşımasıdır. Bu konuda ise Ö21, “*Moğollarla yapılan savaş [aklıma geliyor]*” söyleminde bulunarak Metehan’ın Moğollarla mücadele ettiğine dair yanlış bir algı ortaya koymuştur. Burada da yine kronoloji hatasının yanında tarihsel bilgi konusunda da öğrencilerde bir kafa karışıklığı olduğu görülmektedir.

4.1.2. Alparslan

Öğrenciler, “*Alparslan ismini duyunca aklınıza ne geliyor?*” sorusu bağlamında “*faaliyetleri*” (30), “*özellikleri*” (12), “*genel tarihi bilgiler ve kavramlar*”a (9) değinmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin Alparslan ile ilgili cevaplarında “*yanlış algıları/bilgileri*” (9) olduğu da görülmüştür. Öğrencilerin bir kısmı ise (11) Alparslan ile ilgili herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum Tablo 6’de ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir.

Tablo 6

7. Sınıf Öğrencilerinin Alparslan Hakkındaki Çağrışımları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Faaliyetleri		Malazgirt savaşı	15	30
		Anadolu’ya girmesi	11	
		Hilal taktiğini uygulaması	3	
		Bizans’ı yenmesi	1	
Özellikleri	Yöneticilik Özellikleri	B.Selçuklu Devletini yönetmesi	9	12
		Başkomutan olması	1	
	Yetenekleri	Kılıç kullanması	1	
		At kullanması	1	
Genel tarihi bilgiler ve kavramlar		Savaş	7	9
		1071 tarihi	1	
		Orta Asya	1	

	Yakın çevremden bir kişi	4	
Yanlıı algı/bilgi	Padişah	3	9
	Osmanlı Devleti	2	
Bilgi Yok		11	11

Alparslan hakkındaki çağrışımalarında *faaliyetlerine* değinen öğrenciler Alparslan'ın “*Malazgirt Savaşı'nı yapması*” (15), “*Anadolu topraklarına girmesi*” (11), “*hilal taktiğini uygulaması*” (3) ve “*Bizans'ı yenmesi*” (1) gibi faaliyetlerine değinmişlerdir. Bu cevaplar incelendiğinde görülmektedir ki öğrencilerin Alparslan ile ilgili en fazla(15) hatırladıkları bilgi onun Selçuklu sultanı olarak Bizans İmparatorluğu ile 1071 tarihinde yaptığı *Malazgirt Savaşı*'dır. Bu savaşın Türk tarihi açısından büyük öneme sahip olması, Türklerin Anadolu'ya yerleşme sürecinde önemli aşamalardan birisi olarak sosyal bilgiler dersinde de yer alması Malazgirt savaşı ile Alparslan'ın öğrencilerin zihninde özdeşleşmesini sağladığı söylenebilir. Örneğin Ö1, “*Malazgirt zaferi aklıma geliyor*” diyerek bu konudaki görüşünü belirtmiştir. Öte yandan yine Malazgirt Savaşı'nın sonuçlarından birisi olarak gösterilen bu savaş ile birlikte Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecinin başlamış olmasının, öğrencilerin verdiği *Anadolu topraklarına girmesi* cevabının nedeni olduğu söylenebilir. Türklerin Malazgirt savaşından daha önce Anadolu üzerine çeşitli sebeplerle seferler düzenlediği bilinse de, Türklerin Anadolu'ya yerleşerek beylikler/devletler kurmasının bu savaşın sonucunda gerçekleştiği kabul edilmektedir. Bu konuda Ö23, “*Malazgirt savaşıyla Anadolu'ya gelmemizi sağlayan kişi [aklıma] geliyor*” diyerek Alparslan'ın zihninde Türklerin Anadolu'ya yerleşmemizi sağlayan kişi olarak kaldığını belirtmiştir. Yine öğrencilerin cevapları arasında yer alan *hilal taktiğini uygulaması* öğrenciler tarafından Alparslan ile ilişkilendirilmiştir. Tarihte birçok savaşta Türklerin uyguladığı ve düşmanlarını mağlup ettiği bir savaş taktiği olarak kabul edilen hilal taktiğinin Malazgirt Savaşı'nda Alparslan tarafından da uygulandığı bilinmektedir. Bu konuda Ö17, “*Alparslan'ı hilal taktiğini uygulayan [birisi olarak hatırlıyorum]*” diyerek zihninde Alparslan'ı hilal taktiği ile ilişkilendirdiği söylenebilir. Alparslan'ın faaliyetleri ile ilgili son olarak, onun *Bizans'ı yenmesi* cevabının da yer alması öğrencilerin Alparslan ile ilgili çağrışımalarında Malazgirt Savaşı'nın önemli bir yer tuttuğu fikrini desteklemektedir. Zira Malazgirt Savaşı, Selçuklu Devleti ile Bizans İmparatorluğu

arasında yaşanmış ve Alparslan komutasındaki Türk ordusu Bizans ordusunu yenilgiye uğratmıştır. Bu hadise de, Ö8'in verdiği "*Bizans İmparatorluğu'na karşı çok başarı gösterdi*" cevabı ile öğrenciler açısından Alparslan ile ilgili önemli çağrışımlardan birisi olduğu söylenebilir. Sonuç olarak öğrencilerin cevapları doğrultusunda, Malazgirt Savaşı'nın, savaşın etkilerinin ve sonuçlarının farklı yönleriyle öğrenciler tarafından Alparslan ile ilişkilendirildiği söylenebilir.

Alparslan hakkındaki çağrışımlarında özelliklerine değinen öğrenciler de bulunmaktadır. Bu öğrenciler onun "*yöneticilik özelliklerine*" ve "*yeteneklerine*" vurgu yapmışlardır. Öğrencilerin verdiği "*Büyük Selçuklu Devleti'ni yönetmesi*" (9) ve "*başkomutan olması*" (1) gibi cevaplar yöneticilik özelliğini yansıtmaktadır. Öte yandan "*kılıç kullanması*" (1) ve "*ata binmesi*" (1) gibi yetenekleri de öğrenci çağrışımlarında yer almıştır. Öğrencilerin Alparslan'ın yöneticilik özelliklerinden en çok (9), *Büyük Selçuklu Devleti'ni yönetmesi* cevabını verdikleri görülmektedir. Örneğin Ö24, "*Büyük Selçuklu Devleti'ni yönetmiştir*" cevabını vererek Alparslan'ın Selçuklu Devleti'nin başına geçen sultanlardan birisi olduğunu vurgulamıştır. Öte yandan Alparslan'ın *başkomutan olması* da vurgulanan çağrışımlardan birisidir. Alparslan, Selçuklu Devleti'nin hükümdarı olmasının yanında güçlü Selçuklu ordusunun da başkomutanıdır. Ö45'in, "*[Aklıma] başkomutan geliyor*" cevabıyla bu konuda Alparslan'ı başkomutanlık ile ilişkilendirdiği söylenebilir. Alparslan'ın yetenekleri de öğrenciler tarafından hatırlanan bilgilerdendir. Onun *iyi kılıç kullanması* ve *iyi ata binmesi* öğrenciler tarafından verilen cevaplardandır. Bu konuda Ö19, "*Aklıma kılıç, at geliyor*" cevabını vermiştir. Sonuç olarak Malazgirt savaşı gibi Türk tarihinin en büyük zaferlerinden birisinin başkomutanı olan Alparslan'ın öğrencilerin zihninde yine Türk tarihinde ve kültüründe önemli yer tutan *kılıç* ve *at* ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

Öğrencilerin Alparslan ile ilgili çağrışımlarında yer alan *genel tarihi bilgiler ve kavramlar* içerisinde ise "*savaş*" (7), "*1071 tarihi*" (1) ve "*Orta Asya*" (1) yer almaktadır. Öğrencilere Alparslan en çok (7) *savaş* kavramını çağrıştırmaktadır. Çünkü Alparslan Selçuklu Devleti'nin Orta Asya'da ve Anadolu'da gerçekleştirdiği faaliyetlerde ordusunu yönetmiştir. Örneğin Ö18 bu konuda "*Savaşçılığı aklıma geliyor*" cevabını vermiştir. Diğer taraftan Malazgirt Savaşı'nın tarihi olan *1071 tarihinin* de öğrenciler tarafından Alparslan ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Ö29 tarafından verilen "*1071 tarihi [aklıma geliyor]*" cevabı bu durumu ortaya koymaktadır. Zira toplumların tarihinde önemli yer eden bazı olayların tarihleri insanların zihninde de önemli bir yere sahip olmaktadır.

Öğrencilerin Alparslan ile ilgili bir diğer çağrışımının ise Ö20'nin "*Orta Asya[aklıma geliyor]*" cevabında yer alan *Orta Asya* olduğu görülmektedir. Malazgirt Savaşı sonucunda Türklerin Orta Asya'dan Anadolu topraklarına yoğun şekilde göç etmesinin başlangıcı kabul edilmesinin, bu çağrışımın da nedeni olabileceği söylenebilir.

Öğrencilerin verdikleri cevaplarda Alparslan ile ilgili "*yanlış algılara/bilgilere*" de sahip oldukları görülmektedir. "*Yakın çevremden bir kişi*" (4), "*padişah*" (3), "*Osmanlı*" (3) cevapları yanlış algılar olarak değerlendirilebilir. Ö24'ün, "*Türkleri çok eskiden yöneten padişah*" cevabıyla Alparslan'ın bir Türk devletinin yöneticisi olduğunu doğru hatırladığı fakat onun için, daha sonraki yıllarda kurulan Osmanlı Devleti'nin yöneticileri için kullanılan "*padişah*" unvanını kullandığı görülmektedir. Yine Ö25, "*[Aklıma] Osmanlı Devleti geliyor*" diyerek Alparslan ile daha sonra kurulan Osmanlı Devleti'ni ilişkilendirmiştir. Bu iki durum birlikte değerlendirildiğinde öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde gördükleri Selçuklu Devleti ile Osmanlı Devleti arasında kronoloji oluşturma konusunda sorunlar yaşadığı, ayrıca olay ve kişileri tarih sahnesinde doğru şekilde konumlandıramadığı söylenebilir.

4.1.3.Ertuğrul Gazi

Öğrenciler, "*Ertuğrul Gazi ismini duyunca aklınıza ne geliyor?*" sorusu bağlamında "*özellikleri*" (25), "*genel tarihi bilgiler ve kavramlar*" (9), "*faaliyetleri*" (3) ve "*simgeler*"e (2) değinmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin Ertuğrul Gazi ile ilgili cevaplarında "*yanlış algıları/bilgileri*" (18) olduğu da görülmüştür. Bu durum Tablo 7'de ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir.

Tablo 7

7. Sınıf Öğrencilerinin Ertuğrul Gazi Hakkındaki Çağrışımları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Özellikleri		Osman Bey'in babası olması	22	25
		Gazi olması	2	
		Komutan olması	1	

	Kayı boyu	7	
Genel tarihi bilgiler ve kavramlar	Söğüt	1	9
	Türk tarihi	1	
Faaliyetleri	Osmanlının başlamasında rol alması	2	3
	Savaşlar yapması	1	
Simgeler	IYI simgesi	2	2
	Ertuğrul Gazi Mahallesi	7	
	Diriliş Ertuğrul tv dizisi	7	
Yanlış algı/bilgi	Padişah olması	2	18
	Osmanlı'yı kurması	1	
	İlk donanmayı kurması	1	

Tablo 7 incelendiğinde Ertuğrul Gazi ile ilgili çağrışımlarında onun özelliklerine değinen öğrenciler “*Osman Bey’in babası olması*” (22), “*gazi olması*” (2), “*komutan olması*” (1) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde Ertuğrul Gazi ile ilgili en fazla (22) çağrışımın onun *Osman Bey’in babası olması* olduğu görülmektedir. Zira Ertuğrul Gazi, Osmanlı Devleti’ni kuran Kayı boyunun lideri olarak Anadolu’da faaliyetlerde bulunmuş ve ondan sonra da yerine oğlu Osman Bey geçmiştir. Ö20, “*Osman Beyin babası olması [aklıma geliyor]*” cevabıyla Ertuğrul Gazi’nin Osmanlı Devleti’nin kurucusu kabul edilen Osman Bey’in babası olmasını vurgulamıştır. Diğer taraftan öğrenciler Ertuğrul Gazi ile ilgili çağrışımlarında onun *gazi olmasını* da belirtmişlerdir. Örneğin Ö13, “*[Aklıma] gazi, asker geliyor*” cevabını vermiştir. Zira Türk toplumunda “savaş eri” olarak da kullanılan gazi, sevap kazanmak için savaşan Müslüman olarak tanımlanırken son padişaha kadar bütün Osmanlı padişahları da bu ünvanı en başta kullanmışlardır (İnalçık, 2009). Öğrencilerin Ertuğrul Gazi’nin özellikleri ile ilgili çağrışımlarının bir diğeri de onun *komutan* olmasıdır. Ertuğrul Gazi’nin özellikle Kayıların

Anadolu'ya yerleşme sürecinde Bizans tekfurları ile yaptığı askeri mücadelelerin öğrencilerin onu bir komutan olarak hatırlamasına neden olduğu söylenebilir. Bu konuda Ö36 “[Aklıma] askerlerin başında onları kontrol eden komutan geliyor” cevabını vermiştir. Böylece Ertuğrul Gazi'nin Kayı boyunu idare etmesinin yanında ordusunu da komuta eden bir komutan olmasını da vurgulamıştır.

Öğrencilerin Ertuğrul Gazi ile ilgili çağrılarında yer alan *genel tarihi bilgiler ve kavramlar* bağlamında ise “*kayı boyu*” (7), “*söğüt*” (1) ve “*Türk tarihi*” (1) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde Ertuğrul Gazi'nin Osmanlı Devletini kuran, Oğuz Türklerine mensup Kayı boyunun başında olması onun *Kayı boyu* ile hatırlandığını göstermektedir. Örneğin bu konuda; Ö1, “[Aklıma] *kayı boyu geliyor*” söylemi ile bu durumu belirtmiştir. Diğer taraftan öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde Ertuğrul Gazi'nin *Söğüt* şehri ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin ilk başkenti olarak kabul edilen Söğüt, o dönemde Selçuklu komutanı olan Ertuğrul Gazi tarafından fethedilmiş, daha sonra da Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat tarafından kendisine yerleşmesi için verilmiştir. Günümüzde de bu toprakların Bilecik ili sınırları içerisinde kalmasına istinaden Ö45, “*Söğüt (Bilecik) aklıma geliyor*” söyleminde bulunmuştur. Öğrencilerin Ertuğrul Gazi ile ilgili bir diğer çağrışımın ise *Türk tarihi* olduğu görülmektedir. Ö25, “*Türk tarihi aklıma geliyor*” söylemi ile Türk tarihinde önemli bir yere sahip olan, Osmanlı Devleti'nin kuruluş sürecinde büyük role sahip Ertuğrul Gazi'nin kendisine Türk tarihini hatırlattığını belirtmiştir.

Ertuğrul Gazi ile ilgili çağrışımalarında *faaliyetlerine* değinen öğrenciler onun “*Osmanlı'nın başlamasında rol alması*” (2) ve “*savaşlar yapması*” (1) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin bu konudaki cevapları incelendiğinde Kayı boyunun Anadolu'ya yerleşmesinde ve bulunduğu bölgede önemli bir güç haline gelmesinde büyük payı olan Ertuğrul Gazi'nin *Osmanlı Devleti'nin başlamasında/kurulmasında rol almasının* onun bir faaliyeti olarak anımsandığı görülmektedir. Örneğin Ö7 bu konuda, “*Osmanlı'nın en başı olduğu [aklıma geliyor]*” söyleminde bulunmuştur. Diğer taraftan Ertuğrul Gazi'nin bu mücadelelerinde gerçekleştirdiği *savaşlar* da öğrenciler tarafından Ertuğrul Gazi ile ilişkilendirilmektedir. Bu konuda Ö28, “[Aklıma] *savaş, kılıç, kalkan geliyor*” söyleminde bulunmuştur.

Ertuğrul Gazi ile ilgili bir diğer çağrışım da *simgeler* ile ilgili olarak “*YYI simgesi*” (2) olduğu görülmektedir. Bütün Türk boylarının olduğu gibi Osmanlı Devleti'ni kuran Kayı boyunun da kendisine ait damgası bulunmaktadır. Bulunan sikkelerde farklı şekillerde

kullanılan bu damganın iki ok ile bir yaylı oktan (IYI) oluştuğu kabul edilmektedir. Birçok kaynakta da kullanılan bu damga öğrenciler tarafından Kayı boyunun başında bulunan Ertuğrul Gazi ile ilişkilendirilmiştir. Örneğin Ö45, “IYI simgesi [aklıma geliyor]” söyleminde bulunmuştur.

Öte yandan öğrencilerin Ertuğrul Gazi ile ilgili yanlış algılara/bilgilere sahip olduğu da görülmektedir. Bu yanlış algılar “Ertuğrul Gazi mahallesi” (7), “Diriliş Ertuğrul dizisi” (7), “padişah olması” (2), “Osmanlı Devleti’ni kurması” (1) ve “ilk donanmayı kurması” (1) olarak sıralanmaktadır. Bu çalışmaya dâhil olan öğrencilerin eğitim gördüğü okulun bulunduğu mahallenin isminin “Ertuğrul Gazi mahallesi” olmasından dolayı en çok(7) verilen cevabın *Ertuğrul Gazi mahallesi* olduğu görülmektedir. Bu durum da göstermektedir ki tarihi şahsiyetlerin isimlerin çeşitli kurum, kuruluş, yapı ve yerleşim yerlerine verilmesi o kişilere dair merakı ve ilgiyi artırmasının yanında çeşitli yanlış algılara da sebep olmaktadır. Öte yandan Türk televizyonlarında 2014 yılında yayınlanmaya başlayan ve Osmanlı Devletinin Anadolu’ya yerleşme sürecini konu alan “Diriliş Ertuğrul dizisinde ana karakter kayı boyunun başında yer alan Ertuğrul Gazi’dir. Bu dizi geniş bir izleyici kitlesi yakalarken toplumda tarihe ve tarihi karakterlere ilgi duyulmasına sebep olmuştur. Bu konuda Ö21, “Diriliş Ertuğrul dizisi aklıma geliyor” cevabıyla bu diziye vurgulamıştır. Öğrencilerin Ertuğrul Gazi’ye dair yanlış algılarından birisi de onun bir *padişah* olmasıdır. Çünkü Ertuğrul Gazi döneminde henüz Osmanlı Devleti’nin kuruluşu tamamlanmadığı için onun padişah unvanı ile nitelendirilmesi de mümkün değildir. Öğrencilerin bu doğrultuda sahip olduğu bir diğer yanlış algı/bilgi de Ertuğrul Gazi’nin *Osmanlı Devletinin kurucusu* olduğudur. Yine Ertuğrul Gazi’nin *ilk donanmayı kurması* da öğrenciler tarafından belirtilen yanlış bir bilgidir. Öğrencilerin Ertuğrul Gazi hakkındaki yanlış algılarına dair söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Ertuğrul Gazi Mahallesi	“Ertuğrul Gazi mahallesi aklıma geliyor” (Ö12)
Padişah olması	“Bir padişah” (Ö16)
Osmanlı’yı kurması	“Osmanlı’yı kuran kişi geldi” (23)
İlk donanmayı kurması	“Aklıma ilk olarak donanma geliyor çünkü ilk donanmayı o sahiplenmiş” (Ö34)

4.1.4.Osman Bey

Öğrenciler, “*Osman Bey ismini duyunca aklınıza ne geliyor?*” sorusu bağlamında “*özellikleri*” (23), “*faaliyetleri*” (20), “*genel tarihi bilgiler ve kavramlar*” (9)’a değinmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin Osman Bey ile ilgili cevaplarında “*yanlış algıları/bilgileri*” (5) olduğu da görülmüştür. Öğrencilerin bir kısmı ise (1) Osman Bey ile ilgili herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum Tablo 8’de ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir.

Tablo 8

7. Sınıf Öğrencilerinin Osman Bey Hakkındaki Çağrışımları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Özellikleri		Ertuğrul Gazi’nin oğlu olması	13	23
		İlk padişah olması	10	
Faaliyetleri		Osmanlı’nın kurucusu olması	17	20
		Bursa’yı çok almak istemesi	3	
Genel tarihi bilgiler ve kavramlar		Osmanlı Devleti	6	9
		Kayı boyu	1	
		Şeyh Edebali	1	
		Çınar ağacı	1	
Yanlış algı/bilgi		Kuruluş Osman tv dizisi	2	5
		Çimpe Kalesi	1	
		Bursa’yı başkent yapması	1	
		Yakın çevremden birisi	1	
Bilgi yok			1	1

Osman Bey ile ilgili çağrışımlarında özelliklerine değinen öğrencilerin, onun “*Ertuğrul Gazi’nin oğlu olması*” (12) ve “*ilk padişah olması*” (10) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde öğrenciler tarafından en fazla(12) yapılan çağrışımın Osman Bey’in, *Ertuğrul Gazi’nin oğlu olması* olduğu görülmektedir. Osmanlı Devleti’nin kurucu kabul edilen Osman Bey babası Ertuğrul Bey’den sonra liderliğe geçmiş ve devletin kuruluş sürecini tamamlayarak bağımsızlığını kazanmıştır. Bu konuda Ö31, “*Ertuğrul Gazi’nin oğlu*” söyleminde bulunmuştur. Öte yandan öğrenciler aynı doğrultuda Osman Bey’in *Osmanlı Devleti’nin ilk padişahı* olmasını da vurgulamışlardır. Bu konuda da Ö8, “*Osmanlı Devleti’nin ilk padişahıdır*” söyleminde bulunmuştur.

Çağrışımlarında Osman Bey’in faaliyetlerine değinen öğrenciler ise onun “*Osmanlı Devleti’nin kurucusu olması*” (17), “*Bursa şehrini çok almak istemesi*” (3) faaliyetlerini vurgulamışlardır. Bu konuda öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde Osman Bey’in *Osmanlı Devleti’nin kurucusu olduğu* öğrenciler tarafından en fazla(17) hatırlanan konulardan birisi olduğu görülmektedir. Örneğin Ö1, “*Osmanlı Devleti’nin kurucusudur*” söyleminde bulunarak Osman Bey’in Osmanlı Devleti’nin bağımsızlığını kazanarak devletin kurucu olması faaliyetini vurgulamıştır. Ö3 ise, “*Bursa’ya çok almak isteyen ama alamayan bir padişahı*” söyleminde bulunmuştur. Zira Osman Bey, Bursa’nın fethini çok arzulamasına rağmen bunun için ömrü vefa etmemiştir.

Diğer yandan Osman Bey ile ilgili çağrışımlarında genel tarihi bilgiler ve kavramlar ile ilgili öğrencilerin “*Osmanlı Devleti*” (6), “*Kayı boyu*” (1), “*Şeyh Edebalı*” (1), “*çınar ağacı*” (1) cevaplarını verdikleri gözlenmektedir. Bu konuda öğrencilerin cevapları incelendiğinde en fazla(6) çağrışımın “*Osmanlı Devleti*” olduğu görülmektedir. Öğrenciler Osman Bey ismini duyunca akıllarına Osmanlı Devleti geldiğini söylemişlerdir. Örneğin Ö33, “[*Aklıma*] *Osmanlı Devleti geliyor*” söyleminde bulunmuştur. Öte yandan Osmanlı Devleti’ni kuran Türk boyu olan “*Kayı boyu*” öğrenciler tarafından Osman Bey ile ilgili yapılan çağrışımlardan birisidir. Bu bağlamda Ö25, “*Kayı boyu aklıma geliyor*” söyleminde bulunmuştur. Osman Bey’in şehzadeliği döneminde ve padişahlığında hayatında önemli bir yer tutan, dönemin önemli ahi teşkilatı liderlerinden *Şeyh Edebalı* de öğrenciler tarafından Osman Bey ile ilişkilendirilmiştir. Bu konuda Ö45, “[*Aklıma*] *Şeyh Edebalı geliyor*” söyleminde bulunmuştur. Osman Bey ile ilgili genel unsurlara ait çağrışımlardan bir diğeri de *çınar ağacı*dır. Osman Bey’in rüyasında göğsünden yetişen bir çınar ağacı görmesi ve bu rüyanın kurulacak devletin büyüüp güçlenmesine benzetilmesi

birçok kaynakta geçmektedir. Ö34, “İlk olarak aklıma ulu bir çınar geliyor, çünkü o çınar Osman Bey’in göğsünde ululaştı” söylemiyle bu durumu vurgulamıştır.

Diğer taraftan öğrencilerin Osman Bey ile ilgili yanlış algı/bilgilere de sahip oldukları söylenebilir. Bu yanlış algılar “Kuruluş Osman dizisi” (2) “Çimpe Kalesi” (1), “Bursa’yı başkent yapması” (1), “yakın çevresinden birisi” (1) olarak sıralanabilir. Bu konuda öğrenci söylemleri aşağıda gösterilmiştir.

Kuruluş Osman dizisi	“Televizyonda izlediğim Kuruluş Osman dizisi [aklıma geliyor].”(Ö26)
Çimpe Kalesi	“Rumeli’de Çimpe Kalesini almıştı.(Ö2)
Bursa’yı başkent yapması	Bursa’yı başkent yapmıştı.(Ö2)
Yakın çevresinden birisi	“Aklıma dayım geliyor.(Ö28)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Ö2’nin Osman Bey’den sonra tahta geçen oğlu Orhan Bey tarafından gerçekleştirilen Çimpe Kalesi’nin alınmasının ve Bursa şehrinin Osmanlı hâkimiyetine alınarak başkent yapılmasının Osman Bey döneminde gerçekleştiğini düşündüğü söylenebilir. Yine tv dizisi olarak gösterilen “Kuruluş Osman” dizisi öğrenciler tarafından Osman Bey ismini duyunca akla gelen yanlış bir algıdır.

4.1.5.Fatih Sultan Mehmet

Öğrenciler, “Fatih Sultan Mehmet ismini duyunca aklınıza ne geliyor?” sorusu için “faaliyetleri” (30), “genel tarihi bilgi ve kavramlar” (21) ve “özellikleri” (6)” cevaplarını vermiştir. Ayrıca öğrencilerin Fatih Sultan Mehmet ile ilgili “yanlış algıları/bilgileri” (8) de olduğu görülmüştür. Bu durum Tablo 9’de gösterilmiştir.

Tablo 9

7. Sınıf Öğrencilerinin Fatih Sultan Mehmet Hakkındaki Çağrışımları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Faaliyetleri		İstanbul’u fethetmesi	24	30
		Fatih Camii’ni yaptırması	4	
		Şahi toplarını döktürmesi	1	
		12 yaşında tahta geçmesi	1	
Genel tarihi bilgi ve kavramlar		İstanbul şehri	10	21
		1453 tarihi	6	
		Trabzon şehri	3	
		Rumeli Hisarı	2	
Özellikleri		Osmanlı padişahı olması	4	6
		Cesur olması	1	
		Zeki olması	1	
Yanlış algı/bilgi		FSM köprüsü	5	8
		Arkadaşımın proje ödevi	2	
		1453 Panorama müzesi	1	

Tablo 9 incelendiğinde, Fatih Sultan Mehmet ile ilgili çağrışımlarında *faaliyetlerine* değinen öğrenciler, onun “*İstanbul’u fethetmesi*” (24), “*Fatih Camii’ni yaptırması*” (4), “*Şahi toplarını döktürmesi*” (1), “*12 yaşında tahta geçmesi*” (1) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde Fatih Sultan Mehmet’in *faaliyetlerinde* en çok(24) yapılan çağrışımın *İstanbul’u fethetmesi* olduğu görülmektedir. Hem Türk tarihi hem de dünya tarihi açısından önemli sonuçlar doğuran İstanbul’un fethini Fatih Sultan Mehmet ile ilişkilendiren Ö1, “*İstanbul’un fethini gerçekleştiren Osmanlı padişahıdır*” söyleminde

bulunmuştur. Öte yandan öğrenciler çağrışımlarında Fatih Sultan Mehmet'in yaptırdığı İstanbul'un Fatih semtinde bulunan *Fatih Camii*' sine de değinmişlerdir. Bu konuda da Ö31, "[*aklıma*] *Fatih camii geliyor*" söyleminde bulunmuştur. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi sırasında kullanılmak üzere döktürdüğü *şahi topları* da Fatih Sultan Mehmet ile ilgili yapılan çağrışımlardan birisi olmuştur. Ö16, "[*Aklıma*] *şahi topu geliyor*" söylemiyle, kullanılmaya başlanmasıyla dünya tarihinde de önemli gelişmelere neden olan *şahi topunu* Fatih Sultan Mehmet ile ilişkilendirmiştir. Ö24 ise, "*12 yaşında tahta geçen, İstanbul'u fetheden kişi*" söylemiyle Fatih Sultan Mehmet'in Osmanlı tahtına geçtiği ilk dönemdeki yaşına vurgu yapmıştır.

Fatih Sultan Mehmet ile ilgili *genel tarihi bilgi ve kavramlara* ait çağrışımlarda bulunan öğrenciler ise "*İstanbul*" (10), "*1453 tarihi*" (6), "*Trabzon şehri*" (3), "*Rumeli Hisarı*" (2) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin bu konudaki cevapları incelendiğinde Fatih Sultan Mehmet ile ilgili genel unsurlara ait en fazla (10) yapılan çağrışımın *İstanbul* şehri olduğu görülmektedir. İstanbul'un fethinin Türk ve İslam tarihi açısından büyük yankı uyandırması, İstanbul'un fethinin sürekli onu fetheden fatihi ile anılması Fatih Sultan Mehmet ile İstanbul şehrinin ilişkilendirilmesine neden olduğu söylenebilir. Bu konuda Ö28, "[*aklıma*] *İstanbul geliyor*" söyleminde bulunmuştur. Yine İstanbul'un fethinin tarihi olan *1453 tarihinin* de öğrenciler tarafından Fatih Sultan Mehmet ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Ö16, "*1453 tarihi [aklıma geliyor]*" söylemiyle bu durumu vurgulamıştır. Öğrenciler tarafından bu konuda yapılan diğer bir çağrışım da Fatih Sultan Mehmet'in 1461 yılında fethederek Karadeniz'deki Osmanlı hâkimiyetini güçlendirdiği *Trabzon şehridir*. Örneğin bu konuda Ö5, "*İstanbul ve Trabzon [aklıma geliyor]*" söyleminde bulunmuştur. Öte taraftan İstanbul fethi sırasında İstanbul Boğazını kontrol altına almak için Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılan *Rumeli Hisarı*'nın da öğrenciler tarafından Fatih Sultan Mehmet ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu konuda da Ö16, "*Rumeli Hisarı [aklıma geliyor]*" söyleminde bulunmuştur.

Fatih Sultan Mehmet ile ilgili çağrışımlarında *özelliklerine* değinen öğrenciler ise onun "*Osmanlı padişahı olması*" (4), "*cesur olması*" (1) ve "*zeki olması*" (1) özelliklerini vurgulamışlardır. Fatih Sultan Mehmet'in Osmanlı Devleti'ni yöneten bir *padişah* olduğu vurgusunu yapan Ö3, "*Osmanlı İmparatorluğunun bilinen padişahlarından birisidir*" söyleminde bulunmuştur. Öte yandan Ö38, "*Cesurluğu [aklıma geliyor]*" söyleminde bulunurken Ö32, "*İstanbul'u fetheden çok başarılı ve zeki bir kişi aklıma geliyor*" söyleminde bulunarak Fatih Sultan Mehmet'in kişilik özelliklerine vurgu yapmışlardır.

Diğer taraftan öğrencilerin Fatih Sultan Mehmet ile ilgili *yanlış algı/bilgilerinin* ise “Fatih Sultan Mehmet köprüsü” (5), “arkadaşımın proje ödevi” (2), “1453 Panorama Müzesi” (1) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bu konudaki cevapları incelendiğinde en fazla (5) yanlış algının *FSM köprüsü* olduğu görülmektedir. İstanbul’da 1988 yılında inşa edilen ve Asya ve Avrupa kıtalarını karayoluyla birleştiren ikinci köprüye Fatih Sultan Mehmet ismi verilmiştir. Öğrenciler Fatih Sultan Mehmet ismini duyunca akıllarına bu köprünün geldiğini belirtmişlerdir. Örneğin Ö4, “Fatih Sultan Mehmet köprüsü [aklıma geliyor]” söyleminde bulunmuştur. Öğrencilerin Fatih Sultan Mehmet ile ilgili bir diğer yanlış algıları da 2009 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan ve “dünyanın ilk tam panoramik müzesi” ünvanını taşıyan İstanbul’un fethini görsel ve işitsel şekilde canlandıran *1453 Panorama Müze’si*’dir. Ö29, bu konuda “Panorama [müzesi aklıma geliyor]” söyleminde bulunmuştur. Öte yandan öğrencilerden bir kısmı Fatih Sultan Mehmet ismini duyunca arkadaşlarının sosyal bilgiler dersinde hazırladığı bir ödevin akıllarına geldiğini söylemişlerdir. Bu durum da göstermektedir ki öğrencilerin hazırladıkları, sundukları ve izledikleri ödevlerin niteliği kalıcılığı ve hatırlanılması açısından son derece önemlidir. Bu konuda Ö41, “Aklıma Ceren’in projesi geliyor” söyleminde bulunmuştur.

4.1.6.Yavuz Sultan Selim

Öğrenciler “Yavuz Sultan Selim ismini duyunca aklınıza ne geliyor?” sorusu bağlamında “faaliyetleri” (19) ve “özellikleri” (14) cevaplarını vermişlerdir. Ayrıca öğrencilerin Yavuz Sultan Selim ile ilgili “yanlış algıları/bilgileri” (12) olduğu da görülmektedir. Öğrencilerin bir kısmı ise (5) Yavuz Sultan Selim ile ilgili herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum Tablo 10’da detaylı şekilde gösterilmiştir.

Tablo 10

7. Sınıf Öğrencilerinin Yavuz Sultan Selim Hakkındaki Çağrışımları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Faaliyetleri		Mısır’ı Fethetmesi	5	19
		Çok ganimet elde etmesi	4	

		Kısa zamanda çok başarı kazanması	2	
		Halifeliği ele geçirmesi	2	
		Toprakları büyütmesi	2	
		Memlük Devletiyle savaşı	1	
		Çaldıran Seferini yapması	1	
		Mercidabık savaşı	1	
		Arap yarımadasında fetihler yapması	1	
Özellikleri	Yöneticilik Özellikleri	Osmanlı Padişah'ı olması	7	14
		II. Beyazıt'ın oğlu olması	1	
		Kanuni'nin babası olması	1	
	Kişilik Özellikleri	Disiplinli olması	3	
		Akıllı olması	1	
		Ahlaklı olması	1	
Yanlış algı/bilgi		YSS köprüsü	6	12
		Yakın çevremden birisi	3	
		YSS Camisini yaptırması	2	
		Ankara savaşı	1	
Bilgi yok			5	5

Tablo 10 incelendiğinde, Yavuz Sultan Selim ile ilgili çağrışımlarında faaliyetlerine değinen öğrenciler “Mısır’ı fethetmesi” (5), “çok ganimet elde etmesi” (4), “kısa zamanda çok başarılar kazanması” (2), “halifeliği ele geçirmesi” (2), “toprakları büyütmesi” (2), “Yavuz Sultan Selim Camii’sini yaptırması” (2), “Memlük Devleti ile savaşı” (1), “Çaldıran seferini yapması” (1), “Mercidabık Savaşı” (1) ve “Arap yarımadasında

fetihler yapması” (1) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde Yavuz Sultan Selim’in faaliyetleri ile ilgili en fazla(5) yapılan çağrışımın onun *Mısır’ı fethetmesi* olduğu görülmektedir. Zira Yavuz Sultan Selim yaptığı doğu seferleri ile Osmanlı topraklarını geniş sınırlara ulaştırmış, Mısır’ı topraklarına katmıştır. Ö7, “*Mısır’ın fethi [aklıma geliyor]*” söylemiyle bu konuyu vurgulamıştır. Öte taraftan Yavuz Sultan Selim’in sekiz senelik kısa bir taht sürecinde gerçekleştirdiği doğu seferleri sırasında bulunduğu faaliyetler öğrenciler tarafından Yavuz Sultan Selim ile ilgili olarak sıklıkla vurgulandığı görülmektedir. Örneğin Ö17, “*Sandık dolusu altın*” söylemiyle seferler sonucunda çok *ganimet elde etmesini*; Ö6, “*Çok kısa bir sürede çok önemli işler başarmıştı*” söylemiyle *kısa süreli taht hayatına büyük başarılar sığdırmasını*; Ö5, “*Memlüklüler [aklıma geliyor]*” söylemiyle bu seferler sırasında *Memlük Devleti ile de savaştığını*; Ö33 “*Halifelik Osmanlı’nın eline geçti*” söylemiyle seferler sonucu *halifeliği elde etmesini*; Ö46, “*Mercidabık Savaşı*” söylemiyle *Memlük Devleti ile yaptığı Mercidabık Savaşı’nı*; Ö11, “*Çaldıran seferi [aklıma geliyor]*” söylemiyle *Safevi Devleti ile yaptığı Çaldıran Savaşı’nı* ve Ö32 ise, “*Suriye ve Arap yarımadasını fetheden kişi*” söylemiyle *Arap yarımadasında fetihler yaptığını* vurgulamıştır.

Öte yandan Yavuz Sultan Selim ile ilgili çağrışımlarında özelliklerine değinen öğrenciler onun “*yöneticilik özellikleri*” bağlamında “*Osmanlı Devleti padişahı olmasını*” (7), “*II. Beyazıt’ın oğlu olmasını*” (1), “*Kanuni’nin babası olmasını*” (1); “*kişilik özellikleri*” doğrultusunda ise “*disiplinli olmasını*” (3) “*akıllı olmasını*” (1), “*ahlaklı olmasını*” (3) vurgulamışlardır. Ö35, “*[Aklıma] Osmanlı padişahlarından biri olduğu geliyor*” söylemiyle Yavuz Sultan Selim’in Osmanlı tahtına geçen padişahlardan birisi olduğunu vurgularken; Ö3, “*Çok sert ve disiplinli bir lider [olduğu aklıma geliyor]*” söylemiyle *disiplinli olmasını* vurgulamıştır. Öte yandan Ö11, “*İkinci Beyazıt’ın oğludur*” söylemiyle Yavuz Sultan Selim’in babasıyla çağrışım kurarken, Ö19, “*Kanuni Sultan Süleyman onun oğludur*” cevabıyla Yavuz Sultan Selim’in oğlu ile çağrışım yapmıştır. Ö39 ise, “*Akıllı birisi [aklıma] geliyor*” söylemiyle Yavuz Sultan Selim’in yaptığı başarılı işlerden dolayı *akıllı/zeki olmasına* değinmiştir. Öte yandan Ö38 ise, “*Ahlaklı, nitelikli, akıllı*” söylemiyle Yavuz Sultan Selim’in *ahlaklı olmasına* vurgu yapmıştır.

Öğrencilerin cevapları incelendiğinde Yavuz Sultan Selim ile ilgili yanlış algı/bilgilerin de olduğu görülmektedir. Bu yanlış algılar “*Yavuz Sultan Selim Köprüsü*” (6), “*yakın çevremden birisi*” (3), “*Yavuz Sultan Selim Camii*” (2) ve “*Ankara Savaşı*” (1)” dır.

Öğrencilerin Yavuz Sultan Selim ile ilgili yanlış algılarına ait öğrenci söylemleri aşağıda gösterilmiştir.

YSS köprüsü	“Yavuz Sultan Selim köprüsü [aklıma geliyor]” (Ö4)
Yakın çevremden birisi	“Kuzenim” (Ö36)
YSS Camisini yaptırması	“[Aklıma] Yavuz Sultan Selim camii geliyor” (Ö31)
Ankara savaşı	“Ankara Savaşı” (Ö29)

Öğrencilerin Yavuz Sultan Selim ile ilişkilendirdiği *Yavuz Sultan Selim Cami’sini* oğlu Kanuni Sultan Süleyman yaptırırken, *Ankara savaşı* 1402 yılında Yavuz Sultan Selim dünyada değilken yaşanmıştır. Öğrencilerin Yavuz Sultan Selim’den daha önce ya da daha sonra gerçekleştirilen faaliyetleri kronoloji hatası yaparak onunla ilişkilendirdiği görülmektedir. Yine öğrencilerden bazıları Yavuz Sultan Selim ismini duyunca; *yakın çevresinden birisini* ya da İstanbul Boğazı üzerinde inşa edilen köprülerden birisi olan *Yavuz Sultan Selim Köprü’sünü* hatırladıklarını söyleyerek yanlış algılarda bulundukları görülmektedir.

4.1.7.Kanuni Sultan Süleyman

Öğrenciler “Kanuni Sultan Süleyman ismini duyunca aklınıza ne geliyor?” sorusu bağlamında “faaliyetleri” (25), “özellikleri” (16), “tarihi bilgiler ve kavramlar” (6) cevaplarını vermişlerdir. Ayrıca öğrencilerin Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili “yanlış algıları/bilgileri” (3) olduğu da görülmektedir. Bazı öğrencilerin ise(3) Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili herhangi bir çağrışımında bulunmadıkları görülmektedir. Tablo 11’de bu durum detaylı olarak açıklanmıştır.

Tablo 11

7. Sınıf Öğrencilerinin Kanuni Sultan Süleyman Hakkındaki Çağrışımları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Faaliyetleri		Kanunlar çıkarması	16	25
		Rodos adasını fethetmesi	4	
		Döneminde Preveze Deniz savaşı yapılması	3	
		Mohaç Meydan Savaşı	1	
		Macaristan'la savaşıması	1	
Özellikleri		Osmanlı padişahı olması	8	16
		Başarılı bir padişah olması	3	
		Yavuz Sultan Selim'in oğlu olması	3	
		Osmanlı'nın yükselme döneminde tahta olması	2	
Tarihi bilgiler ve kavramlar		Hürrem Sultan	3	7
		Pargalı İbrahim	3	
		Trabzon'da doğmuş olması	1	
Yanlış algı/bilgi		Balkan fatihi	1	3
		Arap yarımadası	1	
		Muhteşem Yüzyıl tv dizisi	1	
Bilgi yok			3	3

Tablo 11 incelendiğinde, Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili çağrışımlarında faaliyetlerine değinen öğrenciler “kanunlar çıkarması” (16), “Rodos adasını fethetmesi” (4), “döneminde Preveze Deniz Savaşı yapılması” (3), “Mohaç Meydan Savaşı’nı yapması”

(1) ve “*Macaristan’la savaşı*” (1) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde Kanuni Sultan Süleyman’ın *faaliyetleri* hakkında en fazla(16) çağrışımın onun *kanunlar çıkarması* olduğu görülmektedir. Osmanlı padişahı I.Süleyman’ın Kanuni ünvanı almasının da sebebi olan geniş kanunlar çıkarmasına değinen Ö16, “*Osmanlı’ya altın çağını yaşatan ve çok kanun koyan padişah*” söyleminde bulunmuştur. Kanuni Sultan Süleyman’ın taht süreci boyunca önemli faaliyetlerinden birisi denizcilik alanında Osmanlı Devleti’ne yaşattığı başarılı dönem olmuştur. Öğrencilerden bir kısmının Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili çağrışımlarında bu duruma vurgu yaptığı görülmektedir. Örneğin Ö32, “*Rodos adasının fethi [aklıma geliyor]*” söylemiyle bu dönemde *Rodos Adasının alınmasına* vurgu yaparken, Ö29, “*Preveze Deniz Savaşı*” söylemiyle Kanuni Sultan Süleyman döneminde yapılan *Preveze Deniz Savaşı’nı* vurgulamıştır. Kanuni Sultan Süleyman’ın dönemindeki faaliyetlerden bir diğeri de Macaristan ile giriştiği mücadeledir. Öğrencilerin çağrışımında bu duruma da değindikleri görülmektedir. Bu konuda Macaristan ile savaşlar yapıldığı çağrışımında bulunan Ö44, “*Macaristan’ı yendiği aklıma geldi*” söyleminde bulunurken, Macaristan ile girişilen mücadelede önemli bir savaş olan *Mohaç Meydan Savaşı’na* vurgu yapan Ö40, “*Mohaç Meydan savaşında Macaristan’ı yendi*” söyleminde bulunmuştur.

Öte yandan Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili çağrışımlarında *özelliklerine* değinen öğrencilerin “*Osmanlı padişahı olması*” (6), “*başarılı bir padişah olması*” (3), “*Osmanlı’nın yükselme döneminde tahta çıkması*” (3) ve “*Yavuz Sultan Süleyman’ın oğlu olması*” (3) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde Kanuni Sultan Süleyman’ın *özelliklerinden* en fazla(6) yapılan çağrışımın onun *Osmanlı Devleti padişahlarından birisi* olmasıdır. Ö43 bu konuda, “*Osmanlı padişahı*” söylemiyle Kanuni Sultan Süleyman’ın Osmanlı padişahlarından birisi olması çağrışımında bulunmuştur. Öğrencilerin, özellikleri ile ilgili diğer bir çağrışım da Kanuni Sultan Süleyman’ın *başarılı bir padişah* olmasıdır. Tahta kaldığı süre boyunca hem ekonomik hem de askeri başarıları ulaşmayı başaran Kanuni Sultan Süleyman’ın başarılı bir padişah olmasına vurgu yapan Ö23, “*Osmanlı’nın en başarılı padişahı aklıma geliyor*” söyleminde bulunmuştur. Öte yandan Kanuni Sultan Süleyman’ın Osmanlı Devleti’nin yükselme dönemi padişahlarından birisi olması özelliğine vurgu yapan Ö35, “*Osmanlı’nın yükseliş dönemindeki önemli bir padişaktır*” söyleminde bulunmuştur. Yine Kanuni Sultan Süleyman’ın özelliklerinden onun *Yavuz Sultan Selim’in oğlu* olmasını vurgulayan Ö9 ise, “*Yavuz Sultan Selim’in oğlu*” söyleminde bulunmuştur.

Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili çağrışımlarda bir diğer konunun *tarihi bilgiler ve kavramlar* olduğu görülmektedir. Bu konuda öğrenciler “*Hürrem Sultan*” (3), “*Pargalı İbrahim Paşa*” (3) ve “*Trabzon’da doğması*” (1) cevaplarını vermişlerdir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde oldukça etkili olan iki şahsiyetten eşi olan *Hürrem Sultan* çağrışımında bulunan Ö37, “*Eşi Hürrem sultandır*” söyleminde bulunurken; Kanuni Sultan Süleyman’ın önceleri dostu olan sonra ise sadrazamlık mührünü teslim ettiği *Pargalı İbrahim Paşa* çağrışımında bulunan Ö45 ise, “*Pargalı İbrahim [aklıma geliyor]*” söyleminde bulunmuştur. Kanuni Sultan Süleyman’ın hayatına dair özelliklerinden birisi de onun *Trabzon* şehrinde dünyaya gelmesidir. Bu duruma vurgu yapan Ö5, “*Trabzon’da doğması*” söyleminde bulunmuştur.

Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili çağrışımlarında bulunan öğrencilerin *yanlış algılara/bilgilere* sahip oldukları da görülmektedir. Bu yanlış algılar “*Balkan fatihi*” (1) “*Arap yarımadası*” (1) ve “*Muhteşem Yüzyıl dizisi*” (1) olarak ortaya çıkmaktadır. *Balkan fatihi* Osmanlı padişahlarından I. Murat için kullanılan bir unvan olarak bilinmektedir. Ö20, “*Balkan fatihi*” söylemiyle bu ünvanı Kanuni Sultan Süleyman için kullanarak yanlış bir algıda bulunmuştur. Diğer taraftan *Arap yarımadası* Kanuni Sultan Süleyman’ın babası Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı Devleti topraklarına katılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman doğuda ortaya çıkan tehlikeler karşı bu bölgeye seferler düzenlese de Arap yarımadası ile özdeşleşen Osmanlı padişahın Yavuz Sultan Selim olduğu söylenebilir. Ö20, “*Arap yarımadasına doğru yöneldi*” söyleminde bulunarak Kanuni Sultan Süleyman döneminde esas ilerleme yönü hakkında yanlış bir algıda bulunmuştur. Öte yandan Ö34, “*Muhteşem Yüzyıl*” söylemiyle 2011 yılında Türk televizyonlarında gösterilmeye başlanan ve Kanuni Sultan Süleyman’ın hayatı ve yaşantısını konu edinen tv dizisi *Muhteşem Yüzyıl*’ı vurgulamıştır.

4.1.8.Barbaros Hayrettin Paşa

Öğrenciler, “Barbaros Hayrettin Paşa ismini duyunca aklınıza ne geliyor?” sorusu bağlamında “*faaliyetleri*” (54) ve “*dönemine ait çağrışımlar*” (1) cevaplarını vermişlerdir. Ayrıca öğrenciler Barbaros Hayrettin Paşa için “yanlış algılara/bilgilere” (2) de sahip oldukları görülmektedir. Öğrencilerin bir kısmı ise (1) Barbaros Hayrettin Paşa ile ilgili herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12

7. Sınıf Öğrencilerinin Barbaros Hayrettin Paşa Hakkındaki Çağrışımları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Faaliyetleri		Denizlerde bulunması	24	54
		Gemicilikle uğraşması/kaptan	22	
		Donanma'nın komutanı olması	8	
Dönemine ait çağrışımlar		Kanuni Sultan Süleyman	1	1
Yanlış algı/bilgi		İlk kaptan	1	2
		İstanbul'da bir semt	1	
Bilgi yok			1	1

Tablo 12 incelendiğinde Barbaros Hayrettin Paşa ile ilgili çağrışımlarda *faaliyetlerine* değinen öğrenciler “denizlerde bulunması” (24), “gemicilikle uğraşması/kaptan” (22) ve “donanmanın komutanı olması” (8) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde faaliyetleri konusunda en fazla(24) çağrışımın Barbaros Hayrettin Paşa'nın *denizlerde faaliyet göstermesidir*. Ö42, bu bağlamda “Denizcilik” söyleminde bulunmuştur. Barbaros Hayrettin Paşanın faaliyetleri konusunda bir diğer çağrışım da onun *gemicilikle uğraşmasıdır*. Akdeniz’de kazandığı başarılarla Osmanlı donanmasının kaptan-ı deryalığına kadar yükselen Barbaros Hayrettin Paşa'nın gemicilikle uğraştığı çağrışımında bulunan öğrencilerden Ö 32, “O dönemde yaşamış en iyi kaptan” söyleminde bulunmuştur. Yine aynı doğrultuda çağrışımında bulunan Ö35 ise “Osmanlı’da büyük savaşlara katılan donanma kaptanıydı” diyerek Barbaros Hayrettin Paşa'nın *Osmanlı donanmasının komutanı* olduğunu vurgulamıştır.

Barbaros Hayrettin Paşa ile ilgili onun dönemine ait çağrışımlar da bulunan Ö5, “Gemi ve deniz, Kanuni Sultan Süleyman [aklıma geliyor]” söylemiyle Barbaros Hayrettin Paşa'nın yaşadığı dönemde padişah olan ve onun kaptan-ı derya olmasını isteyen *Kanuni Sultan Süleyman* çağrışımında bulunmuştur.

Öte yandan Barbaros Hayrettin Paşa ile ilgili *yanlış algıların/bilgilerin* de olduğu görülmektedir. Bu konuda “*İlk kaptan*” söyleminde bulunan Ö41’in Barbaros Hayrettin Paşa’dan önce Türk denizciliği konusunda bilgisinin olmadığı söylenebilir. Ö30 ise, “*İstanbul’da bir yer adı [aklıma] geliyor*” söyleminde bulunarak Barbaros Hayrettin Paşa isminin zihninde bir semt adını çağrıştırdığını vurgulamıştır. Zira İstanbul ilinin Beşiktaş ilçesinde içerisinde Barbaros Hayrettin Paşa’nın türbesinin de bulunduğu “Barbaros” adıyla bir bulvar, bölge bulunmaktadır.

4.1.9.Mimar Sinan

Öğrenciler, “Mimar Sinan ismini duyunca aklınıza ne geliyor?” sorusu bağlamında “*faaliyetleri*” (55) ve “*özellikleri*” (19) cevaplarını vermişlerdir. Ayrıca öğrencilerin Mimar Sinan hakkında için yanlış “*algılara/bilgilere (1)*” de sahip oldukları görülmüştür. Bu durum Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13

7. Sınıf Öğrencilerinin Mimar Sinan Hakkındaki Çağrışımları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Faaliyetleri	Yaptığı eserler	Tarihi eserler, güzel eserler	26	55
		Camiler	12	
		Köprü	3	
		Kervansaray	2	
		Medrese	2	
	Ünlü Eserleri	Selimiye Cami	5	
		Süleymaniye cami	5	
Özellikler		Mimar olması	18	19
		Koca Sinan ünvanı	1	

Yanlış Algı/Bilgi	20 Türk Lirası	1	1

Tablo 13 incelendiğinde Mimar Sinan ile ilgili çağrışımlarında *faaliyetlerine* değinen öğrenciler onun yaptığı eserler ile ilgili “*tarihi eserler, güzel eserler*” (26), “*camiler* (12), “*köprü*” (3), “*kervansaray*” (2), “*medrese*” (2); ünlü eserleri ile ilgili ise “*Selimiye Cami*” (5) ve “*Süleymaniye Cami*” (5) “çağrışımlarında bulunmuşlardır. Mimar Sinan Osmanlı Devletinin en ünlü mimarlarından birisi olmasının yanında yaptığı çok sayıda eser hem Türk hem de Dünya tarihi açısından büyük bir üne sahiptir. Öğrencilerin Mimar Sinan ile çağrışımlarında en çok(26) vurgulanan onun farklı alanlarda birbirinde güzel eserler vermiş olmasıdır. Bu konuda öğrenci söylemleri aşağıda verilmiştir.

Tarihi eserler, güzel eserler	“ <i>Tarihi eserler aklıma geliyor</i> ”. (Ö44)
Camiler	“ <i>Cami</i> ” (Ö25)
Köprü	“ <i>Köprüler, kervansaraylar, camiler</i> ”(Ö15)
Kervansaray	“ <i>Cami, kervansaray vs. eserler</i> ” (Ö16)
Medrese	“ <i>Camiler, medreseler aklıma geliyor</i> .(Ö43)

Öğrencilerin bir kısmı ise Mimar Sinan ile ilgili çağrışımlarında onun ünlü eserlerine vurgu yapmışlardır. Bu konuda Ö37, “*Selimiye Cami geliyor*” söyleminde bulunurken, Ö34, “*Süleymaniye gibi ulu camiler*” söyleminde bulunmuştur.

Diğer yandan Mimar Sinan’ın özelliklerine değinen öğrenciler onun “*mimar olması*” (18) ve “*Koca Sinan ünvanı*”nı (1) vurgulamışlardır. Bu konuda Ö32 “*Koca Sinan, muhteşem bir mimar, yüzlerce yapıtı bulunan kişi*” söylemiyle bu iki durumu da vurgulamıştır.

Öğrencilerin Mimar Sinan ile ilgili yanlış algı/bilgilere de sahip olduğu da görülmektedir. Bu yanlış algının “*20 Türk Lirası banknot*” (1) olduğu görülmektedir. 20 Türk lirası banknotun arka yüzünde bulunan ünlü Türk mimarlarından Mimar Ahmed Kemaleddin’in

öğrenciler tarafından Mimar Sinan ile karıştırıldığı söylenebilir. Bu konuda Ö45, “20 TL” söyleminde bulunmuştur.

Araştırmanın ilk sorusu bağlamında öğrencilerin ünlü Türk büyükleri için, “*Bu kişinin ismini duyunca aklınıza ne geliyor?*” soruna verdikleri cevaplar toplu şekilde değerlendirildiğinde yapılan çağrışımların büyük bölümün Türk büyüklerinin gerçekleştirdiği *faaliyetler* üzerine olduğu görülmektedir. Bunun yanında Türk büyüklerinin *yöneticilik ve kişilik özellikleri* de öğrenciler tarafından çağrışım yapılan diğer bir husus olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bir kısmının da Türk büyükleri ile ilgili çağrışımlarında, o kişinin yaşadığı döneme ait ya da genel Türk tarihinde önemli yer tutan simgeleri, şehirleri, kişileri ve yapıları içeren *genel tarihi bilgi ve kavramlara* değindikleri görülmektedir. Öte yandan öğrencilerin Türk büyükleri ile ilgili bazı *yanlış algı ve bilgilere* de sahip oldukları söylenebilir. Bu yanlış algıların kronoloji hatalarından, yapılan faaliyetlerin başka bir kişiye atfedilmesinden ve kavramsal karışıklıklardan kaynaklandığı görülmektedir. Öğrencilerin bir kısmının ise bazı Türk büyükleri ile ilgili herhangi bir bilgiye sahip olmadığını belirttiği ve bu sebeple bazı sorulara cevap vermedikleri de görülmektedir.

4.2.Ünlü Türk büyüklerine dair bilgi kaynakları

Bu bölümde öğrencilerin, ünlü Türk büyüklerinden çalışmada yer alan “Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa ve Mimar Sinan” ile ilgili edindikleri bilgi kaynakları temalaştırılarak tablolaştırılmıştır.

4.2.1. Metehan

Öğrencilerin, “*Metehan ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?*” sorusu bağlamında “*okul içi*” (44) ve “*okul dışı*” (13) temalarını içeren cevaplar verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 14’de açıklanmıştır.

Tablo 14

7. Sınıf Öğrencilerinin Metehan'a Dair Bilgi Kaynakları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Okul içi		Sosyal bilgiler dersi	23	44
		Öğretmen	17	
		Okul kitapları	4	
Okul dışı	Kendi kendine	Videolar/filmler	5	13
		Kitaplar	4	
		İnternet	2	
	Yardım ile	Aile	2	

Metehan ile ilgili bilgilerini “*okul içi*” kaynaklardan öğrendiğini düşünen öğrencilerin bu konuda, “*sosyal bilgiler dersi*” (23), “*öğretmen*” (17) ve “*okul kitapları*” (4) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde; Metehan ile ilgili bilgilerin daha çok okuldan edinildiği görülmektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu bu konuyla ilgili bilgilerini *sosyal bilgiler dersinden* aldığını düşünmektedir. Örneğin; Ö1, “*6.sınıf sosyal bilgiler dersinden edindim*” cevabını vermiştir. Yine öğrencilerin önemli bir çoğunluğu bu konuda *öğretmenlerinin* verdiği bilgilerin kalıcı olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin Ö7, “*Derste öğretmenimden*” cevabını vermiştir. Öğrencilerin cevaplarında okul içindeki bir diğer kaynağın ise *okul kitaplarının* olduğu görülmektedir. Bu konuda da Ö37, “*Sosyal bilgiler kitabından*” söyleminde bulunarak bu durumu vurgulamıştır.

Metehan ile ilgili bilgilerini “*okul dışı*” kaynaklardan edindiğini düşünen öğrenciler ise “*kendi kendine*” edindiği bilgiler için “*videolar, filmler*” (5), “*kitaplar*” (4) ve “*internet*” (2) cevaplarını verirken; bu bilgileri “*yardım ile*” edindiğini düşünen öğrenciler ise “*aile*” (2) cevabını vermişlerdir. Metehan ile ilgili sahip olduğu bilgileri okul dışından edindiğini belirten öğrencilerin ise bu bilgilerin büyük çoğunluğun kendi çabaları ile edindiği görülmektedir. İzlediği *videolar* ve *filmlerden* bu bilgileri edinen öğrenciler değerlendirildiğinde özellikle bu tarihi şahsiyetlerin ve dönemlerin konu edindiği filmlerin

öğrenciler tarafından da takip edildiği ve burada öğrendikleri bilgilerin kalıcı olabildiği söylenebilir. Örneğin bu konuda Ö9, “*Çin Seddi filminden*” cevabını vermiştir. Yine öğrencilerden bir kısmı bu bilgileri *okuduğu kitaplardan* edindiğini düşünmektedir. Bu durum da göstermektedir ki; öğrencilerin hazırbulunuşluklarına uygun kitapları okuyarak edindiği bilgiler derslerde öğrendiklerine katkı sunmaktadır. Ö34, “*Kitap: Tarihimizden Gelen Türk Öyküleri*” cevabını verirken, yararlandığı kitabın ismini de paylaşmıştır. Öğrencilerin Türk büyüklerine dair bir diğer bilgi kaynağının ise *internet* olduğu görülmektedir. Bu konuda Ö50, “*Youtube*” söyleminde bulunmuştur. İnternete ulaşımın çok fazla kolaylaştığı günümüzde kontrolsüz bir bilgi kaynağı olan internetin doğru bilgilerin yanında yanlış algı ve bilgilerin de kaynağı olabileceği bir gerçektir. Bu nedenle bu tür kaynakların öğrenme süreci içerisinde öğretmen gözetiminde kullanılmasının daha uygun olacağı söylenebilir. Öte yandan öğrenciler yardım ile edindikleri bilgiler konusunda, *aile* cevabını vermişlerdir. Günümüz eğitim sistemlerinde okuldaki eğitimin aile tarafından desteklenmesi, okul-aile işbirliğinin sağlanması önemsendiğinden, bu konuda öğrencilerden Metehan ile ilgili edindiği bilgileri ailesindeki bireylerden öğrendiğini düşünenlerin olması, aile unsurunun öğrenme süreci ve öğrenmenin kalıcılığı üzerinde olumlu etkisinin olduğunu göstermektedir. Bu konuda edindiği bilgilerin ailesinden olduğunu düşünen Ö13, “*Ailemden*” cevabını vermiştir.

4.2.2. Alparslan

Öğrencilerin, “*Alparslan ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?*” sorusu bağlamında “*okul içi*” (35) ve “*okul dışı*” (15) temalarını içeren cevaplar verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 15’de açıklanmıştır.

Tablo 15

7. Sınıf Öğrencilerinin Alparslan’a Dair Bilgi Kaynakları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Okul içi	Ders programı	Sosyal bilgiler dersi	21	35
		Öğretmen	12	

	Örtük program	Okul koridorundaki tablolar	2	
		Kitaplar	9	
	Kendi kendine	İnternet	3	15
Okul dışı		Televizyon	1	
		Belgesel	1	
	Yardım ile	Aile	1	

Tablo 15 incelendiğinde Alparslan ile ilgili bilgilerini “*okul içi*” kaynaklardan öğrendiğini düşünen öğrenciler “*ders programı*” içerisinde “*sosyal bilgiler dersi*” (21), “*öğretmen*” (12); “*örtük program*” içerisinde ise “*okul koridorundaki tablolar*” (2) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde, öğrenciler okul içinde en fazla (21) *sosyal bilgiler dersi*nde bilgiler edindiklerini düşünmektedirler. Bu konuda Ö34, “*Sosyal dersinden edindiğimiz bilgilerle*” söyleminde bulunmuştur. Ö33 ise, “*Öğretmenimden öğrendim, bu kişiyi çok güzel anlattı*” söylemiyle Alparslan ile ilgili bilgilerinin kaynağının *öğretmeni* olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan öğrencilerin bir kısmı Alparslan ile bilgilerinin kaynağının okul koridoruna asılan Türk büyükleri tabloları olduğunu belirtmiştir. Örneğin Ö39, “*Okuldaki çerçevelerin içindeki bilgilerden*” söylemiyle örtük program içerisinde değerlendirilebilecek *okul koridorlarına asılan tabloların* önemini ortaya koymuştur.

Diğer taraftan Alparslan ile ilgili bilgilerinin kaynağını “*okul dışı*” kaynaklar olarak gören öğrenciler bu bilgileri “*kendi kendine*” teması bağlamında “*kitaplar*” (9), “*internet*” (3), “*televizyon*” (1), “*belgesel*” (1) ; “*yardım ile*” teması bağlamında ise “*aile*” (1) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin okul dışında en fazla (9) okudukları *kitaplardan* bilgi edindikleri görülmektedir. Bu konuda Ö5, “*Aldığım bir kitaptan: Alparslan Çift Başlı Kartallar*” söyleminde bulunmuştur. Ayrıca öğrenciler Alparslan ile *internet, televizyon* gibi görsel ve işitsel medya araçlarından yararlandıklarını belirtirken bu konuda izledikleri *belgeselden* bilgi edindiklerini de belirtmişlerdir. Bu konudaki öğrenci görüşleri aşağıda gösterilmiştir.

İnternet	“Youtube” Ö50
Televizyon	“Tv ve televizyon” Ö15
Belgesel	“İzlediğim bir belgeselden” Ö49

Öte yandan Alparslan ile ilgili bilgilerini “yardım ile” ailesinden edindiğini düşünen öğrencilerden Ö38, “Ailemden, akrabalarım, büyüklerimden” söylemiyle okuldaki bilgilerin aile ve çevre tarafından da desteklenmesinin önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

4.2.3. Ertuğrul Gazi

Öğrencilerin, “Ertuğrul Gazi ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?” sorusu bağlamında “okul dışı” (38) ve “okul içi” (29) temalarını içeren cevaplar verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 16’de açıklanmıştır.

Tablo 16

7. Sınıf Öğrencilerinin Ertuğrul Gazi’ye Dair Bilgi Kaynakları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Okul dışı	Kendi kendine	Dizi	19	38
		İnternet	9	
		Kitaplar	4	
	Yardım ile	Aile	6	
Okul içi		Sosyal bilgiler dersi	17	29
		Öğretmen	12	

Tablo 16 incelendiğinde Ertuğrul Gazi ile ilgili bilgilerinin kaynağını olarak “okul dışı” olarak gören öğrenciler bu bilgilerin kaynağı olarak “kendi kendine”, “dizi” (19),

“internet” (9), “kitaplar” (4); “yardım ile” “aile” (6) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Bilgileri “kendi kendine” edindiğini düşünen öğrenciler en fazla (19) dizi cevabını vermişlerdir. Tarihi şahsiyet ve konuları işleyen televizyon dizilerinden edinilen bilgilerin teyide muhtaç ve yanlış algılara sebebiyet vermeye müsait olmasının yanında zihinde kalıcı olması da bir gerçektir. Bu konuda Ö47, “*Diriliş Ertuğrul dizisinden*” söyleminde bulunarak bu konudaki görüşünü ortaya koymuştur. Kendi kendine edindiği bilgilerin kaynağı olarak *interneti* gösteren Ö11, “*İnternetteki araştırmalardan*” söylemiyle internetin bilgi edinmede önemini vurgulamıştır. Yine kendi kendine bilgiler edinen öğrencilerden bazıları okuduğu *kitapların* bu bilgilerin kaynağı olduğunu belirtmişlerdir. Ö25, “*Okul kitabı ve yardımcı kitaplardan*” söylemiyle bu durumu vurgulamıştır. Öte yandan Ertuğrul Gazi ile ilgili bilgilerini okul dışında yardım ile edindiğini düşünen öğrencilerin olduğu da görülmektedir. Bu bağlamda Ö27, “*.....babamdan*” söyleminde bulunarak bilgi kaynağı olarak ailesini vurgulamıştır.

Ayrıca öğrencilerin bir kısmı Ertuğrul Gazi ile ilgili bilgilerini “okul içi” kaynaklardan edindiklerini düşünmektedir. Bu konuda öğrenciler, “*sosyal bilgiler dersi*” (17) ve “*öğretmen*” (12) cevaplarını vermişlerdir. Bilgilerin kaynağını *sosyal bilgiler dersi* olarak gören öğrencilerden Ö3, “*Sosyal dersinden...*” cevabını verirken, bilgilerin kaynağı olarak *öğretmenini* gören Ö4, “*Hem öğretmenimden hem de diziden*” söyleminde bulunmuştur.

4.2.4. Osman Bey

Öğrencilerin, “*Osman Bey ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?*” sorusu bağlamında “*okul içi*” (32) ve “*okul dışı*” (27) temalarını içeren cevaplar verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 17’de açıklanmıştır.

Tablo 17

7. Sınıf Öğrencilerinin Osman Bey’e Dair Bilgi Kaynakları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Okul içi		Sosyal bilgiler dersi	23	32
		Öğretmen	9	

Okul dışı	Kendi kendine	Dizi	10	27
		Kitaplar	8	
		İnternet	4	
		Yarışma programı	2	
	Yardım ile	Aile	3	

Tablo 17 incelendiğinde Osman Bey ile bilgilerinin kaynağını *okul içi* olarak gören öğrencilerin “*sosyal bilgiler dersi*” (23) ve “*öğretmen*” (9) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde, öğrenciler Osman Bey ile ilgili edindikleri bilgileri okul içinde en fazla(23) *sosyal bilgiler dersinde* edindiklerini düşünmektedirler. Bu konuda Ö6, “*Sosyal dersinde*” söyleminde bulunmuştur. Öte yandan yine okul içinde *öğretmeninden* bilgi edindiğini düşünen öğrenciler de bulunmaktadır. Bu konuda ise Ö33 “*Öğretmenimden öğrendim*” cevabını vermiştir.

Diğer taraftan Osman Bey ile ilgili bilgilerinin kaynağını *okul dışı* olarak gören öğrenciler de bulunmaktadır. Bu öğrencilerin ise bu kaynaklarını *kendi kendine*, “*dizi*” (10), “*kitaplar*” (8), “*internet*” (4), “*yarışma programı*” (2); *yardım ile* ise “*aile*” (3) olarak sıraladıkları görülmektedir. Öğrencilerin bu konudaki cevapları incelendiğinde en fazla(10) izlediği diziler cevabının verildiği görülmektedir. Diğer tarihi şahsiyetlerde olduğu gibi Osman Bey ile ilgili de yayınlanan televizyon dizisinin öğrenciler tarafından takip edildiği ve buradaki bilgilerin kalıcı olduğu söylenebilir. Bu konuda Ö21, “*Sosyal bilgiler ve Kuruluş Osman dizisinden*” söyleminde bulunmuştur. Osman Bey ile bilgilerinin kaynağını okuduğu *kitaplar* olarak gören öğrencilerden Ö28, “*Sosyal bilgiler dersi ve Osman Bey adlı kitaptan*” söyleminde bulunmuştur. Bu durum bir kez daha göstermektedir ki öğrencilerin seviyelerine ve ilgilerine uygun kitaplar okuduğunda edindiği bilgiler daha da kalıcı olmaktadır. Diğer yandan kendi kendine edindiği bilgilerin kaynağını *internet* ve izlediği *yarışma programları* olarak gören öğrenciler de bulunmaktadır. Bu konuda Ö9, “*Sosyal dersi ve internetten edindiğim bilgilerle*” söyleminde bulunurken; Ö44, “*Sosyal dersinden ve yarışmalardan bilgi edindiğimi düşünüyorum*” cevabını vermiştir. Ayrıca Osman Bey ile ilgili bilgilerini yardım ile *ailesinden* edindiğini düşünen öğrencilerden Ö38, “*Ailemden*” söyleminde bulunarak okul dışında çevre ve ailenin bilgi kaynağı olarak önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

4.2.5. Fatih Sultan Mehmet

Öğrencilerin “*Fatih Sultan Mehmet ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?*” sorusu bağlamında “*okul içi*” (30) ve “*okul dışı*” (19) temalarını içeren cevaplar verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 18’de açıklanmıştır.

Tablo 18

7. Sınıf Öğrencilerinin Fatih Sultan Mehmet’e Dair Bilgi Kaynakları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Okul içi		Sosyal bilgiler dersi	21	30
		Öğretmen	9	
Okul dışı	Yardım ile	Aile	7	19
	Kendi kendine	Kitaplar	5	
		İnternet	4	
		Film	3	

Tablo 6 incelendiğinde, Fatih Sultan Mehmet ile ilgili edindiği bilgilerin kaynağını “*okul içi*” olarak gören öğrenciler “*sosyal bilgiler dersi*” (21) ve “*öğretmen*” (9) cevaplarını vermişlerdir. Öğrenciler okul içinde en fazla(21) *sosyal bilgiler dersinde* bilgi edindiklerini düşünmektedirler. Bu konuda Ö44, “... *sosyal dersinden bilgi edindiğimi düşünüyorum*” söyleminde bulunurken; bilgilerinin kaynağını okul içinde *öğretmeni* olarak gören öğrencilerden Ö33, “*Öğretmenimden öğrendim*” söyleminde bulunmuştur.

Öte yandan Fatih Sultan Mehmet ile ilgili edindiği bilgilerin kaynağını “*okul dışı*” kaynaklar olarak gören öğrenciler “*yardım ile*” teması altında “*aile*” (7); “*kendi kendine*” teması bağlamında ise “*kitaplar*” (5) “*internet*” (4) ve “*film*” (3) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde okul dışında en fazla(7) *ailelerinden* bilgi edindiklerini düşündükleri görülmektedir. Bu konuda Ö21, “*Babam anlatmıştı*” söyleminde bulunmuştur. Diğer taraftan kendi kendine edindiği bilgilerin kaynağını okuduğu *kitaplar* olarak gören öğrenciler de bulunmaktadır. Bu konuda Ö43, “*Fatih*

Sultan Mehmet'i anlatan bir kitap ...” söyleminde bulunurken; bu bilgileri *internetten* öğrendiğini düşünen öğrencilerden Ö28, *“İstanbul’un Fethi adlı internet sitesinden”* cevabını vermiştir. Öğrencilerin bir kısmı ise Fatih Sultan Mehmet ile ilgili bilgilerinin kaynağını izlediği *filmler* olarak belirtmiştir. Bu konuda da Ö39, *“Televizyonda izlediğim Fatih Sultan Mehmet ile ilgili film”* söyleminde bulunmuştur.

4.2.6. Yavuz Sultan Selim

Öğrencilerin *“Yavuz Sultan Selim ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?”* sorusu bağlamında *“okul içi”* (38) ve *“okul dışı”* (18) temalarını içeren cevaplar verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 19’de açıklanmıştır.

Tablo 19

7. Sınıf Öğrencilerinin Yavuz Sultan Selim’e Dair Bilgi Kaynakları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Okul içi		Sosyal bilgiler dersi	17	38
		Öğretmen	15	
		Okul	4	
		Ders kitabı	2	
Okul dışı	Kendi kendine	Kitaplar	6	18
		İnternet	4	
		Televizyon	2	
		Film	1	
	Yardım ile	Aile	5	

Tablo 19 incelendiğinde Yavuz Sultan Selim ile ilgili sahip olduğu bilgilerin kaynağının *“okul içi”* olduğunu belirten öğrenciler *“sosyal bilgiler dersi”* (17),

“öğretmen” (15), “okul” (4), “ders kitabı” (2) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde okul içinde en fazla(17) *sosyal bilgiler* dersinden cevabının olduğu görülmektedir. Bu konuda Ö32, “*Sosyal bilgiler dersindeki konumuzdan*” cevabını vermiştir. Ayrıca öğrencilerin bir kısmı da Yavuz Sultan Selim’e dair bilgi kaynaklarının *öğretmeni* olduğunu düşünmektedir. Bu konuda da Ö45, “*Mesut hocamdan, kitaplardan*” söyleminde bulunmuştur. Bilgilerinin kaynağını *okul* olarak gören Ö48, “*Okuldan...*” cevabını verirken; yine okulda *ders kitabından* bilgi edindiğini belirten Ö26, “*Sosyal Bilgiler kitabından*” söyleminde bulunmuştur.

Öte yandan öğrenciler Yavuz Sultan Selim ile ilgili bilgilerinin kaynağını “*okul dışı*” olarak gören öğrencilerin olduğu da görülmektedir. Bu bağlamda okul dışında “*kendi kendine*” olmak üzere “*kitaplar*” (6), “*internet*” (4), “*televizyon*” (2), “*film*” (1); “*yardım ile*” ise “*aile*” (5) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin bu konudaki cevapları incelendiğinde en fazla(6) okuduğum *kitaplardan* cevabı verilmiştir. Bu durum göstermektedir ki öğrencilerin okul dışında okudukları kitaplardan edindikleri bilgiler etkili ve kalıcı olmaktadır. Bu konuda Ö5, “*Okuduğum kitaplardan: Tarihimizden Gelen Türk Öyküleri*” söylemiyle bu durumu vurgulamıştır. Yavuz Sultan Selim ile ilgili bilgilerini *internetten* öğrendiğini düşünen öğrencilerden Ö50, “*Youtube*” söylemiyle internetin günümüzde ne kadar önemli bir bilgi kaynağı olduğunu bir kes daha ortaya koymuştur. Öğrencilerin okul dışındaki bilgi kaynaklarından birisi de *televizyon* ve orada izledikleri *filmler* olmaktadır. Bu konuda da Ö23, “*Bu bilgileri televizyondan edindiğimi düşünüyorum*” söyleminde bulunurken; Ö39, “*Televizyondaki Yavuz Sultan Selim ile ilgili bir film*den” cevabını vermiştir. Öte yandan öğrencilerin bir bölümü de Yavuz Sultan Selim ile ilgili bilgi kaynaklarının *ailesi* olduğunu belirtmiştir. Bu konuda da Ö33, “*İlk önce ailemden*” söyleminde bulunmuştur.

4.2.7. Kanuni Sultan Süleyman

Öğrencilerin “*Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?*” sorusu bağlamında “*okul içi*” (40) ve “*okul dışı*” (14) temalarını içeren cevaplar verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 20’de açıklanmıştır.

Tablo 20

7. Sınıf Öğrencilerinin Kanuni Sultan Süleyman’a Dair Bilgi Kaynakları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Okul içi	Ders programı	Sosyal bilgiler dersi	17	40
		Öğretmen	13	
		Ders kitabı	4	
		Okul	4	
	Örtük program	Okul koridorundaki tablolar	2	
Okul dışı	Kendi kendine	Film	5	14
		İnternet	4	
		Televizyon	2	
	Yardım ile	Aile	3	

Tablo 20 incelendiğinde öğrenciler, Kanuni Sultan Süleyman’a dair okul içindeki bilgi kaynakları için “ders programı” içerisinde “sosyal bilgiler dersi” (17), “öğretmen” (13), “ders kitabı” (4), “okul” (4); “örtük program” içerisinde ise “okul koridorundaki tablolar” (2) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin bu konuda verdikleri cevaplar incelendiğinde okul içinde ders programı içerisinde en fazla(17) cevabın sosyal bilgiler dersi olduğu görülmektedir. Bu konuda Ö14, “Sosyal dersi” söyleminde bulunmuştur. Kanuni Sultan Süleyman’a dair bilgi kaynağı olarak öğretmeni gören öğrenciler de bulunmaktadır. Bu öğrencilerden Ö2 ise, “Öğretmenimden” cevabını vermiştir. Ders kitabından bilgi edindiğini düşünen Ö36, “Sosyal kitabından” cevabını verirken; bilgi kaynağı olarak okul cevabını veren Ö49, “Okuldan” söyleminde bulunmuştur. Öte yandan öğrencilerin bir kısmı Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili bilgilerinin kaynağını okul içinde örtük program içerisinde değerlendirilebilecek okul koridorlarına asılan Türk büyükleri tablosu olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuda da Ö39, “...katlardaki bilgi verici tablolardan” söyleminde bulunmuştur.

Diğer taraftan Kanuni Sultan Süleyman’a dair bilgi kaynakları için “okul dışı” cevabını veren öğrenciler bu kaynaklarını “kendi kendine” teması altında “film” (5), “internet” (4), “televizyon” (2); “yardım ile” ise “aile” (3) olarak belirtmişlerdir. Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili sahip olduğu bilgilerinin kaynağını izlediği filmler olarak gören öğrencilerden Ö15, “Dizi ve filmlerden” söyleminde bulunmuştur. Ö43, “İnternette” söylemiyle bilgi kaynağının internet olduğunu belirtirken; Ö24, “Televizyondan” cevabını vererek Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili televizyondan bilgi edindiğini vurgulamıştır. Ayrıca öğrencilerin bilgi kaynağı olarak ailem cevabı verdiği de görülmektedir. Bu konuda da Ö31, “Ailemden” söyleminde bulunmuştur.

4.2.8. Barbaros Hayrettin Paşa

Öğrencilerin “Barbaros Hayrettin Paşa ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?” sorusu bağlamında “okul içi” (43) ve “okul dışı” (15) temalarını içeren cevaplar verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 21’de açıklanmıştır.

Tablo 21

7. Sınıf Öğrencilerinin Barbaros Hayrettin Paşa’ya Dair Bilgi Kaynakları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Okul içi	Ders programı	Sosyal bilgiler dersi	18	43
		Öğretmen	14	
		Okul	4	
		Ders kitabı	3	
	Örtük program	Okul koridorundaki tablolar	4	
Okul dışı	Kendi kendine	Kitaplar	6	15
		İnternet	6	
	Yardım ile	Aile	3	

Tablo 21 incelendiğinde öğrenciler Barbaros Hayrettin Paşa'ya dair “okul içi” bilgi kaynakları için “ders programı” içerisinde “sosyal bilgiler dersi” (18), “öğretmen” (14), “okul” (4), “ders kitabı” (3); “örtük program” içerisinde “okul koridorundaki tablolar” (4) cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde ders programı içerisinde en fazla(18) bilgi kaynağı olarak sosyal bilgiler dersinin verildiği görülmektedir. Bu konuda Ö3, “Sosyal bilgiler dersinden” söyleminde bulunmuştur. Ders programı içerisinde diğer bir bilgi kaynağı olarak öğretmenimden cevabını veren Ö20 ise, “Öğretmenimden, kitaplardan” söylemiyle bu durumu vurgulamıştır. Yine ders programı içerisinde verilen cevaplardan okul ve ders kitabı için Ö32, “Okuldan” cevabını verirken; Ö26, “Sosyal bilgiler kitabından” söyleminde bulunmuştur. Diğer taraftan öğrenciler Barbaros Hayrettin Paşa'ya dair bilgi kaynakları için örtük program içerisinde yer alan okul koridorundaki tablolar cevabını vermişlerdir. Bu konuda da Ö15, “Merdivendeki tablolar” söyleminde bulunmuştur.

Öte yandan öğrenciler Barbaros Hayrettin Paşa'ya dair “okul dışı” bilgi kaynakları için ise “kendi kendine” olarak “kitaplar” (6), “internet” (6); “yardım ile” ise “aile” (3) cevaplarını vermişlerdir. Bu konuda öğrencilerin cevapları incelendiğinde en fazla(6) kendi kendine edinilen bilgiler için kitaplar ve internet cevapları verilmiştir. Bu konuda Ö28, “Geçmişten Günümüze Denizcilik adlı kitaptan” söyleminde bulunurken; Ö41, “İnternette kısa bir bilgi olarak gördüm” cevabını vermiştir. Diğer taraftan okul dışında yardım ile ailesinden bilgi aldığı cevabını veren öğrenciler de bulunmaktadır. Bu konuda da Ö33, “İlk olarak abimden” söyleminde bulunmuştur.

4.2.9. Mimar Sinan

Öğrencilerin “Mimar Sinan ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?” sorusu bağlamında “okul içi” (37) ve “okul dışı” (26) temalarını içeren cevaplar verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 22’de açıklanmıştır.

Tablo 22

7. Sınıf Öğrencilerinin Mimar Sinan'a Dair Bilgi Kaynakları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Okul içi	Ders programı	Sosyal bilgiler dersi	21	37
		Öğretmen	11	
		Türkçe dersi	3	
	Örtük program	Okul koridorundaki tablolar	2	
Okul dışı	Kendi kendine	Kitaplar	9	26
		Belgesel/Video	5	
		İnternet	4	
		Eserlerini gezerek	2	
	Yardım ile	Aile	6	

Tablo 22 incelendiğinde öğrenciler Mimar Sinan'a dair “*okul için*” bilgi kaynakları için “*ders programı*” içerisinde “*sosyal bilgiler dersi*” (21), “*öğretmen*” (11), “*Türkçe dersi*” (3); “*örtük program*” içerisinde “*okul koridorundaki tablolar*” (2) cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde ders programı içerisinde en fazla(21) cevabın *sosyal bilgiler dersi* olduğu görülmektedir. Bu konuda Ö19, “*Sosyal dersinden*” söyleminde bulunmuştur. Ayrıca Mimar Sinan'a dair okul içindeki bilgi kaynaklarında ders programı içerisinde *öğretmenimden* cevabının da verildiği görülmektedir. Bu konuda da Ö2, “*Öğretmenimden*” söyleminde bulunmuştur. *Türkçe dersinde* Mimar Sinan'a dair bilgiler edindiğini söyleyen öğrencilerden Ö45 ise, “*Türkçe dersindeki bir hikâyeden*” cevabını vermiştir. Bu durumda göstermektedir Ünlü Türk büyüklerinin öğretilmesinde farklı disiplinler/dersler katkı sunmaktadır. Öğrenciler ayrıca Mimar Sinan'a dair bilgi kaynaklarının örtük program içerisinde de olabileceğini belirten cevaplar vermişlerdir. *Okul koridorundaki Türk büyükleri tablolarından* bilgi edindiği cevabını veren Ö39, “*Okulda bilgi veren çerçeveden...*” söyleminde bulunmuştur.

Öte yandan öğrenciler Mimar Sinan'a dair bilgi kaynakları için “*okul dışı*” kaynaklar olarak “*kendi kendine*” “*kitaplar*” (9), “*belgesel/video*” (5), “*internet*” (4), “*eserlerini gezerek*” (2); “yardım ile” ise “*aile*” (6) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı Mimar Sinan ile ilgili edindiği bilgilerin kaynağının okuduğu *kitaplar* olduğunu söylemektedirler. Bu konuda Ö42, “*Kitaptan. Adı: Mimar Sinan*” söylemiyle bu durumu ortaya koymuştur. Bilgi kaynağı olarak izledikleri *belgesel* ve *videoları* gösteren öğrencilerden Ö23, “*Bu kişi ile ilgili bilgilerimi televizyondaki belgesellerden edindiğimi düşünüyorum. Okulda da birçok bilgi öğrensem de televizyon görsel olarak da olduğundan daha fazla aklımda kalıyor*” söyleminde bulunarak görsel ve işitsel materyallerin öğrenme sürecindeki etkisini ortaya koymaktadır. Yine okul dışında kendi kendine edindiği bilgilerin kaynağı olarak *internet* cevabı verem Ö41, “*İnternette*” söyleminde bulunmuştur. Ö5 ise, “*Yaptığı yapılara giderek*” cevabını vermiştir. Bu durum da göstermektedir ki okulda ya da okul dışında yapılan alan gezileri öğrenme sürecinde önemli bir yer tutmaktadır. Diğer taraftan Mimar Sinan'a dair bilgi kaynakları için okul dışında yardım ile *ailesinden* bilgi edindiği cevabını veren Ö14 ise, “*Dedemden*” söyleminde bulunmuştur.

Öğrencilerin ünlü Türk büyükleri için, “*Bu kişi ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?*” sorusuna verdikleri cevaplar toplu olarak değerlendirildiğinde bu bilgilerin okul içi kaynaklar ve okul dışı kaynaklar olarak sıralandıkları görülmektedir. Öğrencilerin okul içinde genel olarak sosyal bilgiler dersini, ders öğretmenlerini ve okul kitaplarını bilgilerinin kaynağı olarak gördükleri söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin bir kısmı okul içinde örtük öğrenme olarak değerlendirilebilecek unsurları da bilgi kaynakları olarak belirttikleri görülmektedir. Öte yandan öğrenciler Türk büyükleri ile ilgili edindikleri bilgilerin kaynağı olarak, okul dışında izledikleri videoları, okudukları kitapları, aile bireylerini ve interneti göstermeleri araştırmanın bulguları arasındadır. Bunun yanında öğrencilerden bazıları okul yine okul dışında yapılan alan gezileri sayesinde Türk büyükleri hakkında bilgi edindiklerini belirtmişlerdir.

4.3. Ünlü Türk büyüklerinin günümüz meslekleriyle ilişkilendirilmesi

Bu bölümde öğrencilerin, ünlü Türk büyüklerinden çalışmada yer alan “Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni

Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa ve Mimar Sinan'ı günümüz meslekleri ile ilişkilendirmeleri temalaştırılarak tablolaştırılmıştır.

4.3.1. Metehan

Öğrenciler “Metehan’ı bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?” sorusuna “askeri meslekler” (27), “genel meslekler” (13) ve “yönetim ile ilgili meslekler” (6) cevaplarını vermişlerdir. Bu durum Tablo 23’de gösterilmiştir.

Tablo 23

7. Sınıf Öğrencilerinin Metehan’ı Günümüz Meslekleriyle İlişkilendirmesi

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Askeri meslekler	Askeri Koruyucu/Görevli	Asker	8	27
		Savaşçı	6	
		Okçu	3	
	Askeri Lider	Komutan	9	
		General	1	
Genel meslekler	Kişilik özelliğine bağlı	Öğretmen	5	13
		Mimar	1	
		Polis	1	
	Faaliyetlerine bağlı	Sosyal bilgiler öğretmeni	2	
		Mühendis	1	
		Teknik direktör	1	
	Gerekçesiz	Arkeolog	1	
		Bilim insanı	1	
Yönetim ile ilgili		Cumhurbaşkanı	3	

meslekler	Meclis başkanı	1	5
	Dış işleri bakanı	1	

Tablo 23 incelendiğinde Metehan'ı günümüzde “askeri meslekler” ile ilişkilendiren öğrenciler bu meslekleri “askeri görevli/koruyucu” olarak “asker”(8), “savaşçı” (6), “okçu” (3); “askeri lider” olarak ise “komutan” (9), “general” (1) olarak sıraladıkları görülmektedir. Öğrencilerin bu konudaki söylemleri aşağıda gösterilmiştir.

Askeri Koruyucu /Görevli	Asker	“Asker, çünkü savaşçılığından dolayı” (Ö21)
	Savaşçı	“Savaşçı, çünkü savaşları severdi” (Ö47)
	Okçu	“Savaşçı özelliği olduğu için okçu olurdu” (Ö25)
Askeri Lider	Komutan	“Liderlik özelliğinden dolayı komutan olurdu” (Ö33)
	General	“General, çünkü eskiden savaşlarda öncülük onundu” (Ö40)
	Savaş düzenleyici	“Savaş düzenleyici bir kişi” (Ö32)

Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde Metehan'ı günümüzde de orduları yöneten bir *komutan*, savaşlarda görev alan güçlü bir *asker* olarak gördükleri görülmektedir. Öğrencilerin Metehan için bu meslekleri uygun görmelerinde Metehan'ın Asya Hun Devleti'ne en güçlü dönemini yaşatan hükümdar olmasının, Metehan'ın savaşçılık, cesaret ve liderlik gibi özelliklerinin öne çıkmasının etkisinin olduğu söylenebilir. Örneğin Metehan'ı orduları yöneten bir *komutan* olarak değerlendiren öğrencilerden Ö33, “Liderlik özelliğinden dolayı komutan olurdu” cevabını vererek onun liderlik özelliğini öne çıkarırken; aynı şekilde Ö40, “General, çünkü eskiden savaşlarda öncülük onundu” söylemiyle Metehan'ın liderliğine vurgu yapmıştır.

Metehan'ı “genel meslekler” ile ilişkilendiren öğrenciler ise “kişilik özelliğine bağlı olarak” “öğretmen”(5), “mimar” (1), “polis” (1), “sosyal bilgiler öğretmeni” (2), “mühendis” (1), “teknik direktör” (1) cevaplarını vermiştir. Öğrencilerden bir kısmı da

belirttikleri meslekler için herhangi bir sebep belirtmedikleri için “*gerekçesiz*” olarak “*arkeolog*” (1), “*bilim insanı*” (1) cevapları vermişlerdir. Öğrencilerin bu konudaki söylem örnekleri aşağıda verilmiştir.

Kişilik özelliğine bağlı	Öğretmen	“ <i>Öğretmen, çünkü zeki biridir</i> ” (Ö1)
	Mimar	“ <i>Mimar, çünkü çok zeki</i> ” (Ö27)
	Polis	“ <i>Polis olabilir çünkü çok cesur</i> ” (Ö2)
Faaliyetlerine bağlı	Sosyal bilgiler öğretmeni	“ <i>Sosyal Bilgiler öğretmeni, çünkü her şeyi yaşamış</i> ” (Ö22)
	Mühendis	“ <i>Mühendis, devlet kurduğu için</i> ” (Ö5)
	Teknik direktör	“ <i>Bence teknik direktör olurdu, çünkü çok iyi taktikleri varmış</i> ” (Ö34)
Gerekçesiz	Arkeolog	“ <i>Arkeolog olurdu</i> ” (Ö34)
	Bilim insanı	“ <i>Bilim insanı olurdu</i> ” (Ö26)

Öğrencilerin verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde bu mesleklerin seçilmesinde Metehan’ın kişilik özelliklerinin ve faaliyetlerinin etkili olduğu söylenebilir. Zeki olmasından dolayı onun *öğretmen* ve *mimar* olması gerektiğini söyleyen öğrenciler bulunurken, Metehan’ın tarihi bir şahsiyet olmasından dolayı *sosyal bilgiler öğretmeni* olmasını uygun gören öğrencilerinde olduğu görülmektedir. Ö2 ise Metehan’ı cesaretinden dolayı polislik mesleği ile ilişkilendirirken “*Polis olabilir çünkü çok cesur*” söyleminde bulunmuştur. Ayrıca öğrenciler Metehan’ı faaliyetlerinden yola çıkarak, ortaya yeni ürünler çıkaran *mühendislik* mesleği ile özdeşleştirmiştir. Fakat Ö5’in Metehan’ı Asya Hun Devleti’nin kurucusu olarak değerlendirerek yanlış bir algıda bulunduğu görülmektedir. Ayrıca Ö34 hazırladığı savaş taktikleriyle ordularına savaşlar kazandıran Metehan’ın, ünümüzde oyuncularına bir futbol maçını kazandıracak taktikler veren bir teknik *direktör* olabileceğini düşünmektedir.

Öte yandan “*yönetim ile ilgili meslekleri*” Metehan ile ilişkilendiren öğrenciler de bulunmaktadır. Öğrenciler bu meslekleri, “*cumhurbaşkanı*” (3), “*meclis başkanı*” (1), “*dış*

işleri bakanı“ (1) olarak sıralamışlardır. Bu kodlara ilişkin öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir.

Cumhurbaşkanı *“Cumhurbaşkanı, çünkü iyi bir yöneticiydi”*(Ö24)

Meclis başkanı *“Meclis başkanı olabilirdi”*(Ö35)

Dış işleri bakanı *“Dış işleri bakanı olurdu”*(Ö12)

Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde Asya Hun Devleti hükümdarı Metehan’ı günümüzde de bir lider, bir devlet yöneticisi olarak gördükleri söylenebilir.

4.3.2. Alparslan

Öğrenciler *“Alparslan’ı bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?”* sorusuna *“askeri meslekler”* (25), *“yönetim ile ilgili meslekler”* (8) ve *“genel meslekler”* (8) cevaplarını vermişlerdir. Bu durum Tablo 24’de gösterilmiştir.

Tablo 24

7. Sınıf Öğrencilerinin Alparslan’ı Günümüz Meslekleriyle İlişkilendirmesi

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Askeri meslekler	Askeri Lider	Komutan	9	25
		General	2	
	Askeri	Asker	8	
	Koruyucu/Görevli	Savaşçı	6	
Yönetim ile ilgili		Cumhurbaşkanı	4	8
		Başbakan	2	
		Müdür	1	

meslekler			
	Başkan	1	
	Hâkim	2	
	Bilim insanı	1	
Genel meslekler	Kişilik özelliğine bağlı		
	Sporcu	1	8
	Polis	1	
	Faaliyetlerine bağlı		
	Turist rehberi	2	
	Okçu	1	

Tablo 24 incelendiğinde Alparslan'ı “askeri meslekler” ile ilişkilendiren öğrenciler bu meslekleri “askeri lider” olarak “komutan” (9), “general” (2); “askeri/koruyucu görevli” olarak ise “asker” (8), “savaşçı” (6) olarak sıraladıkları görülmektedir. Öğrencilerin bu konudaki söylem örnekleri aşağıda gösterilmektedir.

Askeri Lider	Komutan	“Komutan, çünkü bir emir veren savaşçı” (Ö45)
	General	“Ordunun başında general olurdu çünkü onun savaş teknikleri gerekli olurdu” (Ö18)
Askeri/Koruyucu Görevli	Asker	“Savaşçı olduğu için asker” (Ö4)
	Savaşçı	“Savaşçı” (Ö38)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Alparslan'ı askeri mesleklerle ilişkilendirmelerinin sebebinin katıldığı, gerçekleştirdiği ve yönettiği savaşlar olduğu söylenebilir. Bu konuda öğrencilerin Alparslan'ı hem savaşları yöneten bir komutan hem de savaşlarda görev alan kişilerden birisi olarak ilişkilendirdikleri söylenebilir.

Alparslan'ı “yönetim ile ilgili meslekler” ile ilişkilendiren öğrenciler ise bu meslekleri “cumhurbaşkanı” (4), “başbakan” (2), “müdür” (1), “başkan” (1) olarak sıralamışlardır. Öğrencilerin bu konudaki söylem örnekleri aşağıda gösterilmektedir.

Cumhurbaşkanı “Cumhurbaşkanı, çünkü sultanlığa benziyor” (Ö24)

Başbakan “Başbakan” (Ö7)

Müdür “Müdür olurdu, çünkü Selçuklu Devleti’ni yönettiği için müdür olurdu” (Ö25)

Başkan “Başkan, çünkü devleti uzun bir süre ayaktan tuttu” (Ö15)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Alparslan’ı Selçuklu Devleti’ni yönetmesinden dolayı günümüzde de yönetici olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Günümüzde devleti yöneten *cumhurbaşkanı*, *başbakan*; kurumları yöneten *müdür* ve *başkan* bu mesleklerdendir.

Diğer taraftan öğrencilerin Alparslan’ı “*genel meslekler*” le de ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu bağlamdaki meslekler ise “*kişilik özelliğine bağlı olarak*” “*hâkim*” (2), “*bilim insanı*” (1), “*sporcu*” (1), “*polis*” (1); “faaliyetlerine bağlı olarak” ise “*turist rehberi*” (2), “*okçu*” (1) olarak sıralanmıştır. Öğrencilerin bu konudaki söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Kişilik özelliğine bağlı	Hâkim	“Hâkim, çünkü adaleti düzgün koruyan birisiydi” (Ö44)
	Bilim insanı	“Bilim insanı olurdu bence, çünkü akıllı” (Ö22)
	Sporcu	“Sporcu, çünkü kuvvetinden ve gücünden dolayı” (Ö32)
	Polis	“Polis, çünkü çok adaletli biri” (28)
Faaliyetlerine bağlı	Turist rehberi	“Turist rehberi, çünkü Asya’dan buraya gelmemizi sağlayan kişi o” (Ö23)
	Okçu	“Okçuluk, çünkü çok küçük yaşta okçuluk öğrenmişti” (Ö46)

Öğrencilerin Alparslan’ın kişiliğine yönelik olarak onu ilişkilendirdikleri mesleklerle dair söylemleri incelendiğinde onun adaletli olması, zeki olması ve güçlü olması gibi kişilik özelliklerini vurgulayarak onu *hâkim*, *bilim insanı* ve *sporcu* meslekleri ile ilişkilendirirken; Anadolu’ya yerleşmemizin önemli bir adımı olan Malazgirt Savaşı’ndan

yola çıkarak Alparslan'ı bizi Anadolu'ya getiren bir *turist rehberi* olarak düşündükleri söylenebilir.

4.3.3. Ertuğrul Gazi

Öğrenciler “*Ertuğrul Gazi’yi bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?*” sorusuna” askeri *meslekler*” (22), “*yönetim ile ilgili meslekler*” (11) ve “*genel ilgili meslekler*” (8) cevaplarını vermişlerdir. Bu durum Tablo 25’de gösterilmiştir.

Tablo 25

7. Sınıf Öğrencilerinin Ertuğrul Gazi’yi Günümüz Meslekleriyle İlişkilendirmesi

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Askeri meslekler	Askeri Koruyucu/Görevli	Asker	9	22
		Savaşçı	5	
		Polis	2	
		Okçu	1	
		Özel harekâtçı	1	
	Askeri Lider	Komutan	4	
Yönetim ile ilgili meslekler		Belediye Başkanı	4	11
		Cumhurbaşkanı	3	
		Bakan	2	
		Yönetici	1	
		Müdür	1	
Genel meslekler	Kişilik özelliğine bağlı	Hâkim	3	8
		Mimar	1	

Faaliyetlerine bağlı	Öğretmen	3
	Jokey	1

Tablo 25 incelendiğinde Ertuğrul Gazi’yi “*askeri meslekler*” ile ilişkilendiren öğrencilerin bu meslekleri “*askeri/koruyucu görevli*” olarak “*asker*” (9), “*savaşçı*” (5), “*polis*” (2), “*okçu*” (1), “*özel harekâtçı*” (1); “*askeri lider*” olarak ise “*komutan*” (4) olarak sıraladıkları görülmektedir. Öğrencilerin bu mesleklere dair söylem örnekleri aşağıda sıralanmıştır.

Askeri/Koruyucu Görevli	Asker	“ <i>Asker, savaşçılığından dolayı.</i> ” (Ö13)
	Savaşçı	“ <i>Savaşçı, çünkü Diriliş Ertuğrul dizisinde iyi savaştığını görmüştüm.</i> ” (Ö32)
	Polis	“ <i>Polis, çünkü sürekli savaşçı özelliği olduğu için.</i> ” (Ö14)
	Okçu	“ <i>Okçu olabilir, çünkü atışları iyi.</i> ” (Ö2)
	Özel harekâtçı	“ <i>Özel harekât, çünkü çok iyi savaşıyor.</i> ” (Ö28)
Askeri Lider	Komutan	“ <i>Komutanlık.</i> ” (Ö36)

Öğrenci söylemleri incelendiğinde öğrencilerin Ertuğrul Gazi’yi daha çok savaşçı özelliğine ithafen askeri meslekler ile ilişkilendirdikleri söylenebilir. Ertuğrul Gazi’yi savaşçılık ile ilişkilendiren Ö32’nin söyleminden yola çıkarak öğrencilerin izledikleri diziler ve filmlerin, tarihi şahsiyetleri tanınmaları üzerinde ne kadar etkili olduğu söylenebilir.

Öte yandan öğrenciler Ertuğrul Gazi’yi “*yönetim ile ilgili meslekler*” ile de ilişkilendirmişlerdir. Bu meslekleri ise “*belediye başkanı*” (4), “*cumhurbaşkanı*” (3), “*bakan*” (2), “*yönetici*” (1), “*müdür*” (1) olarak sıralamışlardır. Öğrencilerin bu konudaki söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Belediye başkanı	“Belediye başkanı, çünkü küçük bir boyu yönetiyordu.” (Ö1)
Cumhurbaşkanı	“Cumhurbaşkanı, çünkü her yeri yönetebilir.” (Ö29)
Bakan	“Bence günümüzdeki bakanlardan birisi olurdu.” (Ö39)
Yönetici	“Yöneticiliği ile tanımlardım.” (Ö25)
Müdür	“Müdür, çünkü işleri çok iyi yönetir.” (Ö20)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Ertuğrul Gazi’nin Kayı boyunu yönetmesinden yola çıkarak onu yöneticilik ile ilgili mesleklerle ilişkilendirildiği görülmektedir. Küçük bir boyu yönetmesinden dolayı günümüzde *belediye başkanı* olabileceğini düşünen öğrencilerin olmasının yanında, onu ülkeyi yöneten *bir cumhurbaşkanı* olarak da gören öğrenciler bulunmaktadır.

Öğrencilerin Ertuğrul Gazi’yi ilişkilendirdiği bir diğer alan ise “*genel meslekler*”dir. Bu meslekleri ise “*faaliyetlerine bağlı*” olarak “*hâkim*” (3), “*mimar*” (1); “*kişilik özelliğine bağlı*” olarak ise “*öğretmen*” (3), “*jokey*” (1) olarak sıralamışlardır. Öğrencilerin bu konudaki söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Faaliyetlerine bağlı	Hâkim	“Hâkim olurdu, çünkü adaletli ve demokrasili bir adam olduğu için.” (Ö12)
	Mimar	“Mimar, çünkü zeki ve akıllı.” (Ö21)
Kişilik özelliğine bağlı	Öğretmen	“Öğretmen, çünkü Osman Bey’i yetiştirdi.” (Ö5)
	Jokey	“At koşucusu, çünkü çok güzel at koşturuyor.” (Ö26)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde, öğrenciler Ertuğrul Gazi’nin uyguladığı ve sonrasında da Osmanlı Devleti’nin ana politikalarından birisi olan istimâlet politikası içerisinde uyguladığı hoşgörölü ve adaletli yönetim anlayışına istinaden hâkim olarak düşündükleri söylenebilir. Zira Osmanlı kaynakları devletin büyüyüp yayılmasında istimâletin önemi üzerinde dururken istimâlet, hoşgörü ve adalet ile kendi yana çekme anlamına gelmektedir (İnalcık, 2009). Öte yandan Ertuğrul Gazi’nin oğlu Osman’ın iyi bir

asker ve yönetici olarak yetişmesine sunduğu katkıdan dolayı *öğretmen*; Türk kültüründe önemli bir yer tutan ve muhakkak Ertuğrul Gazi'nin de ata binmesinden dolayı *jokey*; zekâsından dolayı da *mimar* meslekleri ile ilişkilendirmişlerdir.

4.3.4. Osman Bey

Öğrenciler “*Osman Bey’i bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?*” sorusuna “*askeri meslekler*” (20), “*yönetim ile ilgili meslekler*” (18) ve “*genel meslekler*” (8) cevaplarını vermişlerdir. Bu durum Tablo 26’de gösterilmiştir.

Tablo 26

7. Sınıf Öğrencilerinin Osman Bey’i Günümüz Meslekleriyle İlişkilendirmesi

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Askeri meslekler	Askeri Koruyucu/Görevli	Savaşçı	7	20
		Asker	5	
		Okçu	2	
	Askeri Lider	Komutan	6	
Yönetim ile ilgili meslekler		Cumhurbaşkanı	16	18
		Belediye Başkanı	1	
		Yönetici	1	
		Öğretmen	1	8
		Doktor	1	
Faaliyetlerine bağlı		Bordo bereli asker	1	
		Girişimci	1	
		İmam	1	
		Patron	1	

	Yönetmen/Senarist	1
Gerekçesiz	Hâkim	1

Tablo 26 incelendiğinde Osman Bey’i “*askeri meslekler*” ile ilişkilendiren öğrencilerin bu meslekleri “*askeri/koruyucu görevli*” olarak “*savaşçı*” (7), “*asker*” (5), “*okçu*” (2); “askeri lider” olarak ise “*komutan*” (6) olarak sıraladıkları görülmektedir. Öğrencilerin bu mesleklere dair söylem örnekleri aşağıda sıralanmıştır.

Askeri Koruyucu /Görevli	Savaşçı	“ <i>Savaşçı.</i> ” (Ö38)
	Asker	“ <i>Asker, çünkü savaşçı.</i> ” (Ö41)
	Okçu	“ <i>O zamanlar ki insanların savaşçı özelliğinden dolayı okçu.</i> ” (Ö14)
Askeri Lider	Komutan	“ <i>Komutan, çünkü orduyu çok iyi yönetirdi.</i> ” (Ö20)

Öğrencilerin söylemleri değerlendirildiğinde Osman Bey ile en fazla(20) *askeri mesleklerin* ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu mesleklerin seçilmesinde Osman Bey’in yürüttüğü askeri faaliyetlerin etkisi olduğu gibi cesaret ve yöneticilik gibi kişilik özelliklerinin de etkisinin olduğu söylenebilir.

Öte yandan Osman Bey’i “*yönetim ile ilgili meslekler*” ile ilişkilendiren öğrenciler bu meslekleri “*cumhurbaşkanı*” (16), “*belediye başkanı*” (1), “*yönetici*” (1) olarak sıralamışlardır. Öğrencilerin bu konudaki söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Cumhurbaşkanı	“ <i>Kesinlikle cumhurbaşkanı olurdu, çünkü çok iyi bir lider ve insanlarla iletişiminin çok iyi olduğunu düşünüyorum.</i> ” (Ö12)
Belediye Başkanı	“ <i>Belediye başkanı.</i> ” (Ö36)
Yönetici	“ <i>Yönetici.</i> ” (Ö25)

Öğrencilerin bu konudaki söylemleri değerlendirildiğinde ise Osman Bey'in Osmanlı Devleti'ni kurması ve yönetmesi dolayısıyla günümüzde de *yönetim ile ilgili meslekler ile* ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu bağlamda en fazla(16) verilen cevap günümüzde en yüksek yönetim makamı olan *cumhurbaşkanlığı*dır. Zira Osman Bey de padişah olarak devletin en üst makamında yer almaktaydı. Ö12'nin söyleminden yola çıkarak Osman Bey'in cumhurbaşkanı mesleği ile ilişkilendirilmesinde bir kişilik özelliği olan iletişim becerisinin de etkili olduğu söylenebilir.

Öğrenciler ayrıca Osman Bey'i, "*genel meslekler*" ile de ilişkilendirmişlerdir. Bu meslekleri ise "*kişilik özelliğine bağlı*" olarak "*öğretmen*" (1), "*doktor*" (1), "*bordo bereli asker*" (1); "*faaliyetlerine bağlı*" olarak "*girişimci*" (1), "*imam*" (1), "*patron*" (1), "*yönetmen/senarist*" (1); "*gerekçesiz*" olarak ise "*hâkim*" (1) şeklinde sıralamışlardır. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Kişilik özelliğine bağlı	Öğretmen	"Tarih öğretmeni, tarihle alakalı bilgili olması." (Ö43)
	Doktor	"Doktor, çünkü hem tarihi hem feni iyi olduğu için" (Ö30)
	Bordo bereli asker	"Cesaretli olduğu için bordo bereli." (Ö22)
Faaliyetlerine bağlı	Girişimci	"Girişimci, çünkü bir devlet kurmuş. Bir işe giriyor." (Ö33)
	İmam	"İmam, çünkü ahilerin desteğini arkasına almıştı ve Şeyh Edebalı'nın kızıyla evlenmişti." (Ö5)
	Patron	"Patron. Çünkü Osmanlı'nın kurucuydu." (Ö19)
	Yönetmen/Senarist	"Yönetmen ve senarist olurdu, çünkü beyliği devlete, devleti de imparatorluğa doğru yönetti ve yazdı." (Ö34)
Gerekçesiz	Hâkim	"Hâkim" (Ö5)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Osman Bey'i genel mesleklerle ilişkilendiren öğrencilerin Osman Bey'in kişilik özelliklerinden ve yaptığı faaliyetlerden yola çıktığı

görülmektedir. Bu konuda onun tarihi bir şahsiyet olmasından dolayı *tarih öğretmeni* olarak gören öğrenciler olduğu gibi, Osmanlı Devleti’nin kurucusu olmasından yola çıkarak onu yazdığı senaryosunu filme dönüştüren bir *yönetmen* ile ilişkilendirmişlerdir. Ayrıca Osman Bey’in Osmanlı Devleti’nin kurucu olmasından dolayı Ö19’un onu devletin sahibi olarak *patron* mesleğine uygun görmüştür.

4.3.5. Fatih Sultan Mehmet

Öğrenciler “*Fatih Sultan Mehmet’i bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?*” sorusuna “*genel meslekler*” (20), “*askeri meslekler*” (11) ve “*yönetim ile ilgili meslekler*” (8) cevaplarını vermişlerdir. Bu durum Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27

7. Sınıf Öğrencilerinin Fatih Sultan Mehmet’i Günümüz Meslekleriyle İlişkilendirmesi

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Genel meslekler	Kişiliğine özelliğine bağlı	Mimar	5	20
		Bilim adamı	4	
		Ressam	2	
		Şair	2	
		Özel Harekâtçı	2	
	Faaliyetlerine bağlı	Asker	1	6
		Mühendis	1	
		Tüccar	1	
		Teknik Direktör	1	
		Gerekçesiz	Öğretmen	
		Komutan	6	

Askeri meslekler	Askeri Lider	General	2	11
	Askeri	Savaşçı	2	
	Koruyucu/Görevli	Okçu	1	
Yönetim ile ilgili meslekler		Cumhurbaşkanı	4	8
		Yönetici	2	
		Başbakan	1	
		Belediye Başkanı	1	

Tablo 27 incelendiğinde Fatih Sultan Mehmet’i “*genel meslekler*” ile ilişkilendiren öğrenciler bu meslekleri “*kişilik özelliğine bağlı*” olarak “*mimar*” (5), “*bilim adamı*” (4), “*ressam*” (2), “*şair*” (2), “*özel harekâtçı*” (2), “*asker*” (1); “*faaliyetlerine bağlı olarak*” ise “*mühendis*” (1), “*tüccar*” (1), “*teknik direktör*” (1); “*gerekçesiz*” olarak ise “*öğretmen*” (1) olarak sıralamışlardır. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Kişiliğine özelliğine bağlı	Mimar	“Mimar, çünkü çok zeki.” (Ö35)
	Bilim adamı	“Bilim insanı derdim. Çünkü zeki olması ve tahta küçük yaşta geçmesi ile pek çok dili konuşabilmesi.” (Ö32)
	Ressam	“Mimar ya da ressam, çünkü sanata değer veren bir kişi.” (Ö33)
	Şair	“Şair, şiiri vardır.” (Ö49)
	Özel Harekâtçı	“JÖH (Jandarma Özel Harekât), çünkü dayanıklı ve cesur birisi.” (Ö28)
Faaliyetlerine bağlı	Asker	“Asker olabilirdi, nedeni ise çok cesur ve akıllı.” (Ö2)
	Mühendis	“Mühendis, çünkü gerçekte de bir mühendisti.” (Ö50)
	Tüccar	“Tüccar, çünkü ekonomiye büyük katkıları

olmuş.”(Ö15

Teknik Direktör		“Teknik direktör, çünkü ordusunu çok iyi yönetmiş.” (Ö5)
Gerekçesiz	Öğretmen	“Matematik öğretmeni.” (Ö26)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde öğrencilerin bir kısmının Fatih Sultan Mehmet’i, onun kişilik özelliklerinden yola çıkarak günümüz meslekleriyle ilişkilendirdikleri görülmektedir. Fatih Sultan Mehmet’in sanatı sevmesi, şiirler yazması, zeki olması ve iyi bir yönetici olması bu özelliklerindendir. Ayrıca Fatih Sultan Mehmet’in yaptığı faaliyetler de günümüz meslekleriyle ilişkilendirilmesinde etkili olmuştur. Örneğin özellikle Karadeniz ticareti için yaptığı faaliyetler ile *tüccar*, İstanbul’un fethi sırasında yapılan şahı toplarından dolayı olsa gerek *mühendis* mesleği ile ilişkilendirilmiştir.

Öte yandan öğrenciler Fatih Sultan Mehmet’i “askeri meslekler” ile de ilişkilendirmişlerdir. Bu meslekleri ise “askeri lider” olarak “komutan” (6), “general” (2); “askeri/koruyucu görevli” olarak ise “savaşçı” (2), “okçu” (1) olarak sıralamışlardır. Öğrencilerin bu konudaki söylem örnekleri aşağıda verilmiştir.

Askeri Lider	Komutan	“Komutan, çünkü çok büyük bir ordusu vardı.” (Ö25)
	General	“General olabilirdi.” (Ö43)
Askeri/Koruyucu Görevli	Savaşçı	“Savaşçı.” (Ö8)
	Okçu	“Okçu.” (Ö14)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Türk tarihinin en büyük kumandanlarından birisi olan ve Türk tarihinin en büyük zaferlerinden birisi olan İstanbul’un fethini gerçekleştirmiş Fatih Sultan Mehmet’i askeri meslekler ile ilişkilendirdikleri görülmektedir.

Tablo 27 incelendiğinde öğrencilerin Fatih Sultan Mehmet’i ilişkilendirdikleri meslekler arasında “yönetim ile ilgili meslekler” de bulunduğu görülmektedir. Öğrenciler bu meslekleri “cumhurbaşkanı” (4), “yönetici” (2), “başbakan” (1), “belediye başkanı” (1) olarak sıralamışlardır. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda verilmiştir.

Cumhurbaşkanı	“Cumhurbaşkanı, nedeni hiçbir padişahın alamadığı İstanbul’u aldığına göre bir devleti de yönetebilir.” (Ö35)
Yönetici	“Büyük kurumlarda yönetici.” (Ö9)
Başbakan	“Başbakan” (Ö4)
Belediye Başkanı	“Belediye başkanı.” (Ö36)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde öğrenciler Fatih Sultan Mehmet’i, Osmanlı Devleti’ni yöneten bir padişah olmasından dolayı günümüzde de bir devletin ya da bir kurumun yöneticisi olarak düşünmüş ve o yönde bir meslek ile ilişkilendirdikleri söylenebilir.

4.3.6. Yavuz Sultan Selim

Öğrenciler “Yavuz Sultan Selim’i bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?” sorusuna “askeri meslekler” (19), “genel meslekler” (16) ve “yönetim ile ilgili meslekler” (6) cevaplarını vermişlerdir. Bu durum Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28

7. Sınıf Öğrencilerinin Yavuz Sultan Selim’i Günümüz Meslekleriyle İlişkilendirmesi

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Askeri meslekler	Askeri/Koruyucu Görevli	Asker	9	19
		Savaşçı	3	
		Okçu	1	
	Askeri Lider	Komutan	6	
		Öğretmen	3	
		Kasiyer	1	

Genel meslekler	Kişilik özelliğine bağlı	Yazar	1	16
		Hâkim	1	
		Esnaf	1	
		Atlet	1	
	Faaliyetlerine bağlı	Mimar	2	
		Din adamı	1	
		Plaza patronu	1	
		Hazine bakanı	1	
		Savunma ve sanayi bakanı	1	
		Gerekçesiz	Şair	
Yönetim ile ilgili meslekler		Cumhurbaşkanı	4	6
		Yönetici	1	
		Başbakan	1	

Tablo 28 incelendiğinde öğrencilerin Yavuz Sultan Selim’i en fazla(19) “*askeri meslekler*” ile ilişkilendirmişlerdir. Bu meslekleri ise “*askeri/koruyucu görevli*” olarak “*asker*” (9), “*savaşçı*” (3), “*okçu*” (1); “*askeri lider olarak*” ise “*komutan*” (6) şeklinde sıralamışlardır. Öğrencilerin bu mesleklere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Askeri/Koruyucu Görevli	Asker	“İyi bir asker, çünkü çok iyi bir savaşçıydı.” (Ö50)
	Savaşçı	“Savaşçı bir meslek.” (Ö42)
	Okçu	“Okçu olarak tanımlardım.” (Ö25)
Askeri Lider	Komutan	“Bir general (komutan) olurdu, çünkü az yılda büyük başarılar kazanmış.” (Ö16)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Yavuz Sultan Selim'in en fazla askeri mesleklerle ilişkilendirilmesinin sebebinin onun yaptığı askeri faaliyetler olduğu söylenebilir. Öğrenciler, kısa sayılabilecek taht hayatında uzun seferler ve fetihler gerçekleştiren Yavuz Sultan Selim'in günümüzde de askeri bir meslekte bulunacağını düşünmektedirler.

Öte yandan öğrencilerin bir kısmı da Yavuz Sultan Selim'i "genel meslekler" ile ilişkilendirmişlerdir. Bu meslekler "kişilik özelliğine bağlı" olarak "öğretmen" (3), "kasiyer" (1), "yazar" (1), "hâkim" (1), "esnaf" (1), "atlet" (1); "faaliyetlerine bağlı" olarak "mimar" (2), "din adamı" (1), "plaza patronu" (1), "hazine bakanı" (1), "savunma ve sanayi bakanı" (1); "gerekçesiz" olarak ise "şair" (2) şeklinde sıralamışlardır. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Kişilik özelliğine bağlı	Öğretmen	"Öğretmen, nedeni akıllı ve bilgili olması." (Ö2)
	Kasiyer	"Kasiyer, matematiği çok iyi." (Ö22)
	Yazar	"Yazar, çünkü çok kitap okumuş." (Ö46)
	Hakim	"Hakim, çünkü dürüst birisi." (Ö30)
	Esnaf	"Esnaf, çünkü her şeyi ısrar ederek almak istemesi." (Ö15)
Faaliyetlerine bağlı	Atlet	"Atlet olurdu, çok hızlı iş yapıyor." (Ö33)
	Mimar	"Mimar, yaptırdığı cami çok güzel." (Ö31)
	Din adamı	"Din adamı, çünkü ilk Osmanlı halifesidir." (Ö1)
	Plaza patronu	"Bence plaza patronu, çünkü akıyla hayal edilemeyecek kadar para kazanmış." (Ö34)
	Hazine bakanı	"Türkiye hazine bakanı, çünkü zamanında Osmanlı ekonomisine büyük katkıda bulunmuştur." (Ö12)
Gerekçesiz	Savunma ve sanayi bakanı	"Savunma ve sanayi bakanı, çünkü başka ülkelere saldırdığı için." (Ö24)
	Şair	"Şair." (Ö48)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde bu mesleklerin belirlenmesinde Yavuz Sultan Selim'in kişilik özellikleri ve faaliyetlerinin etkili olduğu görülmektedir. Örneğin Ö1 halifeliği ele geçirerek ilk Osmanlı halifesi olan Yavuz Sultan Selim'i bir *din adamlığı* ile ilişkilendirirken; kısa sürede büyük işler yapmasını dikkate alan Ö33, onu hızlı bir *atlet* olarak nitelendirmiştir. Osmanlı hazinesini kat kat büyütmesi ise Ö34 tarafından günümüzün zengin bir *plaza patronu* ile ilişkilendirilmiştir.

Öğrencilerin Yavuz Sultan Selim'i ilişkilendirdiği diğer bir meslek grubu ise “*yönetim ile ilgili meslekler*”dir. Tablo 3 incelendiğinde bu mesleklerin “*cumhurbaşkanı*” (4), “*yönetici*” (1), “*başbakan*” (1), olarak sıralandığı görülmektedir. Öğrencilerin bu konudaki söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Cumhurbaşkanı	“ <i>Cumhurbaşkanı, çünkü Osmanlı döneminde çok güçlü bir padişahtı.</i> ” (Ö35)
Yönetici	“ <i>Öngörülü olmasından dolayı bir yönetici.</i> ” (Ö23)
Başbakan	“ <i>Başbakan</i> ” (Ö15)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Yavuz Sultan Selim'i yönetim ile ilgili mesleklerle ilişkilendiren öğrencilerin en fazla(4) *cumhurbaşkanı* cevabını verdikleri görülmektedir. Öğrencilerin bu meslekleri belirlerken Yavuz Sultan Selim'in yönetici özelliklerinin yanında onun kişilik özellikleri ve faaliyetlerinden de etkilendikleri söylenebilir. Örneğin *güçlü olması cumhurbaşkanlığı ile öngörülü olması ise yöneticilik ile ilişkilendirilmiştir.*

4.3.7. Kanuni Sultan Süleyman

Öğrenciler “*Kanuni Sultan Süleyman'ı bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?*” sorusuna “*genel meslekler*” (23), “*yönetim ile ilgili meslekler*” (11) ve “*askeri meslekler*” (12) cevaplarını vermişlerdir. Bu durum Tablo 29'de gösterilmiştir.

Tablo 29

7. Sınıf Öğrencilerinin Kanuni Sultan Süleyman'ı Günümüz Meslekleriyle İlişkilendirmesi

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Genel meslekler	Kişilik özelliğine bağlı	Hâkim	14	23
		Öğretmen	2	
		Psikolog	1	
		Adalet bakanı	1	
		Demirci	1	
	Faaliyetlerine bağlı	Seyyah	2	11
	Gerekçesiz	Denizci	1	
		İş adamı	1	
Yönetim ile ilgili meslekler		Cumhurbaşkanı	6	11
		Yönetici	5	
Askeri meslekler	Askeri lider	Komutan	6	12
	Askeri	Asker	4	
	Koruyucu/Görevli	Polis	2	

Tablo 29 incelendiğinde Kanuni Sultan Süleyman'ı “*genel meslekler*” ile ilişkilendiren öğrenciler bu meslekleri “*kişilik özelliğine bağlı*” olarak “*hâkim*” (14), “*öğretmen*” (2), “*psikolog*” (1), “*adalet bakanı*” (1), “*demirci*” (1); “*faaliyetlerine bağlı olarak*” “*seyyah*” (2); “*gerekçesiz*” olarak ise “*denizci*” (1), “*iş adamı*” (1) olarak sıralamışlardır. Öğrencilere ait bu konudaki söylem örnekleri aşağıda verilmiştir.

Kişilik özelliğine bağlı	Hâkim	“Hâkim, çünkü kanuni ünvanını aldı ve kanunda hâkimi anımsatıyor bana.” (Ö45)
	Öğretmen	“Öğretmen, çünkü akıllı.” (Ö18)
	Psikolog	“Psikolog olabilirdi, çünkü her şartta güçlü olabilen birisi.” (Ö23)
	Adalet bakanı	“Adalet bakanı, çünkü adaletli ve hukukçu bir adamdı.” (Ö12)
	Demirci	“Demirci, çünkü iyi kılıç kullanırdı.” (Ö28)
Faaliyetlerine bağlı	Seyyah	“Seyyah olabilirdi, çünkü çok gezmiş.” (Ö31)
Gerekçesiz	Denizci	“Denizci.” (Ö43)
	İş adamı	“Zengin iş adamı.” (Ö5)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Kanun Sultan Süleyman’ın özellikle adaletli bir kişiliğe sahip olması öğrenciler tarafından vurgulanan bir özelliğidir. Öğrenciler bu bağlamda Kanuni Sultan Süleyman’ı *hâkimlik* mesleği ile ilişkilendirmişlerdir. Ayrıca halimlik mesleğinin yanında kanun koyuculuk, uygulayıcılık yönü de vurgulanmıştır. Ö45’in söylemi bu durumu ortaya koymaktadır. Yine güçlü olması *psikolog*, zeki olması *öğretmenlik*, iyi kılış kullanması *demircilik* meslekleri ile ilişkilendirilmesine neden olmuştur. Ayrıca öğrenciler, Kanuni Sultan Süleyman’ın çok sayıda sefere çıkmasından dolayı *seyyah* mesleği ile ilişkilendirmişlerdir.

Öğrenciler ayrıca Kanuni Sultan Süleyman’ı “*yönetim ile ilgili meslekler*” le de ilişkilendirmişlerdir. Bu mesleklerin ise “*cumhurbaşkanı*” (6) ve “*yönetici*” (5) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bu meslekleri seçmesinde Kanuni Sultan Süleyman’ın Osmanlı Devleti’nin başarılı bir padişahı olmasının payı olduğu söylenebilir. Bu konudaki öğrenci söylemleri aşağıda gösterilmiştir.

Cumhurbaşkanı	“Cumhurbaşkanı.” (Ö9)
Yönetici	“Yönetici, çünkü padişahı.” (Ö49)

Öte yandan öğrencilerin Kanuni Sultan Süleyman'ı “askeri meslekler” ile ilişkilendirdikleri de görülmektedir. Bu meslekler ise “askeri lider” olarak “komutan” (6); “askeri/koruyucu görevli” olarak ise “asker” (4), “polis” (2) olarak sıralanmıştır. Öğrencilerin bu konudaki söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Askeri lider	Komutan	“Komutan, çünkü ordusu vardı.” (Ö46)
Askeri/Koruyucu Görevli	Asker	“Asker.” (Ö38)
	Polis	“Polis olurdu, çünkü hazineyi korudu.” (Ö34)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Kanuni Sultan Süleyman'ın askeri meslekler ile ilişkilendirilmesinde güçlü bir orduyu yönetmesinin ve savaşlarda büyük başarılar kazanmasının etkisinin olduğu söylenebilir.

4.3.8. Barbaros Hayrettin Paşa

Öğrenciler “Barbaros Hayrettin Paşa'yı bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?” sorusuna “genel meslekler” (39), “yönetim ile ilgili meslekler” (4) ve “askeri meslekler” (1) cevaplarını vermişlerdir. Bu durum Tablo 30'de gösterilmiştir.

Tablo 30

7. Sınıf Öğrencilerinin Barbaros Hayrettin Paşa'yı Günümüz Meslekleriyle İlişkilendirmesi

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Genel meslekler	Faaliyetlerine bağlı	Kaptan	27	39
		Balıkçı	5	
		Denizci	5	
		Seyyah	1	
	Kişilik özelliğine bağlı	Başkan	1	

	Askeri lider	Komutan	2	
Askeri meslekler		Savaşçı	1	4
	Askeri Koruyucu/Görevli	Asker	1	
Yönetim ile ilgili meslekler		Cumhurbaşkanı	1	1

Tablo 30 incelendiğinde Barbaros Hayrettin Paşa'yı “*genel meslekler*” ile ilişkilendiren öğrenciler bu meslekleri “*faaliyetlerine bağlı*” olarak “*kaptan*” (27), “*balıkçı*” (5), “*denizci*” (5), “*seyyah*” (1); “*kişilik özelliğine bağlı*” olarak ise “*başkan*” (1) olarak sıralamışlardır. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda verilmiştir.

Faaliyetlerine bağlı	Kaptan	“Kaptan, çünkü kaptanlıkla Osmanlı tarihine geçti.” (Ö1)
	Balıkçı	“Balıkçı.” (Ö36)
	Denizci	“Denizci.” (Ö1)
	Seyyah	“Seyyah olabilirdi, çünkü karadan havaya, havadan suya iyi bilen biri olmalı.” (Ö23)
Kişilik özelliğine bağlı	Başkan	“Başkan, çünkü zeki.” (Ö27)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde bu mesleklerin belirlenmesinde Barbaros Hayrettin Paşa'nın denizlerde faaliyetlerde bulunması ve kaptan- ı derya olarak görev yapmasının etkisinin olduğu söylenebilir. Öğrencilerin Osmanlı tarihinin en önemli denizcilerinden birisi olan Barbaros Hayrettin Paşa'yı günümüzün *kaptanı*, *denizcisi*, *balıkçısı* ve gezgin bir *seyyahı* olarak gördüğü görülmektedir. Barbaros Hayrettin Paşa ayrıca ine kişiliğine bağlı olarak zekâsından dolayı *başkanlık* ile ilişkilendirilmiştir.

Öte yandan öğrenciler Barbaros Hayrettin Paşa'yı “*askeri meslekler*” ile de ilişkilendirmişlerdir. Öğrenciler bu meslekleri “*askeri lider*” olarak “*komutan*” (2);

“askeri/koruyucu görevli” olarak ise “savaşçı” (1), “asker” (1) olarak ilişkilendirmişlerdir. Zira Barbaros Hayrettin Paşa denizciliğinin yanında önemli başarılar kazanan bir donanma komutanıdır. Öğrenciler de bu durumdan hareketle onu günümüzün askeri meslekleri ile ilişkilendirmişlerdir. Öğrencilerin bu konudaki söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Askeri lider	Komutan	“Donanmayı kontrol eden bir komutan.” (Ö16)
Askeri/Koruyucu Görevli	Savaşçı	“Savaşçı.” (Ö38)
	Asker	“Asker, savaşta iyi.” (Ö22)

Tablo 30 incelendiğinde öğrencilerin Barbaros Hayrettin Paşa’yı “yönetim ile ilgili meslekler” ile ilişkilendirdiği görülmektedir. Bu meslekler “cumhurbaşkanı” (1) olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin bu konudaki söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Cumhurbaşkanı	“Cumhurbaşkanı.” (Ö15)
---------------	------------------------

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Osmanlı Devleti’nde kaptan-ı derya olarak donanmayı yöneten Barbaros Hayrettin Paşa’nın öğrenciler tarafından günümüzde de yöneticilik ile ilgili bir meslek olan cumhurbaşkanlığı ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

4.3.9. Mimar Sinan

Öğrenciler “Mimar Sinan’ı bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?” sorusuna “genel meslekler” (52) cevaplarını vermişlerdir. Bu durum Tablo 31’de gösterilmiştir.

Tablo 31

7. Sınıf Öğrencilerinin Mimar Sinan'ı Günümüz Meslekleriyle İlişkilendirmesi

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Genel meslekler	Faaliyetlerine bağlı	Mimar	46	52
		Mühendis	3	
		Tasarımcı	1	
	Kişilik özelliğine bağlı	Usta	1	
	Gerekçesiz	Ressam	1	

Tabla 31 incelendiğinde Mimar Sinan'ı günümüzdeki “*genel meslekler*” ile ilişkilendiren öğrenciler bu meslekleri “*faaliyetlerine bağlı*” olarak “mimar” (46), “mühendis” (3), “tasarımcı” (1); “*kişilik özelliğine bağlı*” olarak “usta” (1); “*gerekçesiz*” olarak ise “*ressam*” (1) olarak sıralamışlardır. Öğrenciler Mimar Sinan'ın kendi mesleği ve faaliyetlerinden yola çıkarak günümüzde de aynı doğrultuda meslekler ile ilişkilendirdiği söylenebilir. Öğrencilerin bu konudaki söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Faaliyetlerine bağlı	Mimar	“Mimar olurdu. Çünkü zaten başarılı bir mimardı.” (Ö16)
	Mühendis	“Bir mühendis olurdu. Çünkü nu yeteneği sadece mimarlıkta değil diğer alanlarda da kullanabilir.” (Ö23)
	Tasarımcı	“Tasarımcı, çünkü çizimi iyi.” (Ö19)
Kişilik özelliğine bağlı	Usta	“ Usta, çünkü bir sürü eserler yapmış.” (Ö46)
Gerekçesiz	Ressam	“Ressam.” (Ö29)

Öğrencilerin ünlü Türk büyükleri için, “Bu kişiyi bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?” soruna verdikleri cevaplar toplu olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin

bu meslekleri askeri meslekler, genel meslekler ve yönetim ile ilgili meslekler olarak sıraladıkları görülmektedir. Askeri meslekleri askeri lider ya da askeri alanda görev yapan koruyucu/görevli olarak ayıran öğrencilerin, genel meslekleri ise Türk büyüklerinin kişilik özelliklerinden veya faaliyetlerinden yola çıkarak belirledikleri söylenebilir. Diğer taraftan öğrenciler Türk büyüklerini yönetim ile ilgili meslekler ile de ilişkilendirmişlerdir. Bu konuda ise Türk büyüklerinin kendi dönemlerindeki yönetsel başarılarını ve kişilik özelliklerini sebep olarak gösterdikleri görülmektedir.

4.4.Ünlü Türk büyükleriyle özdeşim kurma

Bu bölümde öğrencilerin, ünlü Türk büyüklerinden çalışmada yer alan “Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa ve Mimar Sinan” ile özdeşim kurma şekilleri temalaştırılarak tablolaştırılmıştır.

4.4.1. Metehan

Öğrencilerin, “Metehan’ın hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?” sorusuna “*kişilik özellikleri*”(36), “*mesleki özellikleri ve faaliyetleri*” (19) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 32’de gösterilmiştir.

Tablo 32

7. Sınıf Öğrencilerinin Metehan İle Özdeşim Kurmaları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
		Cesaret	18	
	Değer Özellikleri	Adalet	1	
		Öğreticilik	2	
		Pes etmemek	2	

Kişilik özellikleri	Kararlılık	2	36
	Karakter Özellikleri		
	Liderlik	2	
	Azim	1	
	Akıl ve Fiziki Özellikleri		
Mesleki özellikleri ve Faaliyetleri	Zeki	7	19
	Güçlü	1	
	Savaşçılık	12	
	Yöneticilik	3	
	Savunmacı	1	
	Orduları düzenleyici	1	
	Yenilikçi	1	
	Araştırmacı	1	

Tablo 32 incelendiğinde Metehan'ın *kişilik özelliklerini* örnek alırdım diyen öğrencilerin, onun “*değer özellikleri*” doğrultusunda “*cesaret*” (18), “*adalet*” (1); “*karakter özellikleri*” doğrultusunda “*öğreticilik*” (2), “*pes etmemek*” (2), “*kararlılık*” (2), “*liderlik*” (1), “*azim*” (1); “*akıl ve fiziki özellikleri*” bağlamında ise “*zeki*” (7), “*güçlü*” (1) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğrencilere ait söylemler aşağıda gösterilmiştir.

Değer Özellikleri	Cesaret	“Cesurluğunu örnek alırdım” (Ö18)
	Adalet	“Adaletliliğini örnek alırdım” (Ö44)
Karakter Özellikleri	Öğreticilik	“Öğretici kişiliğini örnek alırdım” (Ö6)
	Pes etmemek	“Asla pes etmemesini örnek alırdım” (Ö17)
	Kararlılık	“Kararlı ve savaşçılığını örnek alırdım” (Ö29)
	Azim	“Azimli olmasını” (Ö28)
	Liderlik	“Liderlik özelliğini kendime örnek alırdım” (Ö33)

Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	“Zekiliğini, akıllılığını örnek alırdım” (Ö25)
	Güçlü	“Güçlü olmasını [kendime örnek alırdım]” (Ö)

Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde en çok(18) örnek alınan özelliğinin değer özellikleri anlamında cesaret, akıl ve fiziki özellikleri bağında zekasının olduğu görülmektedir.

Metehan’ın *mesleki özellikleri ve faaliyetleriyle ilgili özelliklerini örnek alırdım* cevabını veren öğrenciler ise bu özellikleri “savaşçılık” (12), “yöneticilik” (3), “savunmacı” (1), “orduları düzenleyici” (1), “yenilikçi” (1) ve “araştırmacı” (1) olarak sıralamışlardır. Öğrencilerin bu konudaki söylemleri aşağıdaki gibidir.

Savaşçılık	“Savaşçılığını örnek alırdım” (Ö37)
Yöneticilik	“Yöneticilikteki yeteneğini örnek alırdım” (Ö1)
Savunmacı	“Savunmacılığını [örnek alırdım]” (Ö13)
Orduları düzenleyici	“Ordularını düzenleyebilmesini örnek alırdım” (Ö32)
Yenilikçi	“Yenilikçiliğini örnek alırdım” (Ö41)
Araştırmacı	“Araştırmacı olmasını [örnek alırdım]” (Ö43)

Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde ise Metehan’ın faaliyetlerini yerine getirirken öne çıkan özelliklerinin öğrenciler açısından dikkat çekici olduğu söylenebilir. Yine başarı ile yöneterek ve savaşlar kazandırarak Asya Hun Devleti’ne en parlak devrini yaşatan Metehan’ın savaşçılık özelliğinin öğrenciler tarafından en çok(12) örnek alınan mesleki özelliği olduğu görülmektedir. Örnek alınan diğer bir özellik ise mesleki özelliği bağlamında *yöneticiliği*dir.

4.4.2. Alparslan

Öğrencilerin, “Alparslan’ın hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?” sorusuna “*kişilik özellikleri*” (28), “*mesleki özellikleri ve faaliyetleri*” (13) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 33’de gösterilmiştir.

Tablo 33

7. Sınıf Öğrencilerinin Alparslan İle Özdeşim Kurmaları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Kişilik özellikleri	Değer Özellikleri	Cesaret	10	28
		Adalet	1	
	Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	7	
		Güçlü	5	
	Karakter Özellikleri	Hırs	3	
		Öngörü	1	
		Liderlik	1	
Mesleki özellikleri ve Faaliyetleri		Savaşçılık	8	13
		Yenilikçilik	2	
		Taktikçilik	1	
		Doğru kararlar verebilmek	1	
		Askerlik	1	

Tablo 33 incelendiğinde Alparslan’ın *kişilik özelliklerini* örnek alırdım diyen öğrencilerin, onun “*değer özellikleri*” doğrultusunda “*cesaret*” (10), “*adalet*” (1); “*akıl ve fiziki özellikleri*” olarak “*zeki* (7), *güçlü*” (5); “*karakter özellikleri*” bağlamında ise “*hırs*” (3),

“öngörü” (1), “liderlik” (1) özelliklerini örnek alırdım cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Değer	Cesaret	“Cesurluğunu, bir aslan kadar cesur çünkü.” (Ö33)
Özellikleri	Adalet	“Adaletliliğini örnek alırdım.” (Ö44)
Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	“Zekasını.” (Ö47)
	Güçlü	“Güçlü olmasını.” (Ö7)
Karakter Özellikleri	Hırs	“Güçlü ve hırslı oluşunu.” (Ö48)
	Öngörü	“Öngörülü olmasını örnek alırdım” (Ö23)
	Liderlik	“Liderlik.” (Ö29)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Alparslan’ın kişilik özelliklerinden en fazla(10) değer özelliklerinden olan cesaretinin öğrenciler tarafından örnek alındığı söylenebilir. Diğer taraftan akıl ve fiziki özelliklerinden zeki oluşu ve karakter özelliklerinden hırslı oluşu da yine verilen cevaplardandır.

Öte yandan Alparslan’ın mesleki özellikleri ve faaliyetlerine yönelik özelliklerini kendisine örnek alacağını söyleyen öğrenciler bu özellikleri “savaşçılık” (8), “yenilikçilik” (2), “taktikçilik” (1), “doğru kararlar verebilmek” (1) ve “askerlik” (1) olarak belirtmişlerdir. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Savaşçılık	“Savaşçı özelliğini ve gücünü.” (Ö32)
Yenilikçilik	“Yenilikçi olması. Çünkü Anadolu’yu alması en büyük yenilik.” (Ö34)
Taktikçilik	“Taktikçi olması.” (Ö17)
Doğru kararlar verebilmek	“Doğru şekilde karar vermesi” (Ö5)
Askerlik	“Askerliği.” (Ö31)

Öğrencilerin bu konudaki söylemleri incelendiğinde en fazla(8) örnek alınan özelliğin savaşıklık özelliği olduğu görülmektedir. Zira Alparslan, Malazgirt Savaşı başta olmak üzere gerçekleştirdiği askeri faaliyetlerle tarihimizde önemli bir yer tutmaktadır. Diğer taraftan Alparslan'ın yeni bir yurt olarak Anadolu'ya sahip olması *yenilikçiliği* ve yine askeri başarılarından dolayı *taktikçiliği* ve *askerliği* de vurgulanan ve örnek alınan diğer özelliklerinden olduğu söylenebilir.

4.4.3. Ertuğrul Gazi

Öğrencilerin, “*Ertuğrul Gazi'nin hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?*” sorusuna “*kişilik özellikleri*” (43), “*mesleki özellikleri ve faaliyetleri*” (14) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 34’de gösterilmiştir.

Tablo 34

7. Sınıf Öğrencilerinin Ertuğrul Gazi İle Özdeşim Kurmaları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Kişilik özellikleri	Değer Özellikleri	Cesaret	12	43
		Adalet	7	
		Fedakârlık	1	
	Karakter Özellikleri	Pes etmemek	7	
		Liderlik	4	
		İnatçılık	3	
		Kendine güven	2	
	Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	7	
Mesleki özellikleri ve Faaliyetleri		Savaşçılık	13	14
		Gazilik	1	

Tablo 34 incelendiğinde Ertuğrul Gazi'nin *kişilik özelliklerini* örnek alırdım diyen öğrencilerin onun "*değer özellikleri*" doğrultusunda "*cesaret*" (12), "*adalet*" (7), "*fedakârlık*" (1); "*karakter özellikleri*" doğrultusunda *pes etmemek* (7), *liderlik* (4), *inatçılık* (3), *kendine güven* (2); "*akıl ve fiziki özellikleri*" olarak ise "*zeki*" (7) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Değer Özellikleri	Cesaret	" <i>Cesaretini.</i> " (Ö22)
	Adalet	" <i>Saygın ve adaletliliğini örnek alırdım.</i> " (Ö44)
	Fedakârlık	" <i>Fedakârlığını.</i> " (Ö2)
Karakter Özellikleri	Pes etmemek	" <i>Kolay pes etmemesini örnek alırdım.</i> " (Ö15)
	Liderlik	" <i>İyi bir lider olmasını.</i> " (Ö3)
	İnatçılık	" <i>Hiç yıkılmaması ve kararından vazgeçmemesi.</i> " (Ö27)
	Kendine güven	" <i>Özgüvenli olmasını, çünkü bir devlet kurmak özgüven gerektirir.</i> " (Ö23)
Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	" <i>İnatçı ve savaşçı.</i> " (Ö39)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Ertuğrul Gazi'nin öğrenciler tarafından en çok(12) örnek alınan kişilik özelliğinin değer özelliklerinden *cesareti* olduğu görülmektedir. Yine karakter özelliklerinden *pes etmemesi*; akıl ve fiziki özelliklerinden *zekâsı* da öğrenciler tarafından örnek alınan diğer kişilik özelliklerindendir. Ö23 ise Ertuğrul Gazi'yi Osmanlı Devleti'nin kurucusu olarak görerek yanlış bir algıda bulunsa da Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda pay sahibi olan Ertuğrul Gazi'nin *kendine güvenine* değinmiş ve bu özelliğini örnek alacağını belirtmiştir.

Diğer taraftan Tablo 4 incelendiğinde Ertuğrul Gazi'nin *mesleki özellikleri ve faaliyetlerine* yönelik özelliklerini kendime örnek alırdım diyen öğrencilerin "*savaşçılık*" (13), "*gazilik*" (1) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Savaşçılık

“Savaşçılığını örnek alırdım.” (Ö1)

Gazilik

“Gaziliğini.” (Ö31)

Öğrencilerin bu konudaki söylemleri incelendiğinde Ertuğrul Gazi’nin en fazla(13) savaşçılığının örnek alındığı, yine katıldığı savaşlardan dolayı sahip olduğu gaziliği de örnek alınan diğer özelliklerinden olduğu söylenebilir.

4.4.4. Osman Bey

Öğrenciler, “Osman Bey’in hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?” sorusuna “kişilik özellikleri” (36), “mesleki özellikleri ve faaliyetleri” (9) cevaplarını vermişlerdir. Bu durum Tablo 35’de gösterilmiştir.

Tablo 35

7. Sınıf Öğrencilerinin Osman Bey İle Özdeşim Kurmaları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Kişilik özellikleri	Değer Özellikleri	Cesaret	8	36
		Çalışkanlık	3	
		Dürüstlük	1	
		Cömertlik	1	
		Adalet	1	
		Saygılı	1	
	Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	8	
		Güçlü	3	
	Karakter Özellikleri	Liderlik	4	
		Kendine güven	3	

	Kararlılık	3	
Mesleki özellikleri ve Faaliyetleri	Savaşçılık	7	9
	Kuruculuk	2	

Tablo 35 incelendiğinde Osman Bey'in *kişilik özelliklerini* örnek alırdım diyen öğrencilerin, onun "*değer özellikleri*" bağlamında "*cesaret*" (8), "*çalışkanlık*" (3), "*dürüstlük*" (1), "*cömertlik*" (1), "*adalet*" (1), "*saygılı*" (1); "*akıl ve fiziki özellikleri*" doğrultusunda "*zeki*" (8), "*güçlü*" (3); "*karakter özellikleri*" olarak ise "*liderlik*" (4), "*kendine güven*" (3), "*kararlılık*" (3) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Değer Özellikleri	Cesaret	"Cesaretini, kaybedeceğini bile bile savaşmasını." (Ö42)
	Çalışkanlık	"Çalışkan olması." (Ö4)
	Dürüstlük	"Dürüst olmasını." (Ö15)
	Cömertlik	"Cömert ve dürüst olmasını." (Ö3)
	Adalet	"Adaletli davranmasını." (Ö36)
	Saygılı	"Saygılı olmasını." (Ö2)
Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	"Zekasını isterdim." (Ö19)
	Güçlü	"Güçlü olmasını." (Ö11)
Karakter Özellikleri	Liderlik	"İyi bir lider olmasını ve iyi bir iletişim kurmasını örnek alırdım." (Ö12)
	Kendine güven	"Devlet kurmaya yönelik özgüveni." (Ö40)
	Kararlılık	"Azim, çünkü Bursa'yı almak için çok çabaladı." (Ö41)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Osman Bey'in kişilik özelliklerinden en çok(8) *değer özelliklerinden cesaretinin; akıl ve fiziki özelliklerinden ise zekâsının* öğrenciler tarafından örnek alındığı görülmektedir. Ö41 Bursa'yı fethetmeyi çok arzulamasından dolayı *kararlılığını*; Ö40 ise devlet kurmasından dolayı *kendine güvenini* vurgulayarak bu özelliklerini örnek alabileceklerini söylemişlerdir.

Tablo 35 incelendiğinde öğrencilerin bir kısmının da Osman Bey'in *mesleki özellikleri ve faaliyetlerine* dair özelliklerini örnek alırdım cevabını verdikleri görülmektedir. Bu özellikler ise “*savaşçılık*” (7), ve “*kuruculuk*” (2) olarak sıralanabilir. Öğrencilerin bu konudaki söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Savaşçılık “*Savaşçı özelliğini.*” (Ö39)

Kuruculuk “*Kurucu olmasını ve koruyucu olmasını.*” (Ö28)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Osman Bey'in *savaşçılık* ve *kuruculuğunun* örnek alınan özelliklerinden olduğu görülmektedir. Bu durumda ise Osmanlı Devleti'nin kurucusu olmasının, başarılı savaşlar yapmasının, ayrıca devleti ve orduyu yöneten iyi bir lider olmasının etkinin olduğu söylenebilir.

4.4.5. Fatih Sultan Mehmet

Öğrencilerin, “*Fatih Sultan Mehmet'in hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?*” sorusuna “*kişilik özellikleri*” (37), “*mesleki özellikleri ve faaliyetleri*” (4) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 36'de gösterilmiştir.

Tablo 36

7. Sınıf Öğrencilerinin Fatih Sultan Mehmet İle Özdeşim Kurmaları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
	Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	16	
	Değer Özellikleri	Cesaret	9	

	Çalışkanlık	2	
Kişilik özellikleri	Kendine güven	4	37
	Hırs	3	
Karakter Özellikleri	Azim	1	
	Liderlik	1	
	Kararlılık	1	
Mesleki özellikleri ve Faaliyetleri	Savaşçılık	2	4
	İleri görüşlülük	2	

Tablo 36 incelendiğinde Fatih Sultan Mehmet’in kişilik özelliklerini örnek alırdım diyen öğrencilerin, onun “*akıl ve fiziki özellikleri*” olarak “*zeka*” (16); “*değer özellikleri*” bağlamında “*cesaret*” (9), “*çalışkanlık*” (2); “*karakter özellikleri*” olarak ise “*kendine güven*” (4), “*hırs*” (3), “*azim*” (1), “*liderlik*” (1) “*kararlılık*” (1) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	“ <i>Stratejik zekasını örnek alırdım.</i> ” (Ö1)
Değer Özellikleri	Cesaret	“ <i>Korkusuzluğu.</i> ” (Ö38)
	Çalışkanlık	“ <i>Çalışkanlığı.</i> ” (Ö3)
Karakter Özellikleri	Kendine güven	“ <i>Zeki olması ve kendine güveni olmasını.</i> ” (Ö32)
	Hırs	“ <i>Hırsı, İstanbul’u almak için çok hırslıydı.</i> ” (Ö40)
	Azim	“ <i>Azim.</i> ” (Ö41)
	Liderlik	“ <i>Liderlik.</i> ” (Ö33)
	Kararlılık	“ <i>İnatçı özelliğini.</i> ” (Ö39)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Fatih Sultan Mehmet’in özellikle *zekasının* öğrenciler tarafından en çok(16) örnek alınan özelliği olduğu görülmektedir. Ayrıca İstanbul’u fethetmek için *hırsı, inatçılığı* ve *azmi* vurgulanan diğer özelliklerinden olduğu görülmektedir.

Öte yandan Fatih Sultan Mehmet’in “*mesleki özellikleri ve faaliyetleri*” ne dair özelliklerini örnek alırdım diyen öğrenciler “*savaşçılık*” (2) , “*ileri görüşlülük*” (2) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Savaşçılık “*Savaşçı özelliğini ve cesurluğunu, çünkü Fatih Sultan Mehmet cesur.*” (Ö45)

İleri görüşlülük “*İleri görüşlü olması.*” (Ö4)

Öğrencilerin bu konudaki söylemleri incelendiğinde Fatih Sultan Mehmet’in faaliyetlerine bağlı olarak *savaşçılığı* ve *ileri görüşlü olması* öğrenciler tarafından örnek alınabileceği görülmektedir.

4.4.6. Yavuz Sultan Selim

Öğrencilerin, “*Yavuz Sultan Selim’in hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?*” sorusuna “*kişilik özellikleri*” (28), “*mesleki özellikleri ve faaliyetleri*” (9) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 37’de gösterilmiştir.

Tablo 37

7. Sınıf Öğrencilerinin Yavuz Sultan Selim İle Özdeşim Kurmaları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
	Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	9	
		Dayanıklılık	2	
	Değerler Özellikleri	Cesaret	5	

Kişilik özellikleri	Çalışkanlık	2	28
	Saygılı	1	
	Dürüstlük	1	
	Hırs	3	
	Disiplinlilik	2	
Karakter Özellikleri	Kendine güven	2	9
	Cömertlik	1	
Mesleki özellikleri ve Faaliyetleri	Savaşçılık	5	9
	Hızlı hareket etmek	3	
	Doğru kararlar almak	1	

Tablo 37 incelendiğinde Yavuz Sultan Selim’in *kişilik özelliklerini* örnek alırdım diyen öğrencilerin, onun “*akıl ve fiziki özellikleri*” olarak “*zeki*” (9), “*dayanıklılık*” (2); “*değer özellikleri*” olarak “*cesaret*” (5), “*çalışkanlık*” (2), “*saygılı*” (1), “*dürüstlük*” (1); “*karakter özellikleri*” doğrultusunda ise “*hırs*” (3), “*disiplinlilik*” (2), “*kendine güven*” (2), “*cömertlik*” (1) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	“ <i>Aklını.</i> ” (Ö2)
	Dayanıklılık	“ <i>Dayanıklı olmasını örnek alırdım.</i> ” (Ö28)
Değer Özellikleri	Cesaret	“ <i>Cesurluğunu.</i> ” (Ö39)
	Çalışkanlık	“ <i>Çalışkanlığımı.</i> ” (Ö21)
	Saygılı	“ <i>Saygısını.</i> ” (Ö14)
	Dürüstlük	“ <i>Dürüst ve zeki olmasını.</i> ” (Ö31)

Karakter Özellikleri	Hırs	“Hırslı olmasını.” (Ö5)
	Disiplinlilik	“Disiplinli olmasını.” (Ö41)
	Kendine güven	“Kendine güvenerek fetihler yapması.” (Ö32)
	Cömertlik	“Cömert ve savaşçı özelliğini.” (Ö39)”

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Yavuz Sultan Selim’in örnek alınan kişilik özelliklerinden en fazla(9) *zekâsı* cevabının verildiği görülmektedir. Ayrıca değer özelliklerinden *cesareti*; karakter özelliklerinden ise *hırsının* da öğrenciler tarafından örnek alınan özelliklerinden olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan öğrenciler Yavuz Sultan Selim’in *mesleki özellikleri ve faaliyetlerine* dair özelliklerini de kendilerine örnek alabileceklerini söylemişlerdir. Bu özellikler ise “*savaşçılık*” (5), “*hızlı hareket etmek*” (3), “*doğru kararlar almak*” (1) olarak sıralanabilir. Bu konuda öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Savaşçılık	“Savaşçılığını.” (Ö8)
Hızlı hareket etmek	“Hızlılığını, çünkü her yeri hızlıca fethetmesi.” (Ö45)
Doğru kararlar almak	“Çok doğru akınlar yapmasını.” (Ö34)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde kısa süren padişahlığı döneminde uzun seferler yapan ve büyük başarılar kazanan Yavuz Sultan Selim’in bu faaliyetlerine yönelik olarak öne çıkan özelliklerinin örnek alındığı görülmektedir. Özellikle Ö45 Yavuz Sultan Selim’in kısa sürede fetihler gerçekleştirmesini vurgulamıştır.

4.4.7. Kanuni Sultan Süleyman

Öğrencilerin, “*Kanuni Sultan Süleyman’ın hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?*” sorusuna “*kışilik özellikleri*” (41), “*mesleki özellikleri ve faaliyetleri*” (3) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 38’de gösterilmiştir.

Tablo 38

7. Sınıf Öğrencilerinin Kanuni Sultan Süleyman İle Özdeşim Kurmaları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Kişilik özellikleri	Değerler Özellikleri	Cesaret	11	41
		Adalet	7	
		Mertlik	2	
		Çalışkanlık	2	
	Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	6	
		Liderlik	5	
		Güçlü	1	
	Karakter Özellikleri	Kanunlara riayet etmek	3	
		Azim	3	
		Kendine güven	1	
Mesleki özellikleri ve Faaliyetleri		Savaşçılık	3	3

Tablo 38 incelendiğinde Kanuni Sultan Süleyman’ın *kişilik özelliklerini* örnek alırdım diyen öğrencilerin, onun “*değerler özellikleri*” doğrultusunda *cesaret* (11), *mertlik* (2), “*adalet*” (7), “*çalışkanlık*” (2); “*akıl ve fiziki özellikleri*” doğrultusunda “*zeki*” (6), “*liderlik*” (5), “*güçlü*” (1); “*karakter özellikleri*” bağlamında ise “*kanunlara riayet etmek*” (3), “*azim*” (3), “*kendine güven*” (1) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Değer Özellikleri	Cesaret	“Savaşçılığı ve cesaretini alırdım.” (Ö35)
	Mertlik	“Mertliğini.” (Ö28)
	Adalet	“Adaletlilik özelliğini.” (Ö39)
	Çalışkanlık	“Çalışkan ve zeki olmasını.” (Ö25)
Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	“Stratejik zekâsını.” (Ö1)
	Liderlik	“Çok başarılı bir padişah olduğu için üstte söylediğim gibi liderlik.” (Ö29)
	Güçlü	“Güçlü olmasını örnek alırdım.” (Ö23)
Karakter Özellikleri	Kanunlara riayet etmek	“Kanun çıkarmasını.” (Ö6)
	Azim	“Azim.” (Ö41)
	Kendine güven	“Cesareti ve özgüvenini.” (Ö13)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Kanuni Sultan Süleyman’ın kişilik özelliklerinden daha çok değer özelliklerinin örnek alındığı görülmektedir. Öğrenciler özellikle kanunlar çıkarması ve adaletli bir yönetim göstermesini vurgulayarak bu yöndeki özellikleri üzerinde durmuşlardır. Ö39 ve Ö6 söylemleriyle bu durumu vurgularken, öğrencilerin büyük kısmı da *cesaret* özelliğini örnek alacaklarını belirtmişlerdir.

Tablo 38 incelendiğinde öğrencilerin Kanuni Sultan Süleyman’ın *mesleki özellikleri ve faaliyetlerine dair* özelliklerini örnek alırdım cevabını da verdikleri görülmektedir. Bu özelliğin ise *ve “savaşçılık” (3)* olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bu konudaki söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Savaşçılık “Savaşçılığını, cesaretini alırdım.” (Ö35)

Kanuni Sultan Süleyman’ın mesleki ve faaliyetlerine bağlı özelliklerini örnek alan öğrencilerin söylemleri incelendiğinde bu konuda en fazla(3) örnek alınan özelliğinin *savaşçılığı* olduğu görülmektedir. Osmanlı tahtında çok uzun süre kalarak başarılı seferler

ve savaşlar gerçekleştirmesinin ve yine bir sefer sırasından vefat etmesinin Kanuni Sultan Süleyman'ın savaşçılık özelliğinin alınmasında etkisinin olduğu söylenebilir.

4.4.8. Barbaros Hayrettin Paşa

Öğrencilerin, “*Barbaros Hayrettin Paşa’nın hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?*” sorusuna “*kişilik özellikleri*” (21), “*mesleki özellikleri ve faaliyetleri*” (17) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 39’de gösterilmiştir.

Tablo 39

7. Sınıf Öğrencilerinin Barbaros Hayrettin Paşa İle Özdeşim Kurmaları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Kişilik özellikleri	Değerler Özellikleri	Cesaret	10	21
		Yardımseverlik	1	
		Sabır	1	
	Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	6	
		Hırs	1	
	Karakter Özellikleri	Liderlik	1	
		Kendine güven	1	
	Mesleki özellikleri ve Faaliyetleri	Kaptanlık	10	17
		Denizleri tanımak	4	
		Savaşçılık	3	

Tablo 39 incelendiğinde Barbaros Hayrettin Paşa’nın *kişilik özelliklerini* örnek alırdım diyen öğrencilerin, onun “*değerler özellikleri*” doğrultusunda “*cesaret*” (10), “*yardım severlik*” (1), “*sabır*” (1); “*akıl ve fiziki özellikleri*” doğrultusunda “*zeki*” (6); “*karakter*

özellikleri” olarak ise “*hırs (1), “liderlik” (1), “kendine güven” (1)* cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Değer Özellikleri	Cesaret	“ <i>Cesurluğunu alırdım, çünkü bir yere gidip gelmemek var.</i> ” (Ö23)
	Yardım severlik	“ <i>Yardım severlik.</i> ” (Ö2)
	Sabır	“ <i>Sabri, denizci çünkü.</i> ” (Ö49)
Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	“ <i>Zekiliğini, akıllılığını.</i> ” (Ö45)
Karakter Özellikleri	Hırs	“ <i>Hırslı olması.</i> ” (Ö17)
	Liderlik	“ <i>Donanmanın başı olduğu için liderliği.</i> ” (Ö6)
	Kendine güven	“ <i>Özgüvenini.</i> ” (Ö9)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Barbaros Hayrettin Paşa’nın en fazla(10) örnek alınan kişilik özelliği *cesaretinin* olduğu görülmektedir. Zira Barbaros Hayrettin Paşa Türk tarihinin en büyük denizcilerinden olmasından dolayı öne çıkan en önemli özelliğinin cesareti olduğu söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin önemli bir kısmı da Barbaros Hayrettin Paşa’nın akıl ve fiziki özelliklerinden *zekasını* da örnek alabileceklerini belirtmişlerdir.

Öte yandan Barbaros Hayrettin Paşa’nın *mesleki özellikleri ve faaliyetlerine* yönelik özelliklerini örnek alırdım cevabını veren öğrenciler bu özellikleri “*kaptanlık*” (10), “*denizleri tanımak*” (4), “*savaşçılık*” (3) olarak vurguladıkları görülmektedir. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Kaptanlık	“ <i>Kaptan oluşunu.</i> ” (Ö1)
Denizleri tanımak	“ <i>Denizleri iyi bilmesini.</i> ” (Ö5)
Savaşçılık	“ <i>Savaşçı özelliğini.</i> ” (Ö15)

Öğrencilerin söylemleri incelendiğinde Barbaros Hayrettin Paşa'nın örnek aldıkları mesleki özelliklerinden en fazla(10) *kaptan olması* yine buna bağlı olarak *denizleri tanınması* olduğu görülmektedir.

4.4.9. Mimar Sinan

Öğrencilerin, “Yavuz Sultan Selim’in hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?” sorusuna “mesleki özellikleri ve faaliyetleri” (26), “kişilik özellikleri” (24) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 40’de gösterilmiştir.

Tablo 40

7. Sınıf Öğrencilerinin Mimar Sinan İle Özdeşim Kurmaları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Mesleki özellikleri ve Faaliyetleri		Mimarlık	18	26
		Yeteneklilik	6	
		Ustalık	2	
Kişilik Özellikleri	Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	13	24
		Hayal gücü	1	
		Özgünlük	1	
	Değer Özellikleri	Çalışkanlık	8	
		Yardımseverlik	1	

Tablo 40 incelendiğinde Mimar Sinan’ın *mesleki özellikleri ve faaliyetlerine* bağlı özelliklerini örnek alırdım diyen öğrencilerin “*mimarlık*” (18), “*yeteneklilik*” (6), “*ustalık*” (2) cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Mimarlık *“Mimar olduğu için mimarlık özelliğini örnek alırdım.” (Ö25)*

Yeteneklilik *“Becerisini.” (Ö36)*

Ustalık *“Ustalığını.” (Ö46)*

Mimar Sinan’ın *mesleki özellikleri ve faaliyetlerine* bağlı özelliklerini örnek alırdım diyen öğrencilerin söylemleri incelendiğinde bu özelliklerden en fazla (18) *mimarlık* cevabının verildiği görölmektedir. Öğrenciler ayrıca Mimar Sinan’ın mimarlık konusundaki *yeteneğini* de örnek alabileceklerini vurgulamışlardır.

Diğer taraftan Mimar Sinan’ın *kişilik özelliklerini* örnek alırdım cevabını veren öğrenciler de bulunmaktadır. Öğrenciler bu özellikleri için *“akıl ve fiziki özellikleri”* olarak *“zeki”* (13), *“hayal gücü”* (1), *“özgünlük”* (1); *“değer özellikleri”* bağlamında ise *“çalışkanlık”* (8) ve *“yardımseverlik”* (1) cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilere ait söylem örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

Akıl ve Fiziki Özellikleri	Zeki	<i>“Akıllılığını.” (Ö38)</i>
	Hayal gücü	<i>“Hayal gücü.” (Ö46)</i>
	Özgünlük	<i>“Kendine özgü olmasını örnek alırdım. Çünkü bu yapıtları kendine özgü olarak yaptı.” (Ö23)</i>
Değer Özellikleri	Çalışkanlık	<i>Çalışkan, çok da zeki bir insan olmasını alırdım.” (Ö12)</i>
	Yardımseverlik	<i>“Yardımseverliği.” (Ö42)</i>

Türk tarihinin en önemli mimarlarından olan Mimar Sinan’ın *kişilik özelliğini* örnek alan öğrenciler onun *zekâsını* vurgularken, sayısız esere imzasını atan Mimar Sinan’ın *çalışkanlığının* da öğrenciler tarafından örnek alınan diğer özelliklerinden olduğu görölmektedir.

Öğrencilerin ünlü Türk büyükleri için, *“Bu kişinin hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?”* soruna verdikleri cevaplar toplu olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin Türk büyüklerinin sahip oldukları *kişilik özelleri* ile *mesleki özellik ve faaliyetlerine* yönelik özelliklerini kendilerine örnek almak istedikleri görölmektedir. Öğrenciler Türk

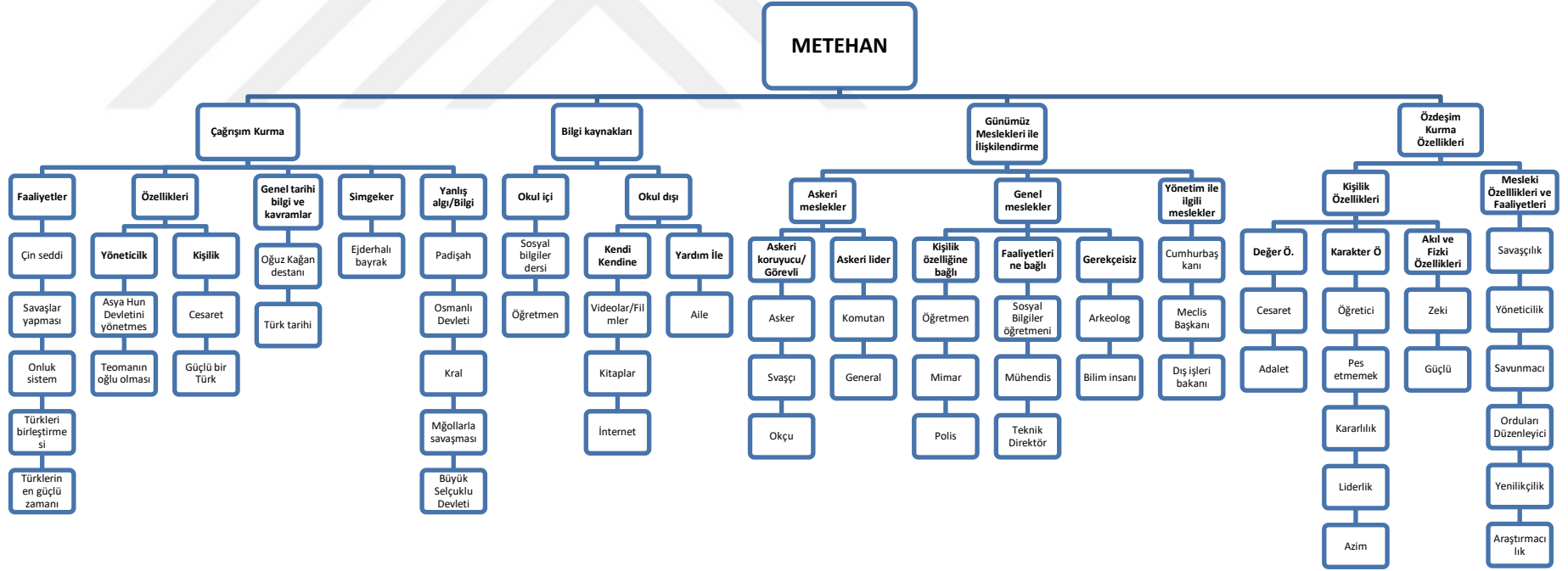
büyüklerinin kişilik özelliklerinden ise değer özellikleri, karakter özellikleri ile akıl ve fiziki özelliklerini örnek alabileceklerini belirtmişlerdir.

4.5. Ünlü Türk büyüklerine dair bütüncül değerlendirme

Bu bölümde öğrencilerin Türk büyükleri ile ilgili bütün sorulara verdikleri cevaplar daha anlamlı hale getirebilmek amacıyla bir bütün olarak sunulmuştur. Öğrencilerin Türk büyükleri ile ilgili kurdukları çağrışımlar, Türk büyüklerine dair bilgi kaynakları, Türk büyüklerini günümüz meslekleri ile ilişkilendirmeleri ve Türk büyükleri ile özdeşim kurdukları özellikleri bir şekil üzerinde gösterilmiş ve tüm veriler bütüncül bir şekilde yorumlanmıştır.

4.5.1.Metehan

Öğrencilerin Metehan ile ilgili kendilerine yöneltilen “*Metehan ismini duyunca aklınıza ne geliyor?*”, “*Metehan ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?*”, “*Metehan’ı bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?*”, “*Metehan’ın hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?*” sorularına verdikleri cevaplar değerlendirilerek bütüncül olarak Şekil 3’de gösterilmiştir.

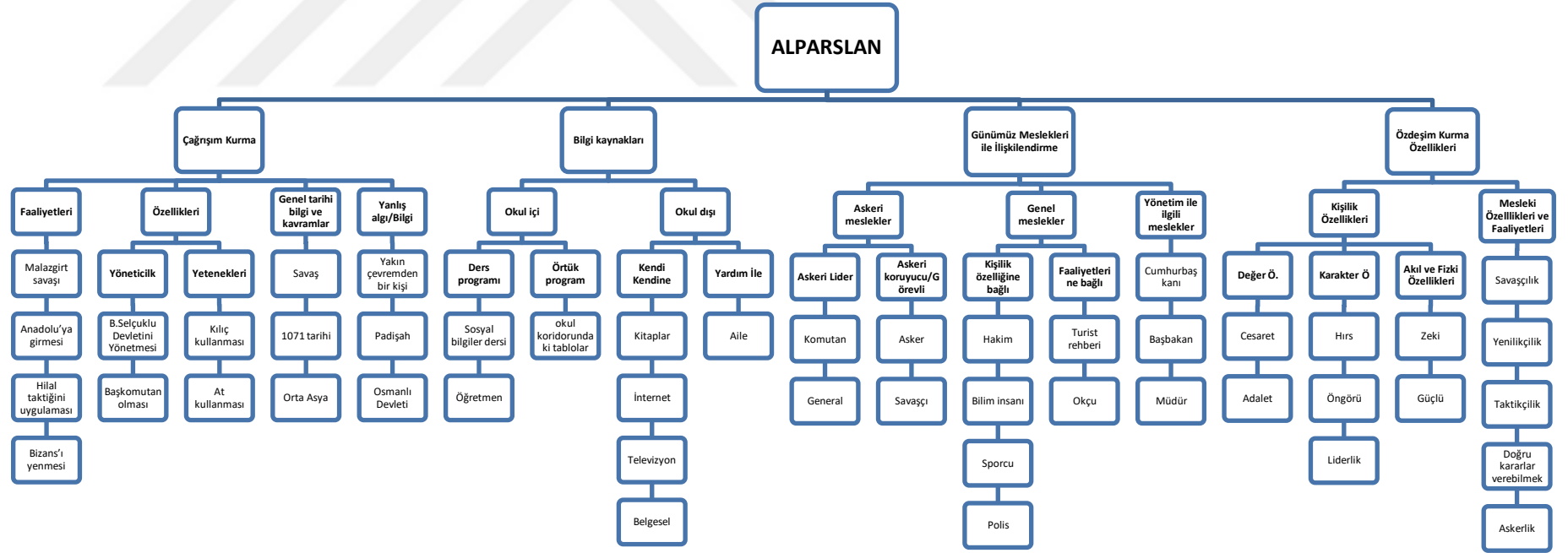

Şekil 3.7. Sınıf öğrencilerinin Metehan’a dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi

Şekil 3 incelendiğinde öğrencilerin araştırmanın ilk sorusu bağlamında Metehan ile ilgili kurdukları çağrışımlarında Metehan'ın faaliyetlerine, özelliklerine, genel tarihi bilgi ve kavramlara, simgelere değindikleri görülmektedir. Öğrencilerin Metehan'ın Çin ile ilişkilerinden kaynaklanan faaliyetlerini sıklıkla vurguladıkları söylenebilir. Diğer taraftan öğrencilerin Metehan'ın özelliklerinden ise yöneticilik özellikleri ve kişilik özellikleri bağlamında çağrılım kurdukları görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin Metehan'a dair bilgi kaynaklarını ise okul içi ve okul dışı olarak belirttikleri görülmektedir. Okul dışında olan bilgi kaynaklarını da kendi kendine ve yardım ile ulaştıkları bilgi kaynakları olarak belirtmişlerdir. Öte yandan araştırmanın bir diğer sorusu bağlamında Metehan'ı günümüz meslekleri ile ilişkilendiren öğrenciler bu meslekleri askeri meslekler, genel meslekler ve yönetim ile ilgili meslekler olarak sıralamışlardır. Öğrenciler askeri meslekleri askeri koruyucu/görevli meslekler ve askeri lider meslekler olarak ayırırken; genel meslekleri ise Metehan'ın kişilik özelliğine ve faaliyetlerine bağlı olarak yapabileceği meslekler olarak ayırmışlardır. Ayrıca bazı öğrencilerin de Metehan'ı ilişkilendirdikleri genel meslekler için herhangi bir gerekçe belirtmedikleri görülmektedir. Diğer taraftan Metehan ile özdeşim kuran öğrencilerin, Metehan'ın kişilik özellikleri ve mesleki özellikleri ve faaliyetleri ile özdeşim kurdukları görülmektedir. Öğrenciler Metehan'ın kişilik özelliklerinden ise değer özellikleri, karakter özellikleri ile akıl ve fiziki özelliklerine dair özellikleri bağlamında Metehan ile özdeşim kurdukları görülmektedir.

4.5.2.Alparslan

Öğrencilerin Alparslan ile ilgili kendilerine yöneltilen “Alparslan ismini duyunca aklınıza ne geliyor?”, “Alparslan ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsunuz?”, “Alparslan'ı bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?”, “Alparslan'ın hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?” sorularına verdikleri cevaplar değerlendirilerek bütüncül olarak Şekil 4’de gösterilmiştir.

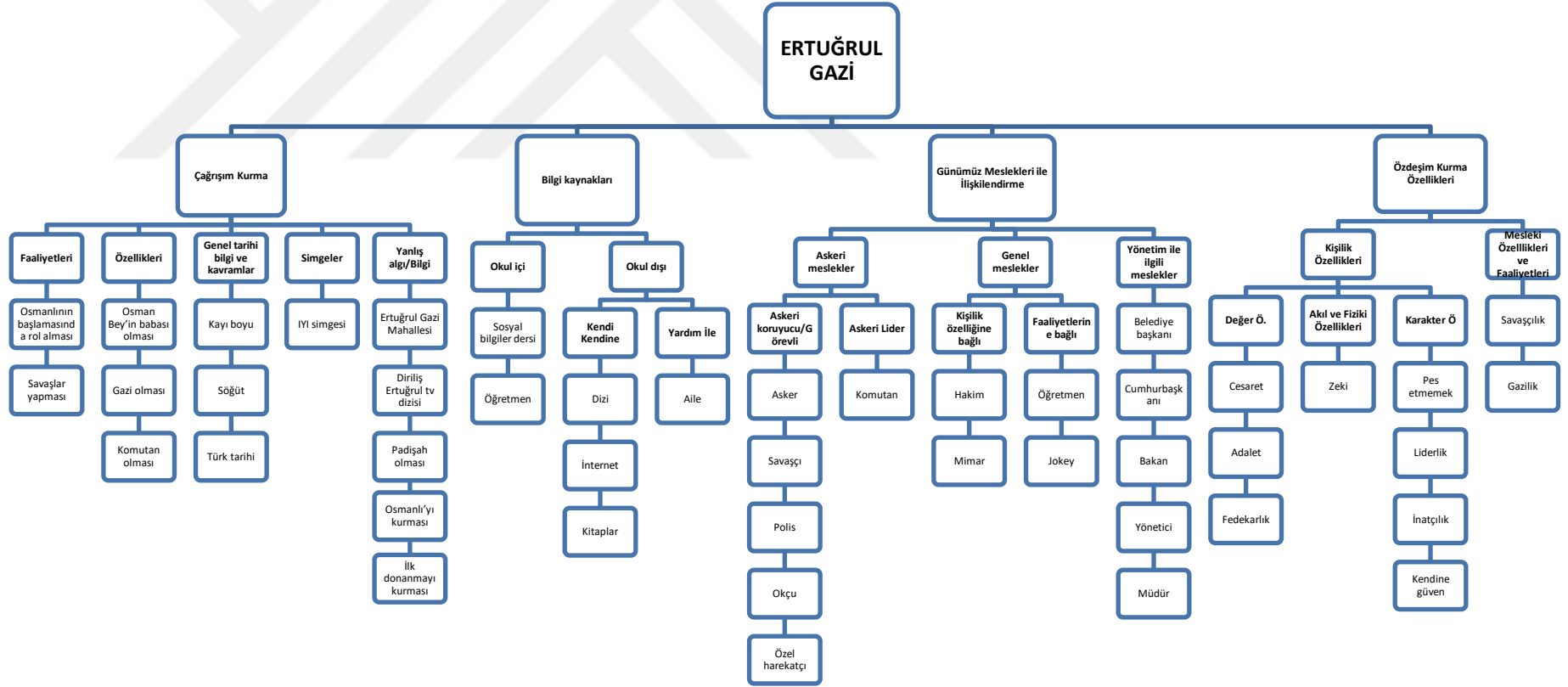

Şekil 4.7. Sınıf öğrencilerinin Alparslan'a dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi

Şekil 4 incelendiğinde öğrencilerin Alparslan ile ilgili kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde, öğrencilerin Alparslan ile ilgili çağrışımlarında faaliyetlerine, özelliklerine, genel tarihi bilgi ve kavramlara değindikleri görülmektedir. Öğrenciler Alparslan'ın özellikle Anadolu üzerine gerçekleştirdiği seferlere bağlı olarak yapılan Malazgirt savaşı ve Anadolu'ya yerleşmeye başlaması üzerine çağrışımlarda bulunurken, Alparslan'ın özelliklerinden ise yöneticilik özelliklerini ve yeteneklerini vurguladıkları görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin Alparslan ile ilgili yanlış algılara sahip oldukları görülmektedir. Öte yandan öğrenciler Alparslan ile ilgili bilgilerinin kaynağını okul içinde ve okul dışında olarak belirttikleri görülmektedir. Okul içindeki bilgi kaynaklarının ise ders programı içerisinde ve örtük program içerisinde olarak iki kısımda ayrıldığı görülmektedir. Okul dışında da edindikleri bilgileri kendi kendilerine ve yardım ile edinilen bilgiler olarak vurgulamışlardır. Araştırmanın bir diğer sorusu olarak Alparslan'ı günümüz meslekleri ile ilişkilendiren öğrenciler ise Alparslan'ı, günümüzdeki askeri meslekler, genel meslekler ve yönetim ile ilgili meslekler ile ilişkilendirmişlerdir. Öğrenciler Alparslan ile ilişkilendirdikleri askeri meslekleri askeri lider ve askeri koruyucu/görevli olarak ayırırken genel meslekleri ise Alparslan'ın kişilik özelliklerine ve gerçekleştirdiği faaliyetlere bağlı olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Öğrenciler Alparslan ile özdeşim kurarken ise kişilik özelliklerine ve mesleki özellikleri ile faaliyetlerine vurgu yapmışlardır. Kişilik özelliklerini Alparslan'ın değer özellikleri, karakter özellikleri, akıl ve fiziki özellikleri olarak belirtmişlerdir.

4.5.3.Ertuğrul Gazi

Öğrencilerin Ertuğrul Gazi ile ilgili kendilerine yöneltilen “*Ertuğrul Gazi ismini duyunca aklınıza ne geliyor?*”, “*Ertuğrul Gazi ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?*”, “*Ertuğrul Gazi’yi bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?*”, “*Ertuğrul Gazi’nin hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?*” sorularına verdikleri cevaplar değerlendirilerek bütüncül olarak Şekil 5’de gösterilmiştir.

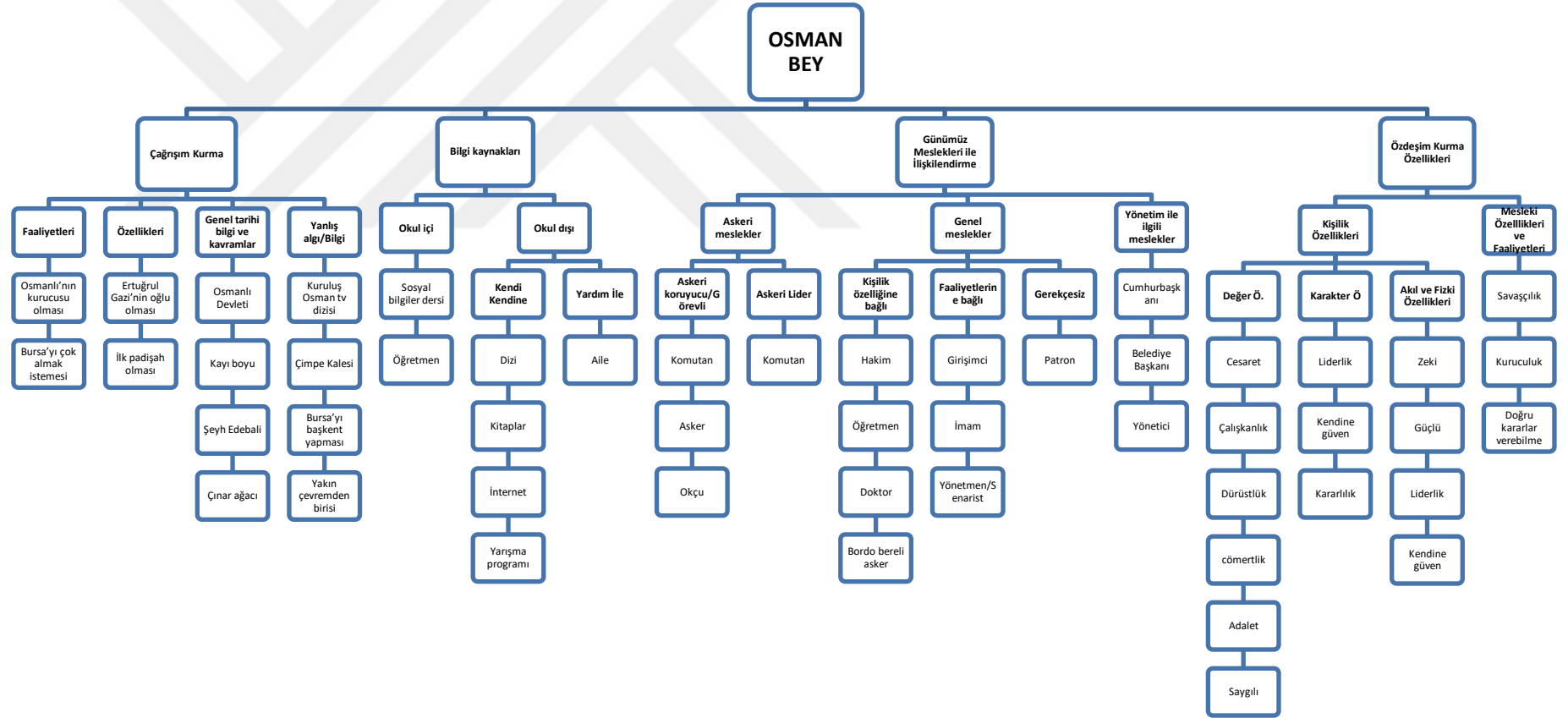

Şekil 5.7. Sınıf öğrencilerinin Ertuğrul Gazi'ye dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi

Şekil 5 incelendiğinde öğrencilerin Ertuğrul Gazi ile ilgili çağrışımlarında onun faaliyetlerine, özelliklerine, genel tarihi bilgi ve kavramlara, simgelere değindikleri görülmektedir. Öğrencilerin Ertuğrul Gazi ile ilgili yanlış algı ve bilgilere sahip oldukları da söylenebilir. Ertuğrul Gazi ile ilgili kurulan çağrışımlarda öğrencilerin Ertuğrul Gazi'nin Osmanlı Devleti'nin henüz kurulma sürecinde Anadolu'da yaptıkları faaliyetlere vurgu yaptıkları söylenebilir. Diğer taraftan öğrenciler Ertuğrul Gazi ile ilgili edindikleri bilgilerin kaynağı olarak ise okul içi ve okul dışı kaynakları belirtmişlerdir. Öğrenciler okul dışında edindikleri bilgileri kendi kendilerine veya yardım ile edindiklerini düşünmektedirler. Öte yandan öğrenciler Ertuğrul Gazi'yi günümüz meslekleri ile ilişkilendirirken onu askeri meslekler, genel meslekler ve yönetim ile ilgili meslekler ile ilişkilendirmişlerdir. Öğrenciler askeri meslekleri askeri koruyucu/görevli ve askeri lider olarak ayırırken, genel meslekleri sıralarken Ertuğrul Gazi'nin kişilik özelliklerini ve faaliyetlerini dikkate aldıkları görülmektedir. Öğrenciler Ertuğrul Gazi ile özdeşim kurarken ise onun değer özellikleri, akıl ve fiziki özellikleri, karakter özelliklerine bağlı olarak kişilik özellikleriyle ve mesleki özellikleri ile faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkan özellikleri ile özdeşim kurdukları görülmektedir.

4.5.4.Osman Bey

Öğrencilerin Osman Bey ile ilgili kendilerine yöneltilen “*Osman Bey ismini duyunca aklınıza ne geliyor?*”, “*Osman Bey ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?*”, “*Osman Bey’i bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?*”, “*Osman Bey’in hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?*” sorularına verdikleri cevaplar değerlendirilerek bütüncül olarak Şekil 6’de gösterilmiştir.

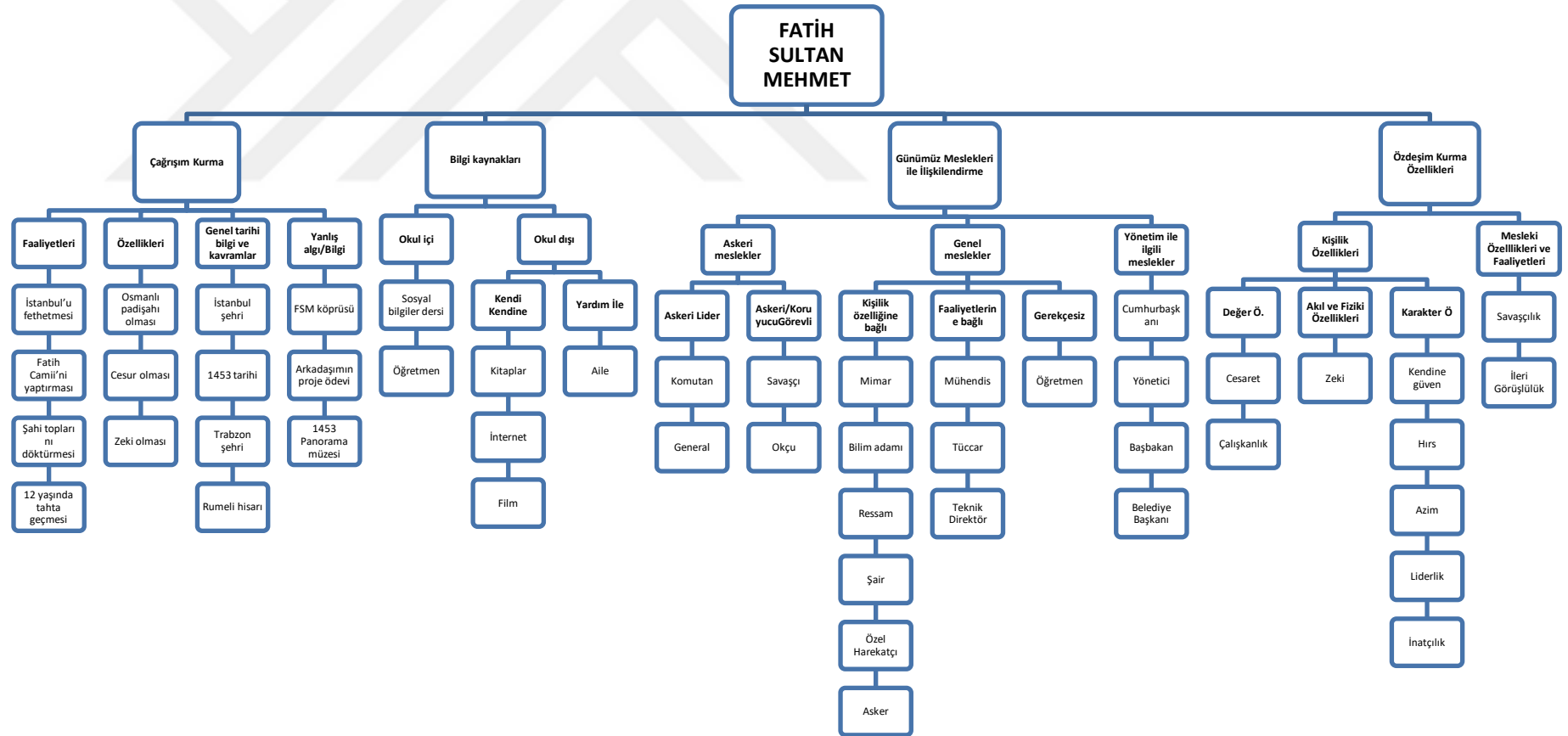

Şekil 6. 7. Sınıf öğrencilerinin Osman Bey'e dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi

Şekil 6 incelendiğinde öğrencilerin Osman Bey ile ilgili olarak kendilerine sorulan sorulara verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde öğrencilerin Osman Bey ile ilgili çağrışımlarında onun gerçekleştirdiği faaliyetlerine, onun özelliklerine ve genel tarihi bilgi ve kavramlar değindikleri görülmektedir. Öğrencilerin Osman Bey ile ilgili yanlış algı ve bilgilere dayalı yanlış çağrışımlarda bulundukları da söylenebilir. Öte yandan öğrencilerin Osman Bey ile ilgili sahip oldukları bilgilerin kaynağını okul içi ve okul dışı kaynaklar olarak belirttikleri görülmektedir. Okul dışındaki bilgilerini de kendi kendilerine ve yardım ile edindikleri bilgiler olarak ayırmaktadırlar. Osman Bey’i günümüz meslekleri ile ilişkilendirmeleri istenen öğrenciler ise bu meslekleri askeri meslekler, genel meslekler ve yönetim ile ilgili meslekler olarak sıraladıkları görülmektedir. Askeri meslekler öğrenciler tarafından askeri koruyucu/görevli ve askeri lider olarak ayrılırken, genel meslekler ise Osman Bey’in kişilik özelliklerine ve faaliyetlerine bağlı olarak belirtilmiştir. Ayrıca öğrenciler bazı genel meslekleri ise sebep belirtmeden ilişkilendirmişlerdir. Araştırmanın bir diğer sorusu olan Osman Bey ile özdeşim kurma bağlamında ise öğrencilerin Osman Bey’in kişilik özelliklerini ve mesleki özellikleri ile faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkan özellikleri ile özdeşim kurdukları görülmektedir. Öğrencilerin özdeşim kurdukları Osman Bey’in kişilik özellikleri ise onun değer özelliklerine, karakter özelliklerine, akıl ve fiziki özelliklerine bağlı olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

4.5.5.Fatih Sultan Mehmet

Öğrencilerin Fatih Sultan Mehmet ile ilgili kendilerine yöneltilen “*Fatih Sultan Mehmet ismini duyunca aklınıza ne geliyor?*”, “*Fatih Sultan Mehmet ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?*”, “*Fatih Sultan Mehmet’i bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?*”, “*Fatih Sultan Mehmet’in hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?*” sorularına verdikleri cevaplar değerlendirilerek bütüncül olarak Şekil 7’de gösterilmiştir.

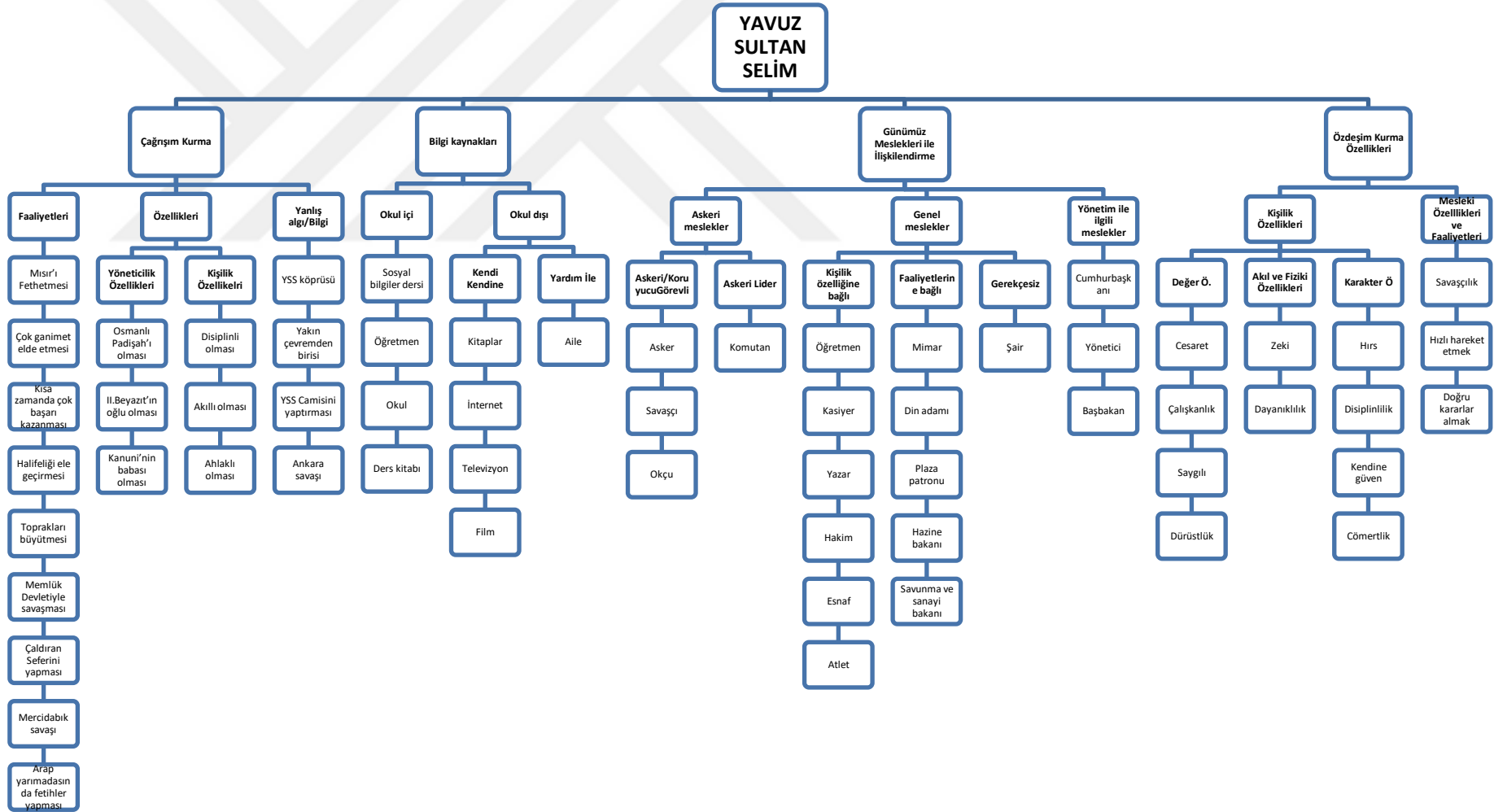

Şekil 7.7. Sınıf öğrencilerinin Fatih Sultan Mehmet'e dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi

Şekil 7 incelendiğinde öğrencilerin Fatih Sultan Mehmet ile ilgili çağrışımlarında onun faaliyetlerine, özelliklerine, genel tarihi bilgi ve kavramlara değindikleri görülmektedir. Fatih Sultan Mehmet'in padişahlık dönemi boyunca gerçekleştirdiği en önemli faaliyetlerden birisi olan İstanbul'u fethetmesinin öğrenciler tarafından en çok çağrışım kurulan hususlardan birisi olduğu söylenebilir. Bunun yanında öğrenciler Fatih Sultan Mehmet ile ilgili yanlış algı ve bilgilere de sahip oldukları da görülmektedir. Öte yandan öğrencilerin Fatih Sultan Mehmet ile ilgili edindikleri bilgilerin kaynağını okul içi ve okul dışı kaynaklar olarak gördükleri söylenebilir. Öğrenciler okul dışı bilgi kaynaklarından edindikleri bilgileri ise kendi kendine ve yardım ile elde ettikleri bilgiler olarak belirtmişlerdir. Araştırmanın bir diğer sorusu olan Fatih Sultan Mehmet'i günümüz meslekleri ve ilişkilendiren öğrenciler bu meslekleri askeri meslekler, genel meslekler ve yönetim ile ilgili meslekler olarak sıraladıkları görülmektedir. Fatih Sultan Mehmet'i askeri meslekler ile ilişkilendiren öğrenciler bu meslekleri askeri lider ve askeri koruyucu/görevli olarak ayırırken; genel meslekleri ise Fatih Sultan Mehmet'in kişilik özelliklerine ve faaliyetlerine dayandırdıkları görülmektedir. Öğrenciler ayrıca Fatih Sultan Mehmet ile ilgili mesleklerden bazılarını herhangi bir sebep belirtmeden gerekçesiz olarak ilişkilendirmişlerdir. Öğrenciler Fatih Sultan Mehmet'i yönetim ile ilgili meslekler ile ilişkilendirirken ise genellikle Fatih Sultan Mehmet'in iyi bir lider olmasını dikkate aldıkları söylenebilir. Öte yandan Fatih Sultan Mehmet ile özdeşim kuran öğrencilerin, Fatih Sultan Mehmet'in kişilik özelliklerine, mesleki özellikleri ve faaliyetlerine dayanarak onunla özdeşim kurdukları görülmektedir. Fatih Sultan Mehmet'in kişilik özellikleri ile özdeşim kuran öğrenciler onun değer özelliklerini, akıl ve fiziki özelliklerini, karakter özelliklerini kendilerine örnek aldıklarını belirttikleri görülmektedir.

4.5.6.Yavuz Sultan Selim

Öğrencilerin Yavuz Sultan Selim ile ilgili kendilerine yöneltilen “*Yavuz Sultan Selim ismini duyunca aklınıza ne geliyor?*”, “*Yavuz Sultan Selim ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?*”, “*Yavuz Sultan Selim'i bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?*”, “*Yavuz Sultan Selim'in hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?*” sorularına verdikleri cevaplar değerlendirilerek bütüncül olarak Şekil 8'de gösterilmiştir.

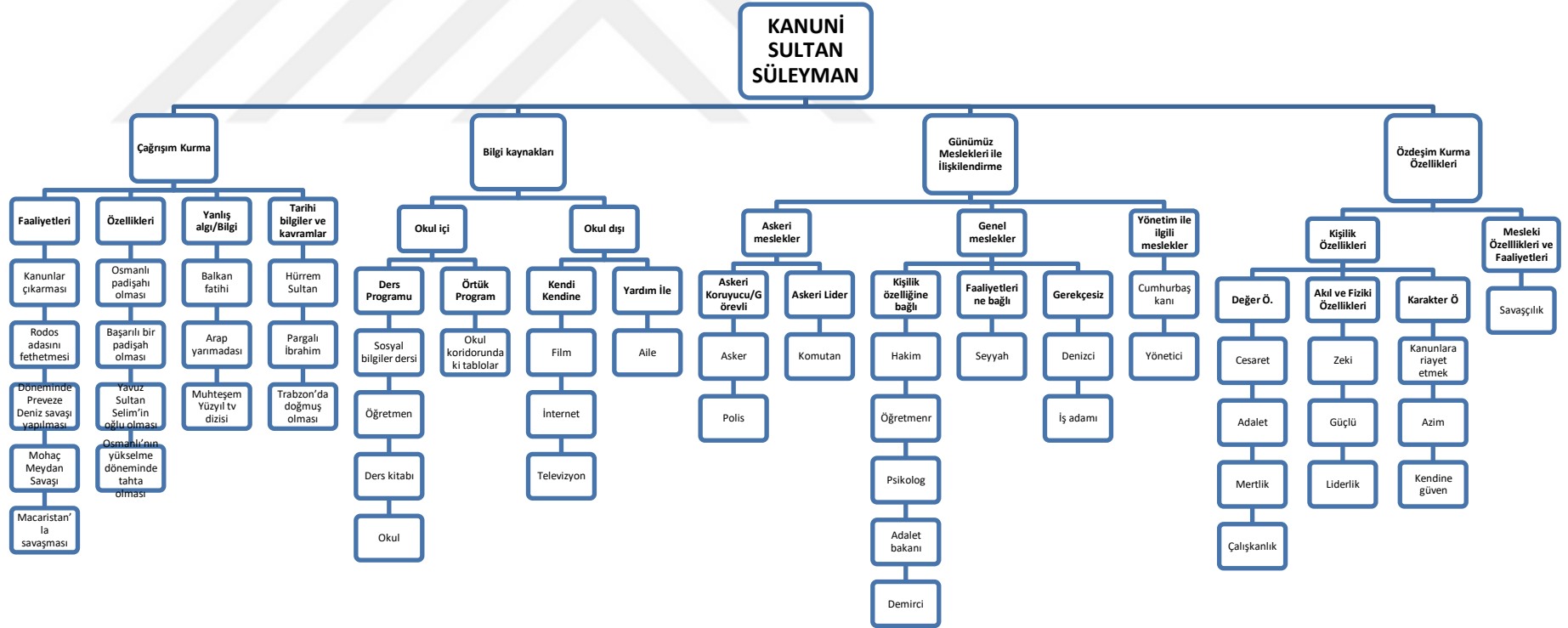

Şekil 8.7. Sınıf öğrencilerinin Yavuz Sultan Selim'e dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirilmesi

Şekil 8 incelendiğinde öğrencilerin Yavuz Sultan Selim ile ilgili çağrışım kurarken Yavuz Sultan Selim'in faaliyetleri ve özelliklerini vurguladıkları görülmektedir. Özellikle Yavuz Sultan Selim'in gerçekleştirdiği doğu seferleri sırasında gerçekleştirdiği faaliyetlerin öğrenciler tarafından en fazla çağrışım kurulan husus olduğu söylenebilir. Bunun yanında öğrenciler Yavuz Sultan Selim'in özellikleri bağlamında yöneticilik özellikleri ve kişilik özellikleri ile çağrışım kurdukları görülmektedir. Ayrıca öğrenciler Yavuz Sultan Selim ile ilgili yanlış algı ve bilgilere de sahip oldukları görülmektedir. Diğer taraftan öğrenciler Yavuz Sultan Selim ile ilgili edindikleri bilgilerin kaynağı olarak okul içi ve okul dışı kaynakları belirtmişlerdir. Öğrenciler okul dışındaki bilgi kaynaklarından edindikleri bilgileri kendi kendine ve yardım ile edindiklerini vurguladıkları görülmektedir. Araştırmanın bir diğer sorusu bağlamında Yavuz Sultan Selim'i günümüz meslekleri ile ilişkilendiren öğrencilerin bu meslekleri askeri meslekler, genel meslekler ve yönetim ile ilgili meslekler olarak belirttikleri görülmektedir. Yavuz Sultan Selim'i askeri meslekler ile ilişkilendiren öğrenciler bu meslekleri askeri koruyucu/görevli ve askeri lider olarak ayırırken; genel meslekleri Yavuz Sultan Selim'in kişilik özelliklerine ve faaliyetlerine bağlı olarak belirledikleri söylenebilir. Ayrıca Yavuz Sultan Selim ile ilgili genel mesleklerden bazıları için öğrenciler herhangi bir sebep belirtmemişlerdir. Öte yandan Yavuz Sultan Selim ile özdeşim kuran öğrenciler, Yavuz Sultan Selim'in kişilik özelliklerine, mesleki özellikleri ve faaliyetlerini değinmişlerdir. Yavuz Sultan Selim'in kişilik özelliklerinden ise değer özelliklerinin, akıl ve fiziki özelliklerinin, karakter özelliklerini öğrencilerin onunla özdeşim kurarken dikkate aldıkları özellikler oldukları söylenebilir.

4.5.7.Kanuni Sultan Süleyman

Öğrencilerin Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili kendilerine yöneltilen “*Kanuni Sultan Süleyman ismini duyunca aklınıza ne geliyor?*”, “*Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?*”, “*Kanuni Sultan Süleyman’ı bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?*”, “*Kanuni Sultan Süleyman’ın hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?*” sorularına verdikleri cevaplar değerlendirilerek bütüncül olarak Şekil 9’de gösterilmiştir.

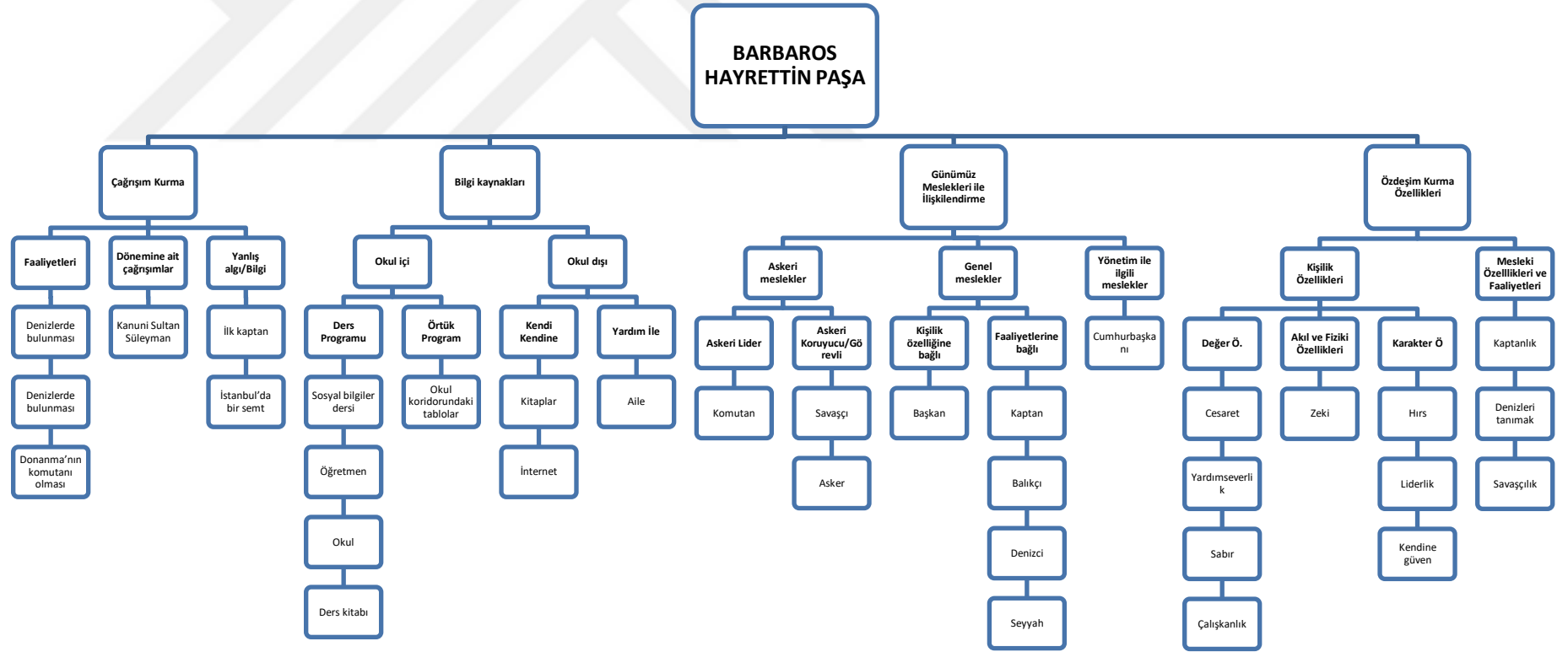

Şekil 9.7. Sınıf öğrencilerinin Kanuni Sultan Süleyman'a dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi

Şekil 9 incelendiğinde öğrenciler Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili çağrışımlarında onun faaliyetlerine, özelliklerine, tarihi bilgi ve kavramlara değindikleri görülmektedir. Öğrencilerin özellikle Kanuni Sultan Süleyman'ın “kanuni” ünvanı almasında da etkili olan kanunlar çıkarması, kanunlara riayet etmesi faaliyetleri üzerinde durdukları görülmektedir. Öğrencilerin Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili kurdukları çağrışımlarda tarihi bilgiler ve kavramlar konusunda ise özellikle onun döneminde etkili olan şahsiyetler üzerine çağrışımlarda bulundukları söylenebilir. Öte yandan öğrencilerin Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili çağrışımlarında yanlış algı ve bilgilere ait çağrışımlarda bulundukları da görülmektedir. Öte yandan öğrencilerin Kanuni Sultan Süleyman'a ait edindikleri bilgilerin kaynağı olarak ders programı ve örtük programa dair olarak okul içi; kendi kendine ve yardım ile edindikleri bilgiler bağlamında ise okul dışı bilgi kaynaklarını belirttikleri görülmektedir. Kanuni Sultan Süleyman'ı günümüz meslekleri ile ilişkilendiren öğrenciler ise bu meslekleri askeri meslekler, genel meslekler ve yönetim ile ilgili meslekler olarak sıraladıkları görülmektedir. Kanuni Sultan Süleyman'ı askeri meslekler ile ilişkilendirilen öğrenciler onu askeri koruyucu/görevli veya askeri lider olarak bir meslek ile ilişkilendirirken; genel meslekler ile ilişkilendiren öğrencilerin ise Kanuni Sultan Süleyman'ın kişilik özelliğine, faaliyetlerine bağlı olarak meslekler seçtikleri görülmektedir. Bazı öğrenciler ise Kanuni Sultan Süleyman ile ilişkilendirdikleri meslekler için herhangi bir sebep belirtmemişlerdir. Araştırmanın bir diğer sorusu olarak Kanuni Sultan Süleyman ile özdeşim kuran öğrenciler onun kişilik özellikleri bağlamında değer özelliklerine, akıl ve fiziki özelliklerine ve karakter özelliklerine vurgu değindikleri görülmektedir. Öğrencilerin bazıları ise Kanuni Sultan Süleyman'ın mesleki özellikleri ve faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkan özellikler ile özdeşim kurdukları söylenebilir.

4.5.8.Barbaros Hayrettin Paşa

Öğrencilerin Barbaros Hayrettin Paşa ile ilgili kendilerine yöneltilen “*Barbaros Hayrettin Paşa ismini duyunca aklınıza ne geliyor?*”, “*Barbaros Hayrettin Paşa ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?*”, “*Barbaros Hayrettin Paşa'yı bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?*”, “*Barbaros Hayrettin Paşa'nın hangi özelliğini kendinize örnek alırdınız?*” sorularına verdikleri cevaplar değerlendirilerek bütüncül olarak Şekil 10'da gösterilmiştir.

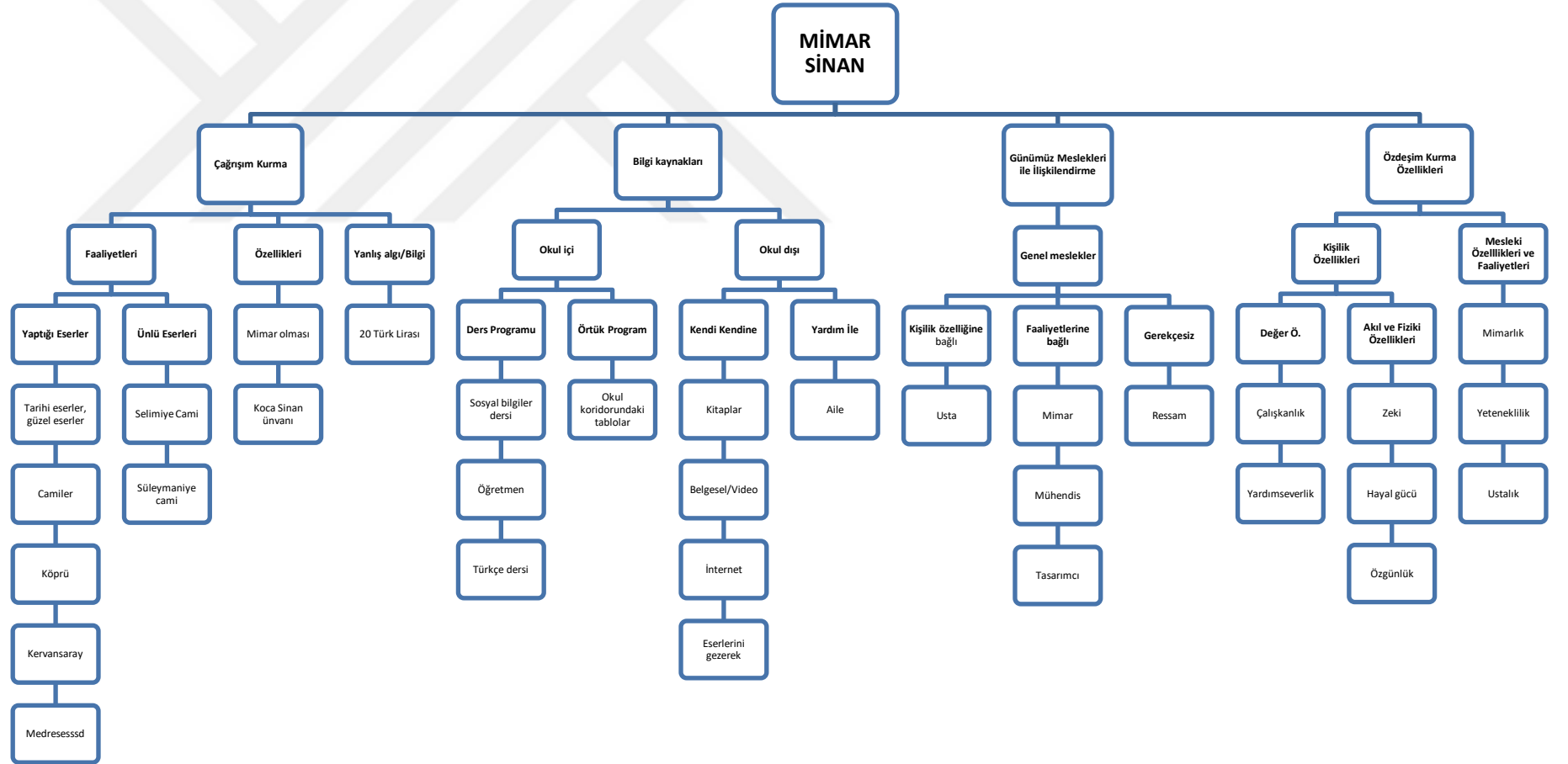

Şekil 10.7. Sınıf öğrencilerinin Barbaros Hayrettin Paşa'ya dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirilmesi

Tablo 10 incelendiğinde Barbaros Hayrettin Paşa ile ilgili çağrışımlarda bulunan öğrencilerin Barbaros Hayrettin Paşa'nın faaliyetlerine değindikleri görülmektedir. Öğrencilerin ayrıca Barbaros Hayrettin Paşa'nın dönemine ait çağrışımlarda da bulundukları görülmektedir. Barbaros Hayrettin Paşa'nın özellikle denizlerde, donanmanın başında gerçekleştirdiği faaliyetler öğrenciler tarafından sıklıkla yapılan çağrışımlardan olduğu söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin Barbaros Hayrettin Paşa'ya dair çağrışımlarında yanlış algı ve bilgilere sahip oldukları da görülmektedir. Öte yandan öğrencilerin Barbaros Hayrettin Paşa ile ilgili edindikleri bilgilerin kaynağı olarak okul içi ve okul dışı kaynakları belirttikleri görülmektedir. Okul içinde ders programı ve örtük programa dair kaynaklara değinen öğrenciler; okul dışında ise edindikleri bilgileri kendi kendine ya da yardım ile edindikleri bilgiler olarak sıralanmış oldukları söylenebilir. Araştırmanın diğer bir sorusu olarak Barbaros Hayrettin Paşa'yı günümüz meslekleri ile ilişkilendiren öğrenciler ise bu meslekleri askeri meslekler, genel meslekler ve yönetim ile ilgili meslekler olarak sıralamışlardır. Askeri meslekler cevabını veren öğrencilerin Barbaros Hayrettin Paşa'yı askeri lider ve askeri koruyucu/görevli olarak nitelendirilebilecek mesleklerle ilişkilendirdikleri söylenebilir. Ayrıca genel mesleklere değinen öğrencilerin ise bu meslekleri Barbaros Hayrettin Paşa'nın kişilik özelliğine ve faaliyetlerine yönelik olarak ilişkilendirdikleri de görülmektedir. Diğer taraftan Barbaros Hayrettin Paşa ile özdeşim kuran öğrenciler bu meslekleri Barbaros Hayrettin Paşa'nın kişilik özellikleri bağlamında değer özellikleri, akıl ve fiziki özellikleri, karakter özellikleri olarak sıralanmış oldukları görülmektedir. Öğrencilerin bir kısmının ise Barbaros Hayrettin Paşa'nın mesleki özellikleri ve faaliyetleri bağlamında ortaya çıkan özellikleri ile özdeşim kurdukları söylenebilir.

4.5.9.Mimar Sinan

Öğrencilerin Mimar Sinan ile ilgili kendilerine yöneltilen “*Mimar Sinan ismini duyunca aklınıza ne geliyor?*”, “*Mimar Sinan ile ilgili bilgilerini nereden öğrendiğini düşünüyorsun?*”, “*Mimar Sinan'ı bir meslek ile tanımlayacak olsanız bu ne olurdu, neden?*”, “*Mimar Sinan'ın hangi özelliğini kendinize örnek aldınız?*” sorularına verdikleri cevaplar değerlendirilerek bütüncül olarak Şekil 11’de gösterilmiştir.

Şekil 11.7. Sınıf öğrencilerinin Mimar Sinan’a dair verdikleri cevapların bütüncül değerlendirmesi

Tablo 11 incelendiğinde Mimar Sinan'a dair çağrışımında bulunan öğrencilerin Mimar Sinan'ın faaliyetlerine ve onun özelliklerine dair çağrışımlarda bulundukları görülmektedir. Mimar Sinan'ın faaliyetlerine değinen öğrencilerin onun yaptığı eserlere ve onun geniş kitlelerce tanınan ünlü eserlerine ait çağrışımları sıklıkla kullandıkları söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin Mimar Sinan ile ilgili kurduğu çağrışımlarda yanlış algı ve bilgilere de sahip oldukları söylenebilir. Öte yandan Mimar Sinan ile ilgili edindikleri bilgilerin kaynağı olarak okul içi ve okul dışı kaynakları gösteren öğrenciler okul içinde ders programı ve örtük program dahilinde; okul dışında ise kendi kendine ve yardım ile bilgiler edindiklerini belirttikleri görülmektedir. Araştırma soruları içerisinde yer alan Mimar Sinan'ı günümüz meslekleri ile ilişkilendirmeleri istenen öğrencilerin Mimar Sinan'ı genel meslekler ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Bu genel meslekleri Mimar Sinan'ın kişilik özelliğine ve faaliyetlerine bağlı olarak sıralayan öğrenciler Mimar Sinan ile ilişkilendirdikleri bazı meslekler için ise herhangi bir sebep belirtmemişlerdir. Diğer taraftan Mimar Sinan ile özdeşim kuran öğrencilerin Mimar Sinan'ın kişilik özelliklerine ve mesleki özellikleri ve faaliyetleri bağlamında özelliklerini örnek aldıkları görülmektedir. Öğrencilerin Mimar Sinan'ın kişilik özelliklerini ise değer özellikleri ve akıl ve fiziki özellikleri olarak sıralarken mesleki özellikleri ve faaliyetlerine dair ise özelliklerinde onun yetenekli bir mimar olması üzerine özdeşim kurdukları görülmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda araştırmanın alt problemlerine dair elde edilen sonuçlar ortaya konularak tartışma yapılmış ve araştırma soruları bağlamında önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Bu araştırmada öğrencilerin Türk büyüklerine dair çağrışımlarının neler olduğu, Türk büyüklerine dair bilgilerinin kaynaklarının neler olduğu, Türk büyüklerini günümüzdeki hangi mesleklerle ilişkilendirdikleri ve Türk büyükleri ile ne şekilde özdeşim kurdukları araştırılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1.Öğrencilerin sosyal bilgiler öğretiminde yer alan Türk büyüklerine (Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa, Mimar Sinan) dair çağrışımlarında Türk büyüklerinin gerçekleştirdiği *faaliyetlerini* içeren çağrışımlar kurdukları görülmektedir. Bu faaliyetler içerisinde en fazla vurgulanan faaliyetlerin Metehan için “Çin Seddi”, Alparslan için “Malazgirt Savaşı”, Ertuğrul Gazi için “Osmanlı’nın başlangıcında rol alması”, Osman Bey için “Osmanlı’nın kurucusu olması”, Fatih Sultan Mehmet için “İstanbul’u fethetmesi”, Yavuz Sultan Selim için “Mısır’ı fethetmesi”, Kanuni Sultan Süleyman için “kanunlar çıkarması”, Barbaros Hayrettin Paşa için “denizlerde bulunması”, Mimar Sinan için ise “tarihi eserler, güzel eserler yapması” olduğu görülmektedir.

2.Öğrencilerin sosyal bilgiler öğretiminde yer alan Türk büyüklerine (Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa, Mimar Sinan) dair çağrışımlarında Türk büyüklerinin *yöneticilik ve kişilik özelliklerini* vurguladıkları da görülmüştür. Bu özellikler içerisinde en fazla vurgulanan özelliklerin Metehan için “Asya Hun Devleti’ni yönetmesi”, Alparslan için “Büyük Selçuklu Devleti’ni yönetmesi”, Ertuğrul Gazi için “Osman Bey’in babası olması”, Osman Bey için “Ertuğrul Gazi’nin oğlu olması”, Fatih Sultan Mehmet için

“Osmanlı padişahı olması”, Yavuz Sultan Selim için “Osmanlı padişahı olması”, Kanuni Sultan Süleyman için “Osmanlı padişahı olması”, Mimar Sinan için ise “mimar olması” olduğu görülmektedir.

3.Öğrencilerin sosyal bilgiler öğretiminde yer alan Türk büyüklerine (Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa, Mimar Sinan) dair çağrışımlarında Türk büyüklerinin yaşadığı döneme ait *genel tarihi bilgi ve kavramları* vurguladıkları da görülmektedir. Bunlar arasından en fazla vurgulananların ise Metehan için “Oğuz Kağan destanı”, Alparslan için “savaş”, Ertuğrul Gazi için “kayı boyu”, Osman Bey için “Osmanlı Devleti”, Fatih Sultan Mehmet için “İstanbul şehri”, Kanuni Sultan Süleyman için “Hürrem Sultan” ve “Pargalı İbrahim” olduğu görülmektedir.

4.Öğrencilerin sosyal bilgiler öğretiminde yer alan Türk büyüklerine (Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa, Mimar Sinan) dair çağrışımlarında Türk büyüklerinin yaşadığı döneme dair *simgeleri* içeren çağrışımlar kurdukları da görülmüştür. Bu simgelerin Metehan için “ejderhalı bayrak”, Ertuğrul Gazi için ise “(IYI)” simgesi olduğu görülmektedir.

5.Öğrencilerin Türk büyüklerine dair çağrışımlarında bazı *yanlış algı ve bilgilere* sahip oldukları da ulaşılan diğer bir sonuçtur. Bu yanlış algıların çoğunluklu kavram kargaşalarından ve kronoloji hatalarından kaynaklandığı görülmüştür.

6.Öğrencilerin Türk sosyal bilgiler öğretiminde yer alan Türk büyüklerine (Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa, Mimar Sinan) dair bilgilerini *okul içi ve okul dışı* kaynaklardan edindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Okul içi kaynaklarında *ders programı* veya *örtük programa* vurgu yaparken, okul dışı kaynaklarında ise *kendi kendilerine* ya da *yardım ile* bilgiler edindiklerini vurguladıkları görülmüştür. Okul içi kaynakların ders programı içerisinde “sosyal bilgiler dersi, öğretmen, ders kitabı”; örtük program kapsamında “okul koridorlarına asılan tablolar” olduğu sonucuna ulaşılırken; okul dışı kaynakların ise kendi kendine “kitaplar, internet, televizyon, tv dizileri, eserlerini gezmek”; yardım ile ise “aile” olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

7.Öğrencilerin sosyal bilgiler öğretiminde yer alan Türk büyüklerini (Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan

Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa, Mimar Sinan) günümüz mesleklerinden askeri koruyucu/görevli veya askeri lider olarak *askeri meslekler*, kişilik özelliklerine veya faaliyetlerine bağlı olarak *genel meslekler* ve *yönetim ile ilgili meslekler* ile ilişkilendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin askeri meslekleri *askeri koruyucu/görevli* veya *askeri lider* olarak seçerken, genel meslekleri ise Türk büyüğünün *kışılık özelliğini* veya *faaliyetlerini* vurgulayarak belirlediği görülmüştür.

8. Öğrencilerin sosyal bilgiler öğretiminde yer alan Türk büyükleri (Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa, Mimar Sinan) ile özdeşim kurarken Türk büyüklerinin *kışılık özellikleri* ve *mesleki özellik ile faaliyetleri* ile ilgili öne çıkan özellikleri ile özdeşim kurdukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin Türk büyüklerinin kişilik özelliklerinde ise onların *değer, karakter ve akıl/fiziki* özelliklerini dikkate aldıkları görülmüştür.

5.2. Tartışma

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri bağlamında ulaşılan sonuçlar ile ilgili değerlendirmeler yapılarak sonuçlar ilgili literatür ile ilişkilendirilmiştir.

4.2.1 Öğrencilerin Türk büyükleri ile çağrışımlarına ilişkin tartışma

Araştırmanın ilk problemi olarak öğrencilerin sosyal bilgiler öğretiminde yer alan Türk büyüklerine dair çağrışımlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin araştırma kapsamındaki Türk büyüklerinden Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa, Mimar Sinan ile ilgili çağrışımlarında bu şahsiyetlerin özellikle faaliyetlerine değindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Türk büyüklerinin gerek Türk tarihini gerekse de dünya tarihini etkileyen savaşları, uygulamaları, fetihleri öğrenciler tarafından en çok hatırlanan bilgilerdendir. Türk büyüklerinin toplumda tanınmasının da en önemli sebeplerinden birisi şüphesiz onların gerçekleştirdiği önemli faaliyetleridir. Bu faaliyetlerin öğrenciler tarafından yapılan çağrışımlarda da sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda bu sonuç Türk büyüklerinin doğru öğretiminin önemini ve gerekliliğini ortaya koymasının yanında sosyal bilgiler öğretiminin amacına da uygun olarak öğrencilerin Türk büyüklerini

doğru şekilde hatırladığının göstergesi olduğu söylenebilir. Örneğin Türk büyüklerinden Alparslan ile ilgili en fazla çağrışım “Malazgirt Savaşı” olurken, Fatih Sultan Mehmet ile ilgili “İstanbul’u fethetmesi” en fazla çağrışım kurulan faaliyeti olduğu görülmektedir. Öğrencilerin cevapları ile sosyal bilgiler müfredatı birlikte değerlendirildiğinde kullanılan ders kitabındaki bilgilerin öğrencilerin çağrışımlarında yer alırken, öğrencilerin kurduğu bazı çağrışımların ise ders kitabında yer almadığı bu durumun ise araştırmanın diğer bir sonucu olan öğrencilerin okul dışı kaynaklardan da bilgiler edindiği sonucunu desteklemektedir.

Araştırmanın ilk problemi bağlamında ulaşılan diğer bir sonuç da öğrencilerin Türk büyükleri ile kurduğu çağrışımlarında Türk büyüklerinin özelliklerine değinmeleridir. Bu özelliklerin ise yöneticilik özelliği ve kişilik özellikleri üzerine oldukları görülmektedir. Örneğin Metehan ile ilgili çağrışımlarda Metehan’ın Asya Hun Devleti’ni yönetmesi öğrenciler tarafından yöneticilik özelliği olarak vurgulanırken, Yavuz Sultan Selim’in kişilik özelliklerinden disiplinli olması çağrışım kurulan diğer bir özellik olduğu görülmüştür. Türk büyüklerinin özelliklerinin öğrenciler tarafından hatırlanması ve zihinlerinde yer alması o özelliklerin öğrenciler tarafından örnek alınabilmesi açısından önemlidir. Bu sonuca paralel olarak yapılan başka bir çalışmada da Kayrakçı (2019), 7.sınıf öğrencilerinin Türk-İslam bilginlerine ilişkin görüşlerini incelerken öğrencilerin bu kişilerin özelliklerine dair fikir sahibi oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma sonuçlarından bir diğeri ise öğrencilerin Türk büyükleri ile ilgili kurdukları çağrışımların o kişinin dönemine ait kişileri, bilgileri ve kavramlarını içermesidir. Örnek vermek gerekirse Kanuni Sultan Süleyman’a dair çağrışımlarda Hürrem Sultan ve Pargalı İbrahim bulunurken, Osman Bey ile ilgili çağrışımlarda dönemin önemli şahsiyetlerinden Şeyh Edebali’nin olduğu görülmektedir. Diğer taraftan öğrenciler Alparslan ile çağrışımlarında Malazgirt Savaşı’nın tarihi olan 1071 tarihini vurgularken, Ertuğrul Gazi ile ilgili çağrışımlarında Kayı boyunun yerleştiği Söğüt şehrini vurgulamıştır. Bu bağlamda Türk büyüklerinin öğretiminde o kişi ile özdeşleşmiş kişilerin, tarihlerin ve şehirlerin de önemli olduğu söylenebilir.

Öte yandan araştırmanın ilk sorusu bağlamında ulaşılan bir diğer sonuç öğrencilerin Türk büyükleri ile ilgili yanlış algılar veya yanlış bilgilere sahip olduklarıdır. Bu yanlış algıların ise genel olarak kronoloji hataları ve kavram kargaşaları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Örneğin öğrencilerin bir kısmı Metehan ile ilgili çağrışımlarında Metehan’ı 11. yy’da kurulan Büyük Selçuklu Devleti’nin sultanı olarak hatırlamaktadır. Bu durum

sosyal bilgiler öğretiminde kronoloji öğretiminin de önemini ortaya koymaktadır. Zaman bilimi olarak adlandırılabilir kronoloji, ana bileşenlerinden birisi zaman olan tarih öğretiminde olayların meydana geliş şekillerini doğru yorumlayabilmek açısından önemli bir husustur (Altun ve Kaymakçı, 2016). Zira sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde öğrencilere kazandırılması gereken becerilerden birisi de “Zaman ve Kronolojiyi algılama” olarak belirlenmiştir (MEB,2018). Bu bağlamda zaman ve kronolojiyi doğru şekilde öğrencilere kavratmak ve dolayısıyla etkili bir tarih öğretim gerçekleştirmek için farklı yöntem ve stratejilerden yararlanılmalıdır. Bu konuda Altun ve Kaymakçı (2016) yaptıkları araştırmada zaman ve kronolojinin öğrencilere kavratılmasında zaman ve tarih şeritlerinin kullanımının etkili bir yöntem olacağı sonucuna ulaşmıştır. Öğrencilerin yanlış algılarının diğer bir kaynağının kavram kargaşası olduğu görülmektedir. Bu konuda bir örnek vermek gerekirse öğrencilerin bir kısmı Alparslan ile ilgili çağrışımlarında Alparslan’ın bir padişah olduğu cevabını vermişlerdir. Alparslan Büyük Selçuklu Devleti’nin bir hükümdarı olmasının yanında onun için Sultan ünvanı kullanılırken padişah ünvanının Osmanlı hükümdarları için kullanıldığı bilinmektedir. Kavram kargaşası ya da kavram yanlışlığı bir kavramın algılanışının bilimsel anlamından farklı olması olarak tanımlanabilirken, kavramı yanlış öğrenen öğrencinin de konuyu doğru şekilde öğrenmesi beklenemez (Polat ve Çalış, 2019). Araştırmanın bu sonucu bu alanda yapılan diğer araştırmalardan Ülger (2003), Çakmak (2016), Yılar (2008), Yılmaz ve Çiviler (2012)’in çalışmaları ile paralellik göstermektedir. Bu araştırmalarda öğrencilerin sosyal bilgiler öğretiminde geçen bazı konuların öğretiminde kavram kargaşaları yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretimi, tarihi öğretimi ve Türk büyüklerinin öğretiminde öğrencilerin konuları daha iyi anlayabilmeleri için inceliklerle kavramların doğru şekilde öğretilmesi, kavram kargaşalarının belirlenerek giderilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda da kavram öğretimi ve öğrencilerin kavram yanlışlarına düşmemesinde farklı metot ve teknikler uygulayacak öğretmenlere büyük bir rol düşmektedir (Karadeniz, 2008). Araştırma sonucunda öğrencilerin Türk büyüklerine dair yanlış algı veya bilgilerinin diğer bir kaynağının ise öğrencilerin Türk büyüklerinin adını duyduklarında onların adına yapılan camileri, köprüleri, yapıları ve onların adının verildiği mahalleleri hatırladıkları tespit edilmiştir. Örneğin öğrenciler tarafından Türk büyükleri ile ilgili Fatih Sultan Mehmet Köprüsü, Yavuz Sultan Selim Köprüsü, Yavuz Sultan Selim Camisi, Ertuğrul Gazi Mahallesi, Barbaros Hayrettin Paşa semti çağrışımları yapılmıştır. Türk büyüklerinin isimlerinin yapıları, mahallelere verilmesi onların tanınması, hatırlanması açısından önemli olmakla birlikte bu şahsiyetler hakkında yeteri kadar bilgi verilmemesi ya da

öğretilmemesi öğrencilerin bu ismi duyulduğunda Türk büyüklerinden önce o yapının zihinlerinde canlanmasına neden olabilmektedir.

5.2.1. Öğrencilerin Türk büyüklerine dair bilgi kaynaklarının belirlenmesine ilişkin tartışma

Araştırmanın ikinci problemi öğrencilerin Türk büyükleri ile ilgili edindikleri bilgilerin kaynağının belirlenmesi olarak belirlenmiştir. Bu bağlamında öğrencilerin Türk büyükleri ile ilgili bilgi kaynaklarını okul içi ve okul dışı kaynaklar olarak belirttikleri görülmüştür. Türk büyükleri ile ilgili edindikleri bilgilerin kaynağını okul içi kaynakları olarak gören öğrenciler bu okul içi kaynaklarını ders programı ve örtük program içerisinde değerlendirirken ders programı içerisinde *sosyal bilgiler dersi*, *ders öğretmen*i ve *okul kitapları*nı Türk büyükleri ile ilgili okul içi kaynakları olarak kabul ettikleri görülmektedir. Bu konuda literatür incelemesi yapıldığında Yeşilbursa (2015) da yaptığı çalışmada ortaokul öğrencilerinin tarih konularını öğrenirken güvendikleri kaynakları incelemiş ve araştırma sonucunda öğrencilerin tarih konularını öğrenirken en sevdikleri kaynakların öğretmen, kitap, ansiklopediler, müzeler ve internet olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda bu çalışmada da okul içi kaynaklar olarak ulaşılan öğretmen ve kitaplar sonucu ile yapılan bu çalışmanın sonuçları benzerlik göstermektedir. Kayrakçı, (2019) ise yaptığı çalışmada öğrencilerin Türk-İslam bilginlerine dair bilgi kaynaklarını incelerken öğrencilerin ders öğretmenlerinden, sosyal bilgiler dersinden ve ders kitaplarından bilgiler edindikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmanın sonuçları da yapılan diğer çalışmalarla paralellik gösterirken sosyal bilgiler dersi ve sosyal bilgiler öğretmenleri Türk büyüklerinin öğretiminde en önemli kaynak vazifesi gördüğü görülmektedir. Zira Türk büyüklerini, onların yaptıkları faaliyetleri içeren konular tarih öğretiminin dolayısıyla sosyal bilgiler dersinin önemli bir içeriğini oluşturmaktadır. Öğrencilerin okul içi kaynaklarında öğretmenlerinden bilgiler edindiklerini vurgulaması da Türk büyüklerinin öğretilmesinde öğretmenlerin de önemini ayrıca ortaya koymaktadır. Yılmaz ve Demir (2014) ise yaptıkları çalışmada ortaokul öğrencilerinin ders öğretmenlerine karşı tutumları ile sosyal bilgiler dersine yönelik ve akademik başarılarına yönelik etkisini inceleyerek öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmenlerine karşı tutumları ile sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları arasında pozitif bir ilişki bulmuşlar, öğretmenlerine karşı olumlu tutum içinde olan öğrencilerin de akademik başarı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Yapılan başka bir araştırmada ise Tunç Şahin, Turan ve Karadeniz (2021), X,Y ve Z kuşaklarının eğitim, öğretmen ve öğrenci algılarını belirlemeyi amaçlarken araştırma sonuçlarında bu araştırmanın da çalışma grubunu oluşturan Z kuşağının öğretmeni güvenilir, sabırlı ve sevecen olarak algıladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda öğrenciler için öğretmen olgusunun hala en güvenilir ve önemli bir konumda olduğu söylenebilir. Öğrenciler için hem bir rehber hem de bir kaynak olma özelliği gösteren öğretmenlerin tarih konularının öğrenilmesinde veya sosyal bilgiler dersine karşı öğrencilerin tutumlarında da olumlu bir etkilerinin olması öğretmenlerin eğitim-öğretim sürecindeki önemini arttırmaktadır. Bu noktada öğretmenlerin Türk büyükleri konusundaki yeterlilikleri ve tutumları önem kazanmaktadır. Bu konuda da Ustaoglu Çelik (2017), yaptığı tez çalışmasında öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerini ölçmeyi amaçlamış ve araştırma sonucunda öğretmen adaylarının Türk büyüklerine dair bilgi düzeylerinin orta düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Aynı araştırma sosyal bilgiler öğretmen adayları Türk büyüklerinin sosyal bilgiler dersinde öğretilmesi konusunda ise “tamamen katılıyorum” şeklinde olumlu görüş bildirdikleri sonucuna da ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda ulaşılan diğer bir sonuçta öğrencilerin Türk büyüklerini öğrenmelerinde ders kitaplarının da etkili olduğudur. Zira ders kitapları eğitim-öğretim sürecinde en fazla kullanılan ve vazgeçilemez bir araç olması özelliğinin yanında öğrencilerin öğrenme süreçlerine kaynaklık eden ve onların doğrudan ilişki kurdukları bir materyal olma özelliğine sahiptir (Yalınkılıç, 2014). Bu bağlamda değerlendirildiğinde ders kitaplarının içerik olarak bu durum göz önüne alınarak hazırlanması, Türk büyüklerini tanıtıcı metinlerin eklenmesi çok daha önem kazanmaktadır. Bu amaca yönelik yapılan bir çalışmada Akalın (2019), yaptığı araştırma sonucunda sosyal bilgiler 4,5,6 ve 7. sınıf ders kitaplarını incelemiş ve “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yaptığı bilimsel çalışmalarla öne çıkmış Türk büyüklerinden Müslüman Türk bilim insanlarına yeteri kadar yer verilmediği sonuca ulaşmıştır. Ders kitaplarının en öğrenciler tarafından en kolay ulaşılan eğitim materyali olduğu da göz önüne alındığında bu alanda yapılacak geliştirmeler büyük fayda sağlayacaktır. Bazı öğrenciler ise Türk büyüklerinden Mimar Sinan ile ilgili bilgilerini Türkçe dersinden edindiğini vurgulamışlardır. Bu durum ise eğitimde ve sosyal bilgilerde önemli bir yer tutan disiplinler arası işbirliğinin etkisi bakımından önemli bir sonuçtur. Bu anlamda Kanatlı ve Çekici (2013), yaptıkları çalışmada sosyal bilgiler dersi ile Türkçe dersinin benzer temalara sahip olmasından dolayı iki disiplin arasındaki işbirliğinin kolaylığı ve gerekliliği sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmanın diğer bir sonucu olarak öğrencilerin bir kısmı Türk büyüklerine dair bilgilerinin kaynağını okul içinde örtük program olduğuna ulaşılmıştır. Örtük program içerisinde öğrenciler *okul koridorundaki tablolardan* bilgiler edindiklerini düşünmektedirler. Bu sonuç göstermektedir ki eğitim öğretim sürecinde uygulanan ders programı kadar örtük program faaliyetlerinin de etkisi bulunmaktadır. Örtük program kavramı ilk olarak 1930’larda Waller tarafından kullanılan resmi olmayan öğretim etkinliklerinin oluşturduğu program, kısaca öğrencilerin resmi program dışında kazandıkları bilgi, görüş ve kavramlar olarak tanımlanabilir. Örtük programın etkili olabilmesi için özel düzenlemelere ihtiyaç vardır. Örtük program içerisinde değerlendirilebilecek düzenlemeler okul yöneticilerinin yaklaşımları, okul mimarisinin planlanması, okul kuralları, okul panolarının düzeni, sınıf için sıra düzeni, kulüpler, toplantılar ve okul araç gereç ve mobilyaların seçimi olarak sıralanabilir (Yüksel, 2002). Örtük program okul yöneticileri tarafından desteklenmese de öğrencilerin davranışları ve öğrenme alışkanlıkları üzerinde daha kalıcı ve derin anlamları olabilmektedir (Görgeç, 2019). MEB’in yayınladığı “İlköğretim Kurumları Yönetmeliği”nde de örtük programa dair vurgulamalar görülmektedir. Bu yönetmeliğin koridor düzeninden bahsettiği 8. maddesinde *“Okul koridorları ve uygun diğer alanlarda, Atatürk’ün eğitim ve diğer konularla ilgili düşüncelerini açıklayan söz, yazı ve resimler ile Talim ve Terbiye Kurulunca önerilmiş Türk büyüklerine ait resimler, Türk tarih ve kültürüne ait levhalar ve haritalar, eğitici ve sanat değeri olan resimler, saat, takvim ve okul gazetesi bulundurulur (MEB, 2014)” ifadesi yer almaktadır.* Kayrakçı (2019)’un yaptığı çalışmanın sonuçlarında da 7.sınıf öğrencilerinin Türk-İslam bilginleri ile ilgili bilgi kaynaklarından birisinin okul koridorlarına asılan tablolar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bal ve Yiğittir (2012) ise yaptığı çalışmada okul duvarlarına asılan görsel materyallerin kullanım şeklini ve öğrencilerin bu konudaki görüşlerini incelemiş, öğrencilerin bu görsellerden edindikleri bilgilerin kalıcı olduğunu düşündüklerini fakat bu görsellerin daha farklı şekilde kullanılması gerektiği şeklinde görüş bildirmişlerdir. Elde edilen sonuçlardan yola çıkarak Türk büyüklerinin öğretilmesi, öğrenciler tarafından hatırlanılması ve en önemlisi merak uyandırması bakımından okul duvar ve panolarında görsel unsurlara yer vermek, farklı şekillerde kullanmak etkili bir eğitim-öğretim süreci açısından önemlidir.

Araştırma sonucunda ulaşılan sonuçlardan birisi de öğrencilerin Türk büyükleri ile ilgili bilgi kaynakları olarak okul dışı kaynakları belirtmeleridir. Okul dışında öğrenciler kendi kendilerine ve yardım ile bilgiler edindiklerini vurgulamışlardır. Öğrencilerin Türk

büyükleri ile bilgilerini kendi kendine öğrendikleri kaynaklar *kitaplar, internet, film ve diziler* olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle son yıllarda tarihi kahramanları konu edinen birçok hikaye, roman tarzında kitap yayınlanmaktadır. Öğrencilerin kendi yaş gruplarına hitap eden bu kitapları okuması tarihi kahramanları tanınması, merak uyandırarak o kişiler ile ilgili farklı kaynaklara yönelmesi bakımından önemlidir. Bu anlamda bu kitapların öğrencilere tanıtılması, kitaplara ulaşmaları konusunda destek olunması da okuldaki eğitimin desteklenmesi için gerekli olmaktadır. Öte yandan öğrencilerin okul dışı kaynakları olarak sıklıkla internetten de yararlandıkları görülmektedir. Teknolojinin geldiği noktada gerek ulaşım kolaylığı gerekse de kullanım alışkanlıkları olarak internet ortaokul öğrencilerinin de uzun zaman geçirdikleri bir ortam halini almaktadır. İnternette yararlanma kadar internet ortamına bilgi girişinin de kolaylaştığı düşünüldüğünde internette doğru bilgiye ulaşmak konusunda aile ve öğretmenlerin denetimi, bilgilendirmesi ve desteğinin de önemi çok büyüktür. Yeşilbursa (2015) da tarih öğretiminde öğrencilerin bilgi kaynaklarını araştırdığı araştırmada öğrencilerin tarih öğretiminde interneti önemli bir kaynak olarak gördükleri sonucuna ulaşmıştır. Henkoğlu, Mahiroğlu ve Keser (2015) ise yaptıkları çalışmada ortaokul öğrencilerinin bilgiye ulaşma aracı olarak interneti ne şekilde ve ne amaçla kullandıklarını araştırırken, katılımcıların büyük çoğunluğun (%67) bilgi kaynağı olarak interneti kullandığı ve bunun nedeni olarak da bilgiye kısa sürede ulaşma avantajı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan araştırma sonucunda öğrencilerin Türk büyüklerine dair bilgilerinin kaynağı olarak dizi ve filmleri de kullandıkları da görülmektedir. Görsel materyallerin bilgilerin kalıcılığına etkisini göstermesi açısından Ö23'ün Mimar Sinan için verdiği *“Bu kişi ile ilgili bilgilerimi televizyondaki belgesellerden edindiğimi düşünüyorum. Okulda da birçok bilgi öğrensem de televizyon görsel olarak da olduğundan daha fazla aklımda kalıyor”* cevabı önemlidir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin özellikle son yıllarda Türkiye televizyonlarında yayınlanan *“Muhteşem Yüzyıl”, “Diriliş Ertuğrul”, “Kuruluş Osman”* dizilerini bu şahsiyetler ile ilgili bilgi edinmek için kaynak olarak gördükleri görülmektedir. Ertuğrul Gazi'yi savaşçılık mesleği ile ilişkilendiren Ö32, *“Savaşçı, çünkü Diriliş Ertuğrul dizisinde iyi savaştığını görmüştüm.”* söylemiyle bu dizilerin oldukça etkili olduğunu göstermektedir. Dizilerin konu edindiği Türk büyüklerinin öğretiminde ve onlara ilgi ve merakın artmasında televizyon dizilerinin büyük bir öneminin olmasının yanında bu yapımlardaki bilgilerin doğru kaynaklara dayandırılmaması ya da farklı okuma ve araştırmalarla desteklenmemesi yanlış algı ve bilgilerin ortaya çıkmasına da neden olabilmektedir. Araştırmanın bu sonucuna paralel olarak Özmen, Er ve Ünal (2014) yaptıkları araştırmada 8.sınıf

öğrencilerinin Muhteşem Yüzyıl dizisine ait görüşlerini araştırmış ve öğrencilerin bu tür dizilerin tarihi bilgiyi sunuş tarzını sevdikleri, güvendikleri sonucuna ulaşmışlardır. Öğrencilerin okul dışı kaynaklarından birisinin de okul gezileri olduğu araştırma sonucunda ortaya çıkan bir sonuçtur. Mimar Sinan ile ilgili bilgilerinin kaynağı olarak eserlerini gezerek bilgiler edindim cevabı verilirken, bireysel ya da okulca yapılacak alan gezilerinin bilgilerin kalıcılığında ve yaparak yaşayarak öğrenmek konusunda faydasının olacağı görülmektedir. Öte yandan öğrencilerin okul dışı bilgi kaynaklarından birisi de aile bireyleridir. Şüphesiz okulda öğrenilen bilgilerin tamamlayıcısı destekleyicisi ev ortamında, çevrede ve aile öğrenilen bilgilerdir. Bu sonuca paralellik gösteren başka bir araştırmada İlgar ve Topaç (2013), Çelenk (2003), Arslan Aygun (2017) da eğitimde okul aile işbirliğinin önemini ortaya koyan çalışmalar yapmışlar; Genç ve Çelik, (2018) ise branş öğretmenlerinin görüşleriyle vatandaşlık eğitimi değerlendirmişler ve Türk büyükleri öğretimin de içinde olduğu vatandaşlık eğitimine okul dışında yardımcı olabilecek kurumlardan birisinin aile ve yakın çevre olduğu ve ailede başlayan vatandaşlık eğitiminin okullarda desteklenmesiyle etkili bir öğretim sürecinin ortaya çıkacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlamda da aile bireylerinin öğrencilere doğru bilgiler vermesi ve onları doğru kaynaklara yöneltmesi okul-aile işbirliği açısından önem kazanmaktadır.

5.2.3.Öğrencilerin Türk büyüklerini günümüz meslekler ile ilişkilendirmesine ilişkin tartışma

Araştırmanın üçüncü sorusu bağlamında öğrencilerden sosyal bilgiler öğretiminde yer alan Türk büyüklerini günümüzdeki meslekler ile ilişkilendirmeleri istenmektedir. Bu soru doğrultusunda araştırmada öğrencilerin Türk büyüklerini ilişkilendirdikleri ilk meslek grubunun askeri meslekler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler Türk büyüklerini askeri meslekler ile ilişkilendirirken onları askeri lider ya da askeri koruyucu/görevli olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Türk büyüklerinden hükümdar olarak görev yapan ve ordularını da yöneten şahsiyetler öğrenciler tarafından günümüzde de komutan, general gibi en üst düzeydeki askeri meslekler ile ilişkilendirilmiştir. Bu durum öğrencilerin Türk büyüklerini askeri özellikleri bakımından yetenekli bulduğunu göstermektedir. Öğrencilerin bir kısmı ise Türk büyüklerini yine askeri faaliyetlerinden yola çıkarak asker, polis, okçu, savaşçı gibi mesleklerle ilişkilendirdikleri görülmüştür. Öte yandan araştırma kapsamında yer alan Türk büyüklerinden Mimar Sinan için ise öğrenciler askeri bir meslek

sunmamışlardır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde öğrenciler Türk büyüklerini günümüz meslekleri ile ilişkilendirirken onların gerçekte yaptıkları meslekleri ya da faaliyetlerini göz önüne aldıklarını göstermektedir. Araştırmanın üçüncü sorusu bağlamında ulaşılan bir diğer sonuç da öğrencilerin Türk büyüklerini çeşitli alanlarda değerlendirilebilecek genel meslekler ile ilişkilendirmiş olmalarıdır. Öğrencilerin bu meslekleri seçerken ise Türk büyüklerinin kişilik özelliklerini ve faaliyetlerini göz önüne aldıkları görülmüştür. Örneğin Türk büyüğünün zeki olmasından yola çıkarak onu öğretmen, bilim insanı; adaletli birisi olmasından yola çıkarak hâkimlik meslekleri ile ilişkilendirirken faaliyetlerine bağlı olarak devlet kurmasından yola çıkarak mühendis; iyi taktikler uyguladığı için teknik direktör; devletin geleceğine yön vermesinden dolayı senarist/yönetmen; devlet hazinesine büyük katkısından dolayı plaza patronu, hazine bakanı gibi meslekler ile ilişkilendirmişlerdir. Öğrenciler araştırma kapsamında yer alan Türk büyüklerinden Barbaros Hayrettin Paşa ve Mimar Sinan için daha çok faaliyetleri ile ilişkili meslekler seçmişlerdir. Barbaros Hayrettin Paşa için kaptan, denizci; Mimar Sinan için mimar, mühendis gibi meslekler seçen öğrencilerin ele alınan Türk büyüğünün gerçekte yaptığı ve başarılı olduğu uğraşı dikkate aldıkları görülmüştür. Öte yandan öğrencilerin Türk büyüklerini günümüzde yönetim ile ilgili mesleklerle ilişkilendirdikleri sonucuna da ulaşılmıştır. Bu mesleklerin belirlenmesinde ise öğrencilerin Türk büyüklerinin kendi dönemlerinde iyi birer yönetici olduklarını düşünmelerinin etkisinin olduğu görülmektedir. Öğrenciler Türk büyüklerini cumhurbaşkanı, başbakan, belediye başkanı, müdür, yönetici gibi meslekler ile ilişkilendirmişlerdir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde öğrencilerin Türk büyüklerinin kişilik özelliklerini ve gerçekleştirdiği faaliyetleri iyi şekilde öğrenmelerinin bu durumun günümüze ne etkisinin olabileceğini, Türk büyüklerinin yaptıklarının günümüz için de ne ifade ettiğini doğru şekilde anlamalarına neden olabileceğini göstermektedir. Ayrıca öğrencilerin araştırmanın üçüncü sorusuna verdiği cevaplar Türk büyüklerini isim olarak hatırlamalarının yanında onların kişilik özellikleri ve faaliyetleri anlamında doğru bilgilere sahip olduklarını da göstermektedir. Bu durum da sosyal bilgiler öğretiminin ve müfredatının amacına hizmet ettiğini göstermektedir.

5.2.4.Öğrencilerin Türk büyükleriyle özdeşim kurma şekillerine ilişkin tartışma

Araştırmanın dördüncü sorusu kapsamında öğrencilerin sosyal bilgiler müfredatından yer alan Türk büyüklerinden Metehan, Alparslan, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Fatih Sultan

Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayrettin Paşa, Mimar Sinan ile ilgili özdeşim kurma şekilleri araştırılmış ve öğrencilerin bu Türk büyüklerinin kişilik özellikleri ile mesleki özellikleri ve faaliyetlerine bağlı özelliklerini kendilerine örnek almak istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. 7. Sınıf öğrencileri Türk büyüklerinin kişilik özelliklerini değer özellikleri, akıl ve fiziki özellikleri ve karakter özellikleri bağlamında değerlendirdikleri görülmüştür. Öğrenciler Türk büyüklerinin cesaret, adalet, çalışkanlık, dürüstlük ve saygılı olmaları gibi değer özelliklerini kendilerine örnek almak isterken; zeki olmaları, güçlü olmaları gibi akıl ve fiziki özelliklerini; kendine güven, hırslı olmak ve liderlik gibi karakter özelliklerini kendilerine örnek almak istemektedirler. Ayrıca öğrencilerin Türk büyüklerinin faaliyetlerine ve mesleki özelliklerine bağlı olarak ise savaşçılık, doğru kararlar alabilmeleri, ileri görüşlülük ve yöneticilik gibi özellikleri ile özdeşim kurabilecekleri sonucuna da ulaşılmıştır. Bu noktada öğrencilerin Türk büyüklerini doğru şekilde öğrendiklerinde onların özellikleri ve karakterleri ile doğru bağlantı kurabildikleri de görülmektedir. Örneğin öğrenciler, büyük Türk denizcisi Barbaros Hayrettin Paşa ile cesareti ve savaşçılığı ile özdeşim kurarken; sayısız eser veren Türk mimar Mimar Sinan ile yetenekli olması ve çalışkanlığı ile özdeşim kurdukları görülmektedir. Değerler eğitiminde kazandırılmak istenen değerlerin somut bir şekilde öğrencilere gösterilmesi, rol model edinecekleri şahsiyetlerin onlara sunulmasının önemi düşünüldüğünde eğitim sürecinde Türk büyüklerinin öğrencilere etkili bir şekilde öğretilmesinin, onların öne çıkan özelliklerinin faaliyetleri ile ilişkilendirilerek öğrencilere sunulmasının önemi de artacaktır. Araştırma sonuçları ile Türk büyüklerinin sosyal bilgiler müfredatında yer alma biçimleri birlikte değerlendirildiğinde öğrencilerin Türk büyükleri ile ilgili bilgilerinin ve algılarının ders kitaplarında yer alanlar dışında bilgiler içerdiği de görülmektedir. Bu durumun da Türk büyükleri öğretiminde okul dışı kaynakların ve örtük öğretimin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Araştırmanın bu sonuçlarına yönelik yapılan literatür taramasında Daysal Ersoy (2011) yaptığı tez çalışmasında erken çocukluk döneminde yer alan öğrencilere yönelik olarak yapılacak Türk büyükleri ile ilgili etkinliklerle çocukların kimlik gelişimi üzerine olumlu etkiler sunabildiği sonucuna ulaşmıştır. Karademir ve Çelik (2020) ise yaptıkları çalışmada da okul öncesi öğretmenleri üzerinde çalışmış ve ahlak eğitimi ile Türk büyüklerinin arasındaki kurdukları ilişkiyi ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Bu araştırmanın sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin Türk büyükleri üzerinden erdemlilik, azim, başarı, örnek olma gibi kavramları öğretebilecekleri ve bu konuda Türk büyüklerini kullanmanın faydalı olabileceğini düşündükleri sonucuna ulaşmışlardır. Türk büyüklerinin değerler eğitiminde

bir araç kullanılmasına yönelik yapılan çalışmalardan ise Gümüş (2016)'nın yaptığı doktora tezi çalışmasında ilkokul 4. Sınıf öğrencilerinin Türk büyüklerini kendilerine örnek almanın faydalı olabileceğini düşündükleri sonucuna ulaşmıştır. Kılavuz (1993) ise doktora tez çalışmasında ergenlerde özdeşleşme üzerine bir araştırma gerçekleştirirken ergenlik dönemindeki öğrencilerin kendilerine model almak istediği kişilerde bir üstünlük aramalarından dolayı tarihi şahsiyetlere ve dini liderlere bu anlamda ilgi duydukları sonucuna ulaşmıştır. Yapılan başka bir çalışmada da Kayrakçı (2019), 7.sınıf öğrencilerinin Türk-İslam bilginlerinin sahip olduğu sabırlı, üretken, zeki, araştırmacı ve meraklı gibi özelliklerine dikkat çektiği sonuçlarına ulaşmıştır. Tarihi şahsiyetler ve kahramanlar üzerine yapılan çalışmalardan ise Karakuş ve Çoksever (2019), ilköğretim Türkçe, Sosyal Bilgiler, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında yer alan kadın kahramanların öğrencilerin hangi değerlerle rol model olabileceği üzerine bir araştırma gerçekleştirmiş ve incelenen ders kitaplarında bir çok kadın kahramanın yer aldığı ve bu kahramanlar üzerinden vatanseverlik, liderlik, saygı, sevgi, eşitlik, duyarlılık, çalışkanlık, yardımseverlik, iyilik yapma, kültürel mirasa sahip çıkma, fedakarlık gibi değerlerin öğretilabileceği sonucuna ulaşmışlardır. Uğur (2019) ise Halide Edip Adıvar'ın romanlarında geçen askerleri ve bu askerlerin eğitimde nasıl rol model olarak kullanılacağını konu edinen çalışmasında öğretim programlarında yer alan milli bilinç uyandırmak ve vatani sevdirmek amaçlarına yönelik olarak bu romanlarda geçen askerlerin kullanılabileceği sonucuna ulaşmıştır. Coşkun Keskin, Ertürk ve Kocamaz (2019), ise yaptıkları çalışmada Hz. Muhammed örneği üzerinden 8. Sınıf öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlarda Hz. Muhammed'in şahsiyeti bağlamında değerlendirildiğinde barışçıl yollara başvurdıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bu alanda yapılan çalışmalar ve araştırmanın sonuçları birlikte değerlendirildiğinde eğitim sürecinde Türk büyükleri ve tarihi şahsiyetlerin özelliklerinin ön plana çıkarılarak değerler eğitimi ve öğrencilere rol model sunma konusunda avantaj sağlanabileceği görülmektedir.

5.3.Öneriler

Araştırma 7. Sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler müfredatından yer alan Türk büyüklerine dair algılarını incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonunda Milli Eğitim

Bakanlığı'na, eğitim alanında çalışan öğretmenlere ve akademisyenlere ve ailelere yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.3.1. Milli Eğitim Bakanlığı'na öneriler

- Araştırma sonuçları öğrencilerin Türk büyükleri ile ilgili bilgilerinin önemli kaynaklarından birisinin ders kitapları olduğunu göstermiştir. Bu anlamda hazırlanan ders kitapları da Türk büyüklerine ait destekleyici metinlerle, etkinliklerle desteklenerek daha etkili bir araç haline getirilebilir.
- Türk büyüklerinin değerler eğitimindeki önemi bağlamında öğretmenler bu konuda kendilerini geliştirmeleri adına programlar, etkinlikler ve seminerler ile desteklenmelidir.
- Araştırma sonuçlarından yola çıkarak Türk büyüklerinin öğretimi konusunda öğrencilerin gelişim dönemleri ve ilgileri dikkate alınarak görsel ve işitsel materyaller hazırlanarak öğretim süreci desteklenmelidir.

5.3.2. Öğretmen, akademisyen ve araştırmacılara öneriler

- Öğrencilerin Türk büyükleri hakkında bilgi kaynaklarından birisinin de örtük program içerisinde olduğu değerlendirildiğinde öğretmenler tarafından okul ve sınıf içinde örtük programı destekleyecek materyal ve etkinlikler planlanabilir.
- Öğrencilerin ilgileri doğrultusunda Türk büyükleri ile ilgili hazırlanan video, animasyon vb. araçlarla öğretmenler tarafından öğretim süreci ilgi çekici hale getirilebilir.
- Öğrencilerin Türk büyükleri ile ilgili bilgi kaynaklarından kitaplar, tarihi romanlar ve internet önemli bir yere sahip olduğu sonucuna yönelik olarak öğretmenler tarafından öğrencilere kitap ve internet içeriği seçimi bağlamında rehberlik edilerek destek olunmalıdır.
- Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin bilgi kaynaklarından birisinin de okul dışında yapılan alan gezileri olduğu düşünüldüğünde Türk büyüklerinin yaşadığı ya da faaliyetlerini yürüttüğü veya eserleri olan alanlara, müzelere öğretmenler ve okullar tarafından geziler düzenlenerek yaparak-yaşayarak öğrenme anlamında eğitim sürecine katkı sunulabilir.

- Öğretmen yetiştirme alanında görev yapan öğretim elemanlarının eğitim sürecindeki en önemli kaynaklardan birisinin öğretmen olduğu bilinciyle eğitim sürecini geliştirici uygulamalar ve etkinlikler gerçekleştirmeli, biyografi öğretimi üzerine çalışmalar yapılmalıdır.
- Bu araştırmanın kapsamı 7. Sınıf öğrencileri ile 5. Ve 6. sınıf sosyal bilgiler müfredatında “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan Türk büyüklerini kapsamaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda araştırmacılar, farklı sınıf seviyelerinde, farklı öğrenme alanlarında tarihi kahramanlar, bilim insanları, milli mücadele kahramanları gibi kişilere yönelik çalışmalar yapabilirler.

5.3.3. Ailelere öneriler

- Araştırma sonunda öğrencilerin okul dışında interneti yoğun şekilde bilgi kaynağı olarak kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple ailelerin öğrencilerin internet kullanımında gerekli siber güvenlik tedbirlerini almaları ve öğrencilerin doğru bilgiye ulaşması anlamında internet kullanımını kontrollü şekilde yürütülmesi sağlanabilir.
- Öğrenciler için Türk büyükleri ile ilgili bilgi kaynaklarından birinin de aile bireyleri olduğu düşünüldüğünde okuldaki eğitim sürecini desteklemek amacıyla çocukların bu konudaki sorularına ve bilgi ihtiyaçlarına ailelerin de verecekleri cevapların öğrencileri yanlış algı ve bilgilere yönlendirmesi bakımından özen gösterilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akalın, C. (2019). 2017-2018 eğitim öğretim yılında sosyal bilgiler ders kitaplarında Müslüman Türk bilim insanlarının yeri. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 2(2), 227-237. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijotem/issue/50671/623219>
- Akbulut, E. (2011). *İlköğretim okullarında örtük program faaliyetlerinin saptanması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:277608).
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/48697/619551>
- Aktı, Ü. (2018). Tarihi şahsiyetler ve mekânların günümüz kolektif tasavvurundaki değeri ve yeri (Kütahya ili örneği). *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 124-148. doi: 10.20486/imad.501277
- Altun, A. ve Kaymakçı, S. (2016). Zaman ve kronolojinin öğretiminde bir materyal: Zaman şeritleri. *Turkish History Education Journal*, 5(1), 157-192. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tuhed/issue/26593/279917>
- Altun, S. ve Çolak, E. (2014). Öğrenme Kuramları. Seval, F. (Ed), *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aslanargun, E. (2007). Okul - aile işbirliği ve öğrenci başarısı üzerine bir tarama çalışması. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 119-135. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/manassosyal/issue/49947/640068>
- Ata, B. (2015). Sosyal bilgiler öğretim programı. C. Öztürk (ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ay, E. (2015). Sosyal bilgilerde değerler eğitimi. C. Dönmez ve K. Yazıcı (ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ayas, A. (2020). Eğitim-öğretimle ilgili temel kavramlar. H. Özmen ve D. Ekiz (Ed.), *Eğitime Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Bal, M. S. ve Yiğittir, S. (2012). Okul Duvarlarındaki Görsellerin Tarih Öğretimi Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 999-1016. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/48698/619577>
- Beyhan, M. (2012). Ziya Gökalp'in tarih anlayışı ve Türk Medeniyeti Tarihi adlı eseri. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(13), 47-61. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/521/4774>
- Coşkun Keskin, S. (2021). Değerler eğitime tarihsel süreçte genel bir bakış: Türk devletlerinde değerler eğitiminin dünü ve bugünü. Ş.Koca ve P. Erten (ed.), *Eğitim Bilimlerinde Araştırma ve Değerlendirmeler I*. Ankara: Gece Kitaplığı
- Coşkun Keskin, S. , Ertürk, İ. B. ve Kocamaz, Z. B. (2019). Değer eğitimde özdeşim kurma: Hz. Muhammed (sav) örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 175-218. doi: 10.34234/ded.502014
- Çakmak, F. (2006). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi "Nüfus ve Yerleşme" konusunda geçen kavramları anlama düzeyleri ve kavram yanlışları* (Yüksek Lisans Tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 187454).
- Çatak, M. (2020). Programlara göre sosyal bilgilerin tarihi gelişimi. S. Şimşek (Ed.), *Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenleri İçin Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çelenk, S. (2003). Okul başarısının ön koşulu: Okul aile dayanışması. *İlköğretim Online* 2(2),28-34. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8612/107265>
- Çelik, H. (2018). Tarih öğretim programlarının vatandaşlık eğitimi açısından önemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(27), 229-239. doi: [10.16990/SOBIDER.4425](https://doi.org/10.16990/SOBIDER.4425)
- Daysal Ersoy, D. (2011). *Erken çocukluk döneminde sosyo-kültürel eğitim: Ünlü Türk büyükleri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 350156).
- Demir, S., Gürer, C., Köksal, T. ve Dolu, O. (2011). Bilimsel araştırmaların raporlaştırılması. K.Böke (ed.), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Alfa Basım Yayın.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29185/312508>

- Dönmez, C. (2006). Değerler eğitiminde kahramanların kullanımına bir örnek: Mustafa Kemal Atatürk. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(2), 113-133. Erişim adresi: <https://dspace.gazi.edu.tr/handle/20.500.12602/191226>
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erendil, M. (1990). Atatürk, medeniyet ve dünya kamuoyu. *Atatürk Yolu Dergisi*, 2(5), 97-107. doi: [10.1501/Tite_0000000233](https://doi.org/10.1501/Tite_0000000233)
- Faiz, M. ve Karasu Avcı, E. (2019). Tarihi kahramanların değerler eğitiminde rol model olarak kullanılmasına ilişkin ortaokul öğrencilerinin algıları. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 694-724. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuefd/issue/50700/659672>
- Genç, K. ve Çelik, H. (2018). Türkiye'deki vatandaşlık eğitiminin branş öğretmenlerinin bakış açılarıyla değerlendirilmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(1), 126-138. doi: [10.19126/suje.356903](https://doi.org/10.19126/suje.356903)
- Görgen, İ. (2019). Program geliştirmede temel kavramlar. H. Şeker (Ed.), *Eğitimde Program Geliştirme Kavramlar Yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutcu, M., Özerdoğan, P. ve Aygün, S. (2021). *Sosyal bilgiler ders kitabı 7*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Gümüş, O. (2016). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme ve vatanseverlik değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 429328).
- Henkoğlu, H. Ş., Mahiroğlu, A. ve Keser, H. (2015). Ortaokul öğrencilerinin bilgiye erişim aracı olarak internete yaklaşımları: Betimleyici bir çalışma. *Turkish Online Journal of Qualitati ve Inquiry*, 6(1), 72-110. doi: [10.17569/tojqi.01897](https://doi.org/10.17569/tojqi.01897)
- İlgar, Ş. ve Topaç, N. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin okul-aile işbirliğine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(26), 93-114. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sakaefd/issue/11222/133989>
- İnalcık, H. (2007). Osmanlı Beyliği'nin kurucusu Osman Beg. *Belleten*, 71(261), 479-536. doi: [10.37879/belleten.2007.479](https://doi.org/10.37879/belleten.2007.479)
- İnalcık, H. (2010). *Devlet-i Aliyye*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Kabapınar, Y. (2019). *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi: Hayat bilgisi öğretiminden tarih öğretimine*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kale, M. (2019). Eğitim öğretimle ilgili temel kavramlar. E. Karip (Ed.), *Eğitime Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye’de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 663-672. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gefad/issue/6741/90641>
- Kanadlı, S. ve Sağlam, Y. (2021). *Nitel veri analizinde kodlama*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kanatlı, F. ve Çekici, Y. (2013). Türkçe öğretiminde disiplinler arası olanaklar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 223-234. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mersinefd/issue/17383/181608>
- Karademir, A. ve Çelik, İ. (2020). Okul öncesi öğretmenleri bakış açısıyla milli değerlerimiz: Türk büyükleriyle ahlak eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(40), 277-306. doi: 10.34234/ded.762815
- Karadeniz, O. (2008). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan Atatürkçülük konularındaki kavramların kazandırılma düzeyi (Zonguldak ili örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 219043).
- Karakuş, N. ve Çoksever, P. (2019). Değerler eğitiminde rol model olarak kadın kahramanlar. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 10(20), 46-62. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eibd/issue/51497/668334>
- Kayrakçı, S. (2019). *7. sınıf öğrencilerinin Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlere ilişkin değerlendirmeleri*. (Yüksek Lisans Tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 582126).
- Keçe, M. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan tarih konuları: Öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(4), 343-361. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26090/274935>
- Kesik, M. (2014). Sultan Alp Arslan’ın liderlik vasıfları. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 0(4), 43-52. doi: 10.16947/fsmiad.40786

- Keskin, Y. (2002). *Türkiye`de II. Meşrutiyetten günümüze kadar uygulanmış olan sosyal bilgiler öğretim programlarının analizi ve karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 111187).
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye`de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 226374).
- Keskin, Y. (2010). Sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitiminin yeri ve önemi. *Eğitime Bakış*, 6(18), 68-72. Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication/293133062>
- Keskin, Y. ve Coşkun Keskin, S. (2014). İlkokul (ilköğretim) sosyal bilgiler programlarında milli bilinç ve barış değerinin tarihsel serüveni. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 173(173), 51-86. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/21486/230304>
- Kılavuz, M., A. (1993). *Ergenlerde özdeşleşme ve din eğitimi: IHL ve GL öğrencileri arasında karşılaştırmalı bir araştırma* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 26165).
- Kılıçoğlu, G. (2015). Sosyal bilgiler programı ve öğretmen yeterlilikleri. M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Köstüklü, N. (2004). İlk ve orta öğretimde tarih öğretimi problemler ve öneriler. *Erdem*, 14(41), 1-28. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erdem/issue/44273/546588>
- MEB, (1973). *Milli Eğitim Temel Kanunu*. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1739&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- MEB, (2014). *Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği*. Erişim adresi: <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%99ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf><https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19942&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- MEB, (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 2018. Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686->

SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M
%20PROGRAMI%20.pdf

Merriam, B. S. (2018). *Nitel araştırma*. (Çev. S.Turan). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Okur, A. (2012). Hacı Bektaş Velî ve ilgili kavramların tanınabilirlik/algısı üzerine bir araştırma ve öğretim programlarındaki (Meb) durumu. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi*, 64, 219-199. Erişim adresi: <https://hdl.handle.net/20.500.12619/44535>

Özmen, C., Er, H. ve Ünal, F. (2014). Televizyon dizilerinin tarih bilinci üzerine etkisi “Muhteşem Yüzyıl dizisi örneği”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(25), 409-426. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/183132>

Öztürk, C. (2015). *Sosyal bilgiler öğretimi: Demokratik vatandaşlık eğitimi*. Ankara:Pegem Akademi Yayıncılık.

Pamuk, A. ve Alabaş, R. (2016). Vatandaşlık ve sosyal bilgiler. D. Dilek (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Polat, S. ve Çalış, A. (2019). 6. Sınıf Sosyal bilgiler dersindeki bazı kavramların algılanışları ve kavram yanılgıları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,23ÖzelSayı, 2057-2072. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/51800/673474>

Sarpkaya, R. (2014). Bilimsel araştırmaların raporlaştırılması. A.Tanrıöğen (ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sezer, Ş. (2021). Ortaokullarda değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: Bir durum çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(41), 171-205. doi: 10.34234/ded.837709

Şahin, E. (2021). *Sosyal bilgiler ders kitabı 6*. Ankara: Anadol Yayıncılık.

Şişman, M. (2020). *Eğitime giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Tabakoğlu, H.S. (2018). *Barbaros Hayrettin*. İstanbul: Erdem Yayınları.

Tanyıldızı N. İ (2011). Türk kültürünün gençlere tanıtımında medyanın rolü: Hacı Bektaş Velî, Mevlana ve Yunus Emre üzerine bir araştırma. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 18(59), 101-118. Erişim adresi: <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TVRJd09USTNOdz09/turk-kulturunun-genclere->

tanitiminda-medyanin-rolu-haci-bektas-veli-mevlana-ve-yunus-emre-uzerine-bir-arastirma

- Taşağıl, A. (2019). *Kök Tengri'nin çocukları*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Tunç Şahin, C., Turan, S. ve Karadeniz, O. (2021). X, Y ve Z kuşaklarının eğitim, öğretmen, öğrenci algıları. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(43), 6295-6327. doi: 10.26466/opus.948789
- Uğur, H. H. (2019). *Halide Edib Adivar'ın romanlarında askerler ve askerlerin eğitimde rol model olmaları* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 5484394).
- Uluçay, M. (2011). Yavuz Sultan Selim nasıl padişah oldu?. *Tarih Dergisi*, 8(11-12), 185-200. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iutarih/issue/9586/119628>
- Ustaoglu Çelik, A. (2011). *Sosyal bilgiler öğretiminde Türk büyükleri: Öğretmen adaylarının bilgi düzeyi ve görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 461512).
- Uzunçarşılı, İ. H. (2011). *Osmanlı tarihi, I.cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ülger, F. (2003). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersi kavramlarının kazanılmışlık düzeyi* (Yüksek Lisans Tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 133723).
- Ültanır, G. (2003). Eğitim ve kültür ilişkisi eğitimde kültürün hangi boyutlarının genç kuşaklara aktarılacağı kaygısı. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 291-309. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gefad/issue/6761/90961>
- Ünalp, F.R. (2022). Tarih bilinci ve şuur. *Uluslararası Prof. Dr. Halil İnalcık Tarih ve Tarihçilik Sempozyumu*. Türk Tarih Kurumu, Ankara. doi:10.37879/9789751749994.2022.17
- Vurgun, A. (2014). *Türkiye'de milli tarih anlayışı ve öğretimi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 372241).
- Yalınkılıç, K. (2014). Bir öğretim aracı olarak ders kitabı. H. Ülper (Ed.), *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri*. Ankara: Pegem Akademi.

- Yeşilbursa, C. C. (2015). Ortaokul öğrencilerinin tarihsel bilgi edinme kaynaklarına yönelik görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 1-21. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59450/854097>
- Yeşilbursa, C. C. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde temek yaklaşımlar. C. Dönmez ve K. Yazıcı (ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yılar, B.(2007). *İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin bazı coğrafi kavramlarını anlama düzeyleri ve kavram yanlışları* (Yüksek Lisans Tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 239022).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Yayıncılık.
- Yılmaz, K. ve Çiviler, M. (2012). “İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi ‘Yeryüzünde Yaşam’ ünitesinde yer alan tarih kavramlarının öğretiminde karşılaşılan kavram yanlışları üzerine bir eylem araştırması. *Turkish History Education Journal*, 1(1), 1-31. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tuhed/issue/17716/185551>
- Yilmazer, A. ve Demir, S. B. (2014). Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ve sosyal bilgiler öğretmenine karşı tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkic Languages*, 9(2), 1705-1718. Erişim adresi: https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=909474934_96Y%C4%B1lmazerAy%C5%9Feg%C3%BCl-vd-sos-1705-1718.pdf&key=17375
- Yüksel, S. (2002). Örtük program. *Eğitim ve Bilim*, 27(126), 31-37. Erişim adresi: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5140>

EKLER

EK 1. Yarı yapılandırılmış görüşme formu

Sevgili öğrencim;

Bu form, 7.sınıf öğrencilerinin Türk büyükleri hakkındaki algılarını ortaya koymak amacıyla hazırlandı. Araştırmada elde edilen veriler ve kişisel bilgileriniz başka bir amaç için kullanılmayacak ve kimse ile paylaşılmayacaktır. Araştırmanın gerçekleşmesi için vereceğiniz destek ve ayıracağınız zamandan dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

Mesut ÖMER
Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilgiler Eğitimi
Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyetiniz :

Sınıf seviyeniz :

SORULAR

METEHAN

Soru-1: Bu kişiyi duyunca aklına ne geliyor?

Soru-2: Bu kişi ile ilgili bilgilerini nereden edindiğini düşünüyorsun?

Soru-3: Bu kişiyi bir meslek ile tanımlayacak olsan o ne olurdu, neden ?

Soru-4: Bu kişinin hangi özelliğini kendine örnek alırdın?

ALPARSLAN

Soru-1: Bu kişiyi duyunca aklına ne geliyor?

Soru-2: Bu kişi ile ilgili bilgilerini nereden edindiğini düşünüyorsun?

Soru-3: Bu kişiyi bir meslek ile tanımlayacak olsan o ne olurdu, neden ?

Soru-4: Bu kişinin hangi özelliğini kendine örnek alırdın?

ERTUĞRUL GAZİ

Soru-1: Bu kişiyi duyunca aklına ne geliyor?

Soru-2: Bu kişi ile ilgili bilgilerini nereden edindiğini düşünüyorsun?

Soru-3: Bu kişiyi bir meslek ile tanımlayacak olsan o ne olurdu, neden ?

Soru-4: Bu kişinin hangi özelliğini kendine örnek alırdın?

OSMAN BEY

Soru-1: Bu kişiyi duyunca aklına ne geliyor?

Soru-2: Bu kişi ile ilgili bilgilerini nereden edindiğini düşünüyorsun?

Soru-3: Bu kişiyi bir meslek ile tanımlayacak olsan o ne olurdu, neden ?

Soru-4: Bu kişinin hangi özelliğini kendine örnek alırdın?

FATİH SULTAN MEHMET

Soru-1: Bu kişiyi duyunca aklına ne geliyor?

Soru-2: Bu kişi ile ilgili bilgilerini nereden edindiğini düşünüyorsun?

Soru-3: Bu kişiyi bir meslek ile tanımlayacak olsan o ne olurdu, neden ?

Soru-4: Bu kişinin hangi özelliğini kendine örnek alırdın?

YAVUZ SULTAN SELİM

Soru-1: Bu kişiyi duyunca aklına ne geliyor?

Soru-2: Bu kişi ile ilgili bilgilerini nereden edindiğini düşünüyorsun?

Soru-3: Bu kişiyi bir meslek ile tanımlayacak olsan o ne olurdu, neden ?

Soru-4: Bu kişinin hangi özelliğini kendine örnek alırdın?

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN

Soru-1: Bu kişiyi duyunca aklına ne geliyor?

Soru-2: Bu kişi ile ilgili bilgilerini nereden edindiğini düşünüyorsun?

Soru-3: Bu kişiyi bir meslek ile tanımlayacak olsan o ne olurdu, neden ?

Soru-4: Bu kişinin hangi özelliğini kendine örnek alırdın?

BARBAROS HAYRETTİN PAŞA

Soru-1: Bu kişiyi duyunca aklına ne geliyor?

Soru-2: Bu kişi ile ilgili bilgilerini nereden edindiğini düşünüyorsun?

Soru-3: Bu kişiyi bir meslek ile tanımlayacak olsan o ne olurdu, neden ?

Soru-4: Bu kişinin hangi özelliğini kendine örnek alırdın?

MİMAR SİNAN

Soru-1: Bu kişiyi duyunca aklına ne geliyor?

Soru-2: Bu kişi ile ilgili bilgilerini nereden edindiğini düşünüyorsun?

Soru-3: Bu kişiyi bir meslek ile tanımlayacak olsan o ne olurdu, neden ?

Soru-4: Bu kişinin hangi özelliğini kendine örnek alırdın?